คุณแม่สนิท สัจจพงศ์

#2558

อนุสรณ์

งานพระราชทานเพลิงศพ

คุณแม่สนิท สังขพงศ์

เป็นกรณีพิเศษ

ณ เมรุสถานกรมตำรวจ

วัดตรีทศเทพวรวิหาร เขตพระนคร

กรุงเทพมหานคร

วันเสาร์ที่ ๑๒ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๕๔๐

(แบบ ค.)

หมายรับสั่งที่ ๑๓๐๕๗ **สำนักพระราชวัง**

๑๒ มิถุนายน ๒๕๔๐

พระราชทานเพลิงศพ นางสนิท สังขพงศ์ เป็นกรณีพิเศษ ณ เมรุวัดตรีทศเทพ กรุงเทพมหานคร

วันเสาร์ที่ ๑๒ กรกฎาคม ๒๕๔๐ เวลา ๑๘.๓๐ น. พระราชทานเพลิง.

ประภาพรรณ/พิมพ์/ [signature] /ทาน.

วัน	หน้าที่ พนักงานพระราชพิธี
	นำหมายเรียน เจ้าภาพศพ นางสนิท สังขพงศ์ เพื่อทราบ เครื่องพระราชทานเพลิง และเจ้าพนักงานผู้เชิญมานี้ เจ้าภาพไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายอย่างใดทั้งสิ้น.

ทั้งนี้ ให้จัดการตามหน้าที่และกำหนดวันตามรับสั่งอย่าให้ขาดเหลือ ถ้าสงสัยก็ให้ถามผู้รับรับสั่งโดยหน้าที่ราชการ

ผู้รับรับสั่ง

สำนึกในพระมหากรุณาธิคุณ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมพระราชทานเพลิงศพคุณแม่สนิท สังขพงศ์ เป็นกรณีพิเศษ ณ ฌาปนสถานกรมตำรวจ วัดตรีทศเทพวรวิหาร เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร ในวันเสาร์ที่ 12 กรกฎาคม พุทธศักราช 2540

พระมหากรุณาธิคุณในครั้งนี้ หากคุณแม่สนิท สังขพงศ์ หยั่งทราบด้วยญาณวิถีใดก็ตาม จะมีความชื่นชมโสมนัสและซาบซึ้งเป็นอย่างยิ่งที่ได้รับพระราชทานเกียรติยศใน ณ วาระสุดท้ายนี้

ข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลายผู้เป็นน้อง บุตรและหลานของนางสนิท สังขพงศ์ พร้อมด้วยครอบครัวขอพระราชทานพระบรมราชวโรกาสถวายบังคมแทบเบื้องพระยุคลบาท ด้วยสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณเป็นล้นพ้นหาที่สุดมิได้ และขอเทิดทูนพระมหากรุณาธิคุณอันใหญ่หลวงนี้ไว้เหนือเกล้าเหนือกระหม่อม เพื่อเป็นสรรพสิริสวัสดิ์พิพัฒนมงคลแก่วงศ์ตระกูล "สังขพงศ์" สืบไปตลอดชั่วจิรัฐิติกาล

ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อม ขอเดชะ

ข้าพระพุทธเจ้า พลตรีอรุณ-จันทร์สุดา สังขพงศ์
นายอดิเรก สังขพงศ์
นางสาวสนธยา สังขพงศ์
พลอากาศตรีณรงค์ศักดิ์ สังขพงศ์
พันตำรวจเอกสุรสิทธิ์ สังขพงศ์
นาวาเอกสุรชัย สังขพงศ์

ขอกราบขอบพระคุณ

คณะเจ้าภาพ ขอแสดงความเคารพและกราบขอบพระคุณ ทุกท่านที่ได้กรุณาสละเวลาไปร่วมในพิธีรดน้ำศพ นำหรีดไปเคารพศพ ร่วมเป็นเจ้าภาพบำเพ็ญกุศล ไปในงานสวดพระอภิธรรม ตลอดจนไปร่วมเป็นเกียรติในงานฌาปนกิจศพคุณแม่สนิท สังขพงศ์ ที่วัดตรีทศเทพวรวิหาร กรุงเทพมหานคร

หากคุณแม่สนิท สังขพงศ์ ได้ทราบด้วยญาณวิถีใดคงจะมีความปีติยินดีเป็นอย่างยิ่ง

ขออานิสงส์แห่งการร่วมบำเพ็ญกุศล จงเป็นผลดลบันดาลให้ทุกท่านที่เคารพจงประสบแต่ความสุข ความเจริญ คิดสิ่งใดสมความปรารถนาทุกประการ

คณะเจ้าภาพ

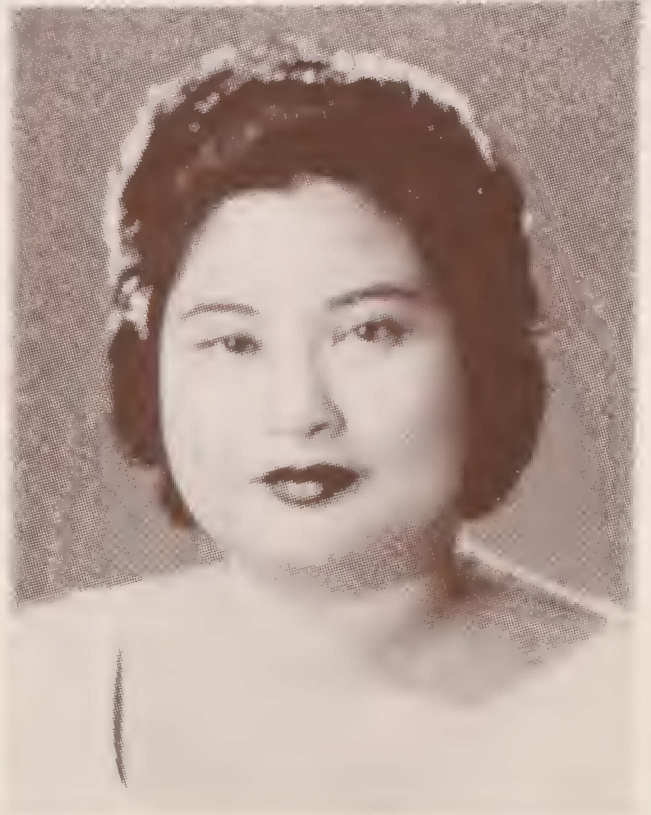
คุณแม่สนิท สังขพงศ์

ชาตะ 14 ตุลาคม 2465

มตะ 12 เมษายน 2537

คุณแม่สนิท สังขพงศ์ ในวัยต่างๆ

คุณแม่สนิท สังขพงศ์ กับครอบครัว

เมื่ออยู่กับญาติๆ และ ลูกหลาน

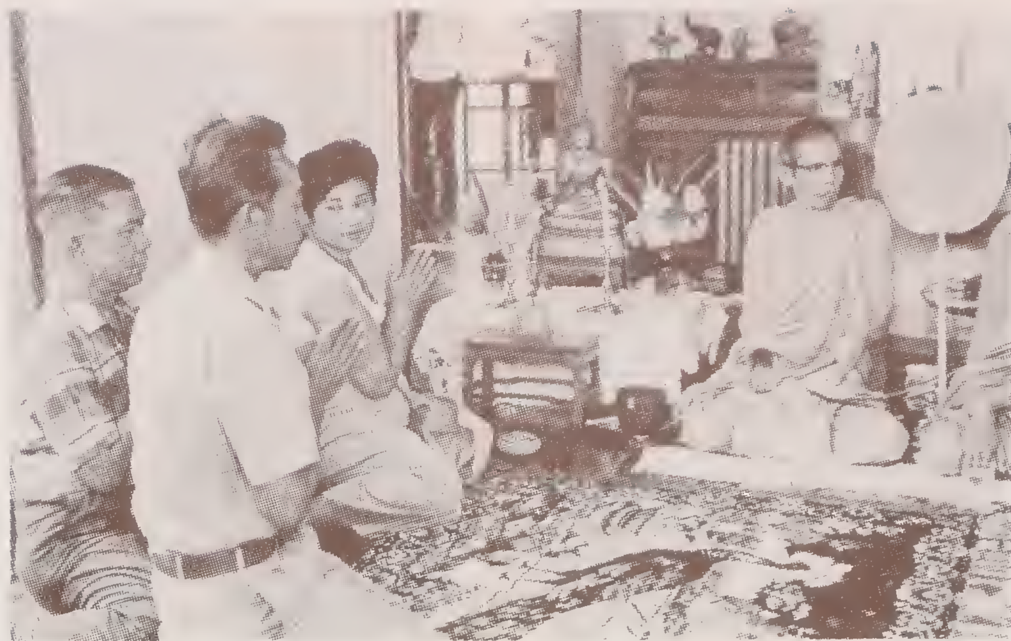

เมื่ออยู่กับญาติๆ
และ ลูกหลาน

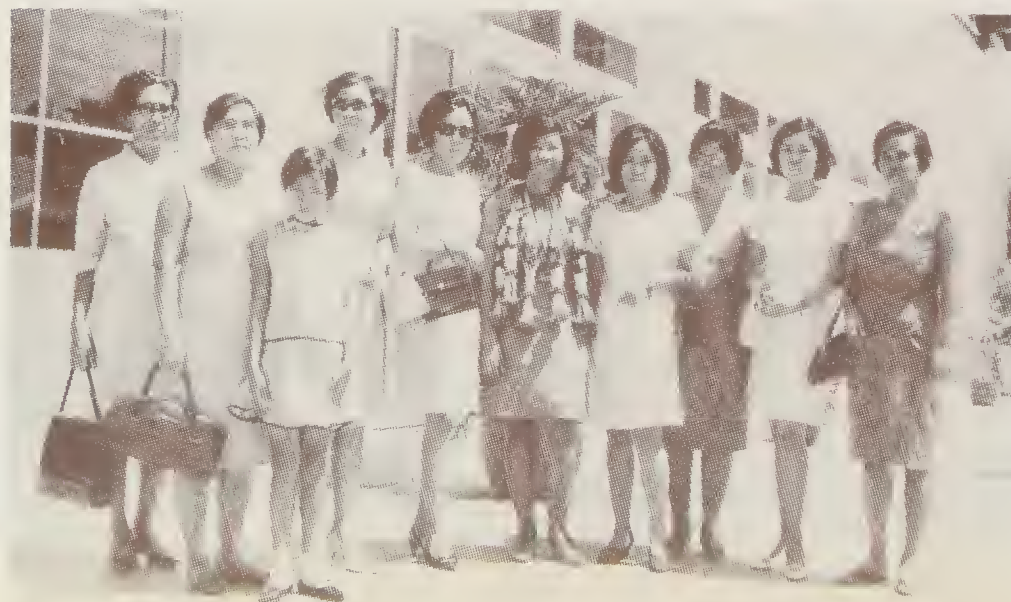

ในอิริยาบถต่างๆ

ขอให้ส่วนดีของหนังสือเล่มนี้
จงทำหน้าที่เป็นดอกไม้ธูปเทียน
เวียนไหว้บูชาคารวะแด่แม่ทุกๆ ท่าน
ที่ให้การปลูกฝังสั่งสอน
จนมวลมนุษย์ยังมีคุณธรรมมาถึงทุกวันนี้

เจ้าภาพ

สุดรัก...สุดอาลัย

สิ่งที่แน่นอนที่สุดในโลกนี้ คือความไม่แน่นอน เป็นสิ่งที่มนุษย์ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ แม้ว่าลูกจะรู้ความจริงในข้อนี้ แต่ก็ยากที่จะทำใจ ภาพแห่งความอบอุ่นที่ลูกได้อยู่ใกล้ชิดแม่ ไปไหนๆ ด้วยกันยังติดตาราวกับว่าเหตุการณ์ได้เกิดขึ้นเมื่อวันวาน

"แม่" ในความรู้สึกของลูกคือ ผู้ที่เสียสละทุ่มเทชีวิตและจิตใจเพื่อลูกอย่างแท้จริง แม่เป็นผู้หญิงแกร่งที่อดทนกล้าหาญและขยัน แม่เป็นลูกคนเดียวของคุณตาถนอมและคุณยายพิน จรูญฉาย แต่คุณยายพินจากแม่ไปเมื่อเพียงแม่อายุย่างเข้า 9 ปี ทำให้แม่ได้รับรู้ถึงรสชาดของความขมขื่นและความทุกข์ของการพลัดพราก เมื่อแม่มีลูกของตัวเอง แม่จึงได้ฟูมฟักมอบความรักความอบอุ่นให้แก่ลูกอย่างเต็มเปี่ยม น่าเสียดายเหลือเกินที่แม่ต้องมาเจ็บป่วยรวมระยะเวลาถึง 18 ปี แม้ว่าช่วงชีวิตการเจ็บป่วยนั้นยาวนาน แต่ลูกก็ยังอยากให้แม่อยู่กับลูกอีกนานแสนนาน บัดนี้สิ่งนั้นเป็นได้แค่ความรู้สึกเท่านั้น แต่ความเป็นจริงแล้วคงเหลือเพียงความอ้างว้าง...เดียวดาย...และหวนให้ตลอด

เวลาที่คิดถึงแม่ แม่ที่ประเสริฐของลูก

การเปลี่ยนแปลงครั้งที่ยิ่งใหญ่ที่สุดในชีวิตของแม่และลูกเกิดขึ้นเมื่อวันที่ 19 พฤศจิกายน พ.ศ. 2519 เมื่อแม่ป่วยเป็นโรคอัมพฤกษ์ โดยมีสาเหตุมาจากความดันโลหิตสูง นับตั้งแต่นั้นต่อมาอีก 18 ปี แม่เข้า ๆ ออก ๆ โรงพยาบาลพญาไท 1 จนเปรียบเสมือนบ้านหลังที่สองของเรา แม่ต้องต่อสู้กับโรคร้ายอีกหลาย ๆ โรคที่ตามมา แม่ได้พิสูจน์ให้ลูกเห็นถึงความเข้มแข็งอดทนต่อสู้กับความเจ็บป่วยอย่างแสนสาหัสเพียงเพื่อได้อยู่กับลูก เห็นหน้าลูกเป็นกำลังใจให้แก่ลูกเพื่อการดำเนินชีวิตต่อไป แม้ในยามสุดท้ายของชีวิตแม่ก่อนจากไปเพียงแค่คืนเดียว แม่ยังยิ้มจ้องหน้าลูกเกือบตลอดคืน เสมือนว่าจะจดจำไว้ก่อนจากกันนิรันดร

แม่จ๋า ลูกไม่เคยมีความสุขอีกเลยนับแต่วันที่แม่จากไปเมื่อวันที่ 12 เมษายน พ.ศ. 2537 น้อยครั้งมากที่เราแม่ลูกต้องแยกจากกัน ยกเว้นลูกต้องห่างอกแม่ไปเพื่อการศึกษาต่อ เราไม่เคยทิ้งกัน แต่มาวันนี้ไม่มีแม่อีกแล้ว เพราะความตายเป็นสัจธรรมที่ไม่มีใครหลีกพ้นได้ ถึงแม้ลูกจะตระหนักดีว่า ความตายเป็นสิ่งจริงแท้แน่นอน

ทุกคนต้องประสบแต่เมื่อถึงวันที่แม่ต้องจากไปทั้งๆ ที่ได้เตรียมตัวเตรียมใจล่วงหน้ามาก่อนแล้วก็ตาม แต่ก็เกิดความรู้สึกเศร้าโศกเสียใจอย่างหาที่สุดมิได้ นับแต่นี้ต่อไปจะไม่มีแม่คอยปลอบใจ คอยช่วยคิดและร่วมทุกข์ร่วมสุขอีกแล้ว ลูกคิดว่าตลอดระยะเวลา 18 ปี ที่แม่เจ็บป่วยนี้ก็ยังน้อยไปสำหรับการรับใช้สนองพระคุณแม่ผู้ซึ่งเป็นผู้ให้และดูแลลูกมาด้วยระยะทางอันยาวไกลอย่างดีที่สุดในช่วงที่แม่มีชีวิตอยู่ แม่ได้สร้างแต่คุณงามความดี มีใจเมตตากรุณาด้วยหัวใจอันบริสุทธิ์ จนเป็นที่รักใคร่ของญาติพี่น้องและผู้อื่นที่ได้รู้จัก

ลูกตั้งจิตอธิษฐานขออำนาจคุณพระศรีรัตนตรัยและอำนาจของผลบุญกุศลแห่งกรรมดีที่แม่ได้ประพฤติมาตลอดชีวิต รวมทั้งอานิสงส์ผลบุญที่เกิดจากการกระทำของลูกทั้งสองจงเป็นผลส่งให้ดวงวิญญาณของแม่ได้ประสบสุขในสัมปรายภพชั่วนิรันดร ลูกสวดมนต์ไหว้พระทุกวันขอให้เกิดเป็นลูกของแม่สนิททุกๆ ภพ ทุกๆ ชาติ

กราบเท้าแม่ด้วยความรักและเทิดทูน

อดิเรก สังขพงศ์

สนธยา สังขพงศ์

จากหลานๆ ถึงป้า

"มีร้อนก็กินร้อน" "มีเย็นก็กินเย็น" เป็นคำกล่าวของ "ป้าหนิด" หรือป้าสนิท สังขพงศ์ ที่มักจะพูดกับ เล็ก ตุ๊ แอ๊ด หลาน ๆ ทั้ง 3 อยู่เสมอ ไม่เพียงแต่พูดเท่านั้น พวกเราเห็นน้ำตาของป้าสนิทคลอเบ้าพร้อม ๆ กับความเมตตา สงสาร เอ็นดูหลาน ๆ ทั้ง 3 ในยามที่ป้าสนิทเห็นหลาน ๆ หิว บางครั้ง ไปนั่งรอป้าสนิททำกับข้าว ทำเสร็จใหม่ ๆ ก็หมายถึงได้ "กินร้อน" บางครั้งป้าสนิทรอหลาน ๆ รอแล้วรออีก พอหลาน ๆ มาถึงบ้าน ปรากฏว่าอาหารเย็นชืดเลย ก็หมายถึงได้ "กินเย็น" ไม่ว่าจะเป็นมื้อไหน หลาน ๆ เรียนระดับมัธยมและอยู่ในความดูแลเอาใจใส่จากคุณพ่อคุณแม่ที่ต่างจังหวัด พอเข้ากรุงเทพฯ ก็จะมีโอกาสได้ทานอาหารที่ป้าสนิทลงมือเอง สมัยที่หลาน ๆ สอบเข้าเตรียมทหารได้ ก็ได้อาศัยร่มโพธิ์ร่มไทรของป้าสนิทและลุงอดุลย์ฯ ที่ให้ความกรุณาในเรื่องที่อยู่อาศัยและความเป็นอยู่ ก่อนที่จะเข้าเป็นนักเรียนประจำ และในวันหยุดเสาร์-อาทิตย์ ที่ได้ออกจากโรงเรียนก็มาอยู่ในความดูแลของป้าสนิทตลอดเวลา ป้าสนิทเปรียบเสมือนแม่ของหลาน ๆ ที่กรุงเทพฯ รักหลาน ๆ เหมือนลูก ให้หลาน ๆ ทุกอย่างเหมือนกับที่แม่ให้ลูก ป้าสนิท มีลูก 2 คน หลาน ๆ ก็เหมือนกับมีพี่ ๆ อีก 2 คน ที่ผูกผันกันอย่างแนบแน่น

จวบจนทุกวันนี้ ป้าสนิทอารมณ์ดีเสมอ เมตตา โอบอ้อมอารี รักสงสารหลาน ๆ มาก ทุกคนดีใจในยามที่เห็นป้าสนิทหัวเราะ และไม่สบายใจในยามที่เห็น ป้าสนิทเจ็บไข้ได้ป่วย ไม่สบายใจ เมื่อครั้งที่ลุงอดุลย์ฯ จาก ป้าสนิทไป

ป้าสนิท...ครับ หลาน ๆ ทั้ง 3 ที่ป้าสนิทเลี้ยงมา ได้เติบโตเป็นนายทหาร นายตำรวจกันหมดแล้ว พวกเราจำได้เสมอ ทั้งตอนที่เริ่มแต่งเครื่องแบบนักเรียนเตรียมทหารชั้นปีที่ 1 ไปอวดป้าสนิทที่บ้าน และตอนที่สำเร็จการศึกษาเป็นนายทหาร นายตำรวจชั้นสัญญาบัตร ก็ยังมีโอกาสแต่งเครื่องแบบไปอวดป้าสนิทที่บ้านอีก ป้าสนิทกับลุงอดุลย์ฯ เลี้ยงฉลองให้พวกเราทุกคน ป้าสนิทได้มอบแหวนรุ่นและพระพร้อมสร้อยคอทองคำให้ด้วย พวกเราตั้งใจรับราชการทำแต่สิ่งที่ดี มีคุณค่า เพื่อเป็นการตอบแทนป้าสนิทที่ได้เลี้ยงดูมา แต่ป้าสนิทต้องจากพวกเราไปแล้ว พวกเราตอบแทนพระคุณของป้าสนิทได้เพียงช่วงเวลาหนึ่งเท่านั้น ขอให้ดวงวิญญาณของป้าสนิทสู่สัมปรายภพ หากชาติหน้ามีจริง ขอให้เกิดเป็น "หลาน ๆ" ของป้าสนิทอีกครับ

ด้วยความเคารพยิ่ง

พลอากาศตรี ณรงค์ศักดิ์ สังขพงศ์

พันตำรวจเอก สุรสิทธิ์ สังขพงศ์

นาวาเอก สุรชัย สังขพงศ์

ที่บ้าน นิวเจอร์ซี่

"มดกับต่อหิวหรือยังลูก อยากทานอะไรหรือเปล่า เดี๋ยวย่าให้พี่นันท์ไปซื้อมา" คำถามพวกนี้มดได้ยินมาตั้งแต่จำความได้ ย่าเป็นห่วงมดกับน้องต่อตลอด ไม่มีอะไรเลยที่เราสองคนพี่น้องต้องการแล้วไม่ได้ ..ใคร ๆ ก็บอกว่าย่าตามใจหลาน แต่หลานสองคนรู้ว่าย่ารักและเป็นห่วงเรามาก

มดยังจำได้เสมอ เมื่อสมัยก่อนนั้นที่ย่าได้ดูแลเลี้ยงมดกับต่อมาเป็นอย่างดี มีย่าสนิทคนนี้แหละที่สนใจและเป็นห่วง ให้ความเข้าใจและคำปรึกษา จนกระทั่งพวกเราจากเมืองไทยมา ถึงแม้เวลาจะผ่านไปสิบปีแล้วก็ตาม วันนี้...ย่าก็ยังอยู่ในความทรงจำของมดเสมอ

มดรักและเคารพย่าเสมอ
อภิญญา (มด) สังขพงศ์

ย่าสนิท สังขพงศ์ เลี้ยงดูผมมาตั้งแต่ผมยังเด็กอยู่กับย่ามาตลอดจนโต ทุกครั้งที่ผมนึกถึงย่า สิ่งแรกที่ผมจำได้ก็คือยิ้มของย่า ย่าสนิทเป็นคนที่ใจดีและมีเมตตาทุก ๆ ครั้งที่ผมเจอย่า ย่ายิ้มให้ผมเสมอ ทำให้ผมรู้สึกอบอุ่นใจ ผมต้องการอะไร ย่าก็จะพยายามหาให้ผมทุกอย่างที่ผมต้องการ ย่าสนิทห่วงใยผมอยู่ตลอดเวลา ย่าต้องการให้ผมมีความสุข เวลาที่ผมอยู่กับย่าผมจะไม่ต้องห่วงกังวลอะไร

ย่าคอยดูแลผมอยู่ตลอดเวลา ย่าสอนให้ผมเป็นคนที่ดีไม่ทำอะไรให้ครอบครัวต้องเป็นห่วง ผมดีใจที่ย่าสนิทเป็นย่าของผม ถ้าไม่มีย่า ผมคงจะไม่มีวันนี้ ทุก ๆ วันนี้ผมนึกถึงย่าอยู่ตลอดเวลา ถึงแม้ว่าย่าจะจากผมไปนานแล้ว ผมยังจำทุก ๆ อย่าง ที่ย่าสอนผมได้ น่าเสียดายที่ย่าจากไปเร็วเกินไป ผมไม่มีโอกาสที่จะได้ตอบแทนบุญคุณของย่าได้มากอย่างที่ผมต้องการ ผมอยากให้ย่าได้เห็นว่าหลานที่ท่านเลี้ยงมาตั้งแต่เด็กได้โตขึ้นเป็นคนที่ดีตามที่ย่าหวังไว้

ต่อพงศ์ สังขพงศ์

New Jersey

Throughout my life I only remember two of my grandparents, one was my grandmother - Sanit and the other is my grandfather.

Although I was born in America, I know that my grandmother loved me. My memory of her is very vague. Eventhough she was partially disabled, she was always a happy person. Every time I visited her she had a smile on her face.

Like a quote from a famous song "Everything I do, I do it for you." That is certainly true about my grandmother.

Now that my grandmother passed away, I never had the chance to tell her how much I loved her. So that is why I am here today to pay my last respects to her.

Punpong Sunkapongse

นับตั้งแต่หนูได้มากรุงเทพฯ ก็ได้มาอยู่กับคุณยายเป็นเวลา 8 ปี หนูได้พยาบาลคุณยายมาโดยตลอด เวลาคุณยายไม่สบายน่าสงสารมาก คุณยายได้เข้าออกโรงพยาบาลครั้งแล้วครั้งเล่าจนนับครั้งไม่ได้ หลายครั้งที่คุณยายบ่นว่าไม่อยากมีชีวิตอยู่ อยากตาย เบื่อกินยาเยอะๆ หนูก็จะบอกคุณยายว่าอยู่เพื่อคุณเหมี่ยว อยู่เพื่อพวกหนู คุณยายก็จะยิ้มเหมือนมีกำลังใจที่จะต่อสู้กับโรคภัย หนูก็มีกำลังใจที่จะดูแลคุณยายให้ดีที่สุด หนูรู้ว่าคุณยายมีชีวิตอยู่ได้เพราะความรัก อยากอยู่กับลูก อยู่เป็นเพื่อนลูก คุณเหมี่ยวคือยากำลังใจให้คุณยาย คุณยายเข้าโรงพยาบาลครั้งสุดท้าย หนูก็หวังว่าคุณยายจะได้กลับบ้าน ทุกครั้งที่คุณยายไม่สบาย หนูจะสวดมนต์ขอพรพระให้คุณยายหายทุกครั้ง หนูภาวนาให้คุณยายอยู่กับพวกหนูนานๆ แต่ครั้งนี้ไม่มีอะไรที่จะช่วยคุณยายได้อีก เช้าวันที่ 12 เมษายน 2537 เป็นวันที่หนูจดจำไปตลอดโดยไม่มีวันลืม เป็นวันที่หนูเสียใจครั้งยิ่งใหญ่ในชีวิตของหนู จากการจากไปของคุณยายโดยไม่มีวันกลับมาอีก ตลอดเวลาที่คุณยายยังมีชีวิตอยู่ คุณยายเป็นคนที่น่าสงสาร เป็นผู้ใหญ่ที่มองโลกในแง่ดีตลอด เป็นคนที่สงสารคนอื่น เป็นผู้ที่มีจิตใจเมตตา โอบอ้อมอารี คุณยาย

ไม่เคยโกรธใคร ไม่เคยเกลียดใคร คุณยายเป็นห่วงทุกคน หนูอยู่กับคุณยายมา คุณยายรักหนู หนูก็รักคุณยาย แม้หนูจะไม่ได้เป็นญาติกับคุณยาย คุณยายก็รักหนูเหมือนหลานคนหนึ่ง คุณยายรักเอ็นดูหนู เป็นห่วงหนูมาตลอด ความรักที่คุณยายมีให้หนูนั้นมันมากมายสุดที่จะบรรยายได้ จะทำผิดคุณยายไม่เคยว่า ไม่เคยตำหนิหนูเลย คุณยายรักแบบบริสุทธิ์ใจไม่มีเล่ห์เหลี่ยม ตั้งแต่คุณยายจากไป หนูคิดถึงคุณยายตลอด คุณยายจากหนูไป หนูไม่มีโอกาสที่จะตอบแทนบุญคุณคุณยายที่มีต่อหนูนั้นมากเหลือเกิน หนูขอตอบแทนคุณเหมี่ยวแทนคุณยาย หากชาติหน้ามีจริงหนูขอภาวนาให้เกิดมาได้รู้จักคุณยายอีก หนูขอให้คุณยายไปสู่สุขคติบนสวรรค์น่ะค่ะ อย่าห่วงทางนี้ค่ะ

รักและเคารพคุณยาย
พรรณี แสนมี

เพื่อบูชา และสักการะ

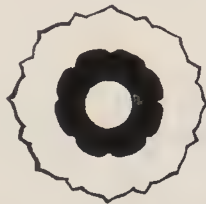
แด่........

ดวงวิญญาณของแม่

พ่อแก่แม่เฒ่า

พ่อแม่ก็แก่เฒ่า จำจากเจ้าไม่อยู่นาน
จะพบจะพ้องพาน เพียงเสี้ยววารของคืนวัน
ใจจริงไม่อยากจาก เพราะยังอยากเห็นลูกหลาน
แต่ชีพมิทนทาน ย่อมร้าวรานสลายไป
ขอเถิดถ้าสงสาร อย่ากล่าวขานให้ช้ำใจ
คนแก่ชะแรวัย คิดเผลอไผลเป็นแน่นอน
ไม่รักก็ไม่ว่า เพียงเมตตาช่วยอาทร
ให้กินและให้นอน คลายทุกข์ผ่อนพอสุขใจ
เมื่อยามเจ้าโกรธขึ้ง ให้นึกถึงเมื่อเยาว์วัย
ร้องไห้ยามป่วยไข้ ได้ใครเล่าเฝ้าปลอบโยน
เฝ้าเลี้ยงจนโตใหญ่ แม้เหนื่อยกายก็ยอมทน
หวังเพียงจะได้ผล เติบโตจนสง่างาม
ขอโทษถ้าทำผิด ขอให้คิดทุกทุกยาม
ใจแท้มีแต่ความ หวังติดตามช่วยอวยชัย
ต้นไม้ที่ใกล้ฝั่ง มีหรือหวังอยู่นานได้
วันหนึ่งคงล้มไป ทิ้งฝั่งไว้ให้วังเวง

แม่
พระในบ้าน

พระธรรมเทศนาพิเศษ

โดย

พุทธทาสภิกขุ
ปัญญานันทภิกขุ
พระดุษฎี เมธังกุโร

แม่...พระในบ้าน

พระธรรมเทศนาพิเศษ

โดย

พุทธทาสภิกขุ

ปัญญานันทภิกขุ

พระดุษฎี เมธังกุโร

การพิมพ์หนังสือธรรมเป็นอนุสรณ์และที่ระลึก นอกจากเป็นการจัดทำสิ่งซึ่งเป็นประโยชน์ที่คงอยู่ยืนนานแล้ว ยังเป็นการบำเพ็ญธรรมทาน คือการให้ธรรมที่พระพุทธเจ้าตรัสสรรเสริญว่าเป็นทานอันยอดเยี่ยมอีกด้วย ผู้ปฏิบัติเช่นนี้จึงชื่อได้ว่าแสดงออกซึ่งญาติธรรม พร้อมไปกับการมีส่วนร่วมเผยแพร่ธรรม **เพื่อส่งเสริมสัมมาทัศนะและธรรมปฏิบัติ** อันจะอำนวยประโยชน์สุขที่แท้จริงแก่ประชาชน

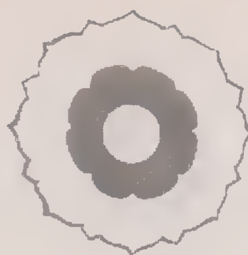
ธรรมสภา รับบริการจัดหาต้นฉบับที่อุดมด้วยเนื้อหาสาระ ท่านที่ประสงค์จะจัดพิมพ์หนังสือธรรมะที่ดีมีคุณภาพเป็นที่ระลึกในทุกโอกาสของงานประเพณี เป็นการใช้จ่ายเงินที่มีคุณค่า และให้ประโยชน์อย่างถูกต้อง ท่านที่ประสงค์จะเผยแพร่เป็นธรรมทานติดต่อโดยตรงที่...

นายสุทธิรักษ์ สุขธรรม

๓๕/๒๗๐ ถ.จรัญสนิทวงศ์ ๖๒ บางพลัด บางกอกน้อย

กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐ โทร. ๔๓๔-๔๒๖๗, ๔๓๔-๓๕๖๖

การให้ธรรมะชนะการให้ทั้งปวง และการรับธรรมะย่อมชนะการรับทั้งปวงเช่นกัน

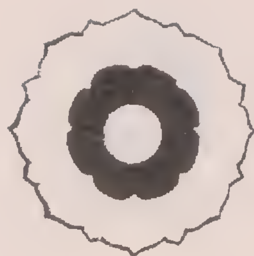

พรหมาติมาตาปิตโร

พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ ๖

มาตาปิตุไซร้ พรหมของ บุตรนา
อันสุภาษิตปอง เปรียบไว้
ให้ผู้ฉลาดตรอง เห็นชอบ ตามแล
ฝังจิตแล้วจักได้ บ่รู้ลืมคุณ ฯ

มาตาปิตุไซร้ ควรนับได้ว่าเป็นพรหม
ของบุตรสุดนิยม ชมพจน์เทียบเปรียบงดงาม ฯ
เมื่อผู้ฉลาดตรอง ก็จะต้องเห็นชอบตาม
ฝังจิตคิดถึงความ ที่มีคุณบุญนักหนา ฯ
พ่อแม่ให้กำเนิด ตั้งแต่เกิดอบรมมา
ให้รู้ทุกสิ่งสา -รพัตรตั้งจิตสั่งสอน ฯ
ชี้ทางธรรมวิถี ที่คนดีควรสัญจร
ชี้ทางกะลีบร จึ่งอาจลี้หนีพ้นพาล ฯ
มารดาและบิดา มีคุณหาใดเปรียบปาน
คุณานันต์ของท่าน ฝังกมลจนบรรลัย ฯ

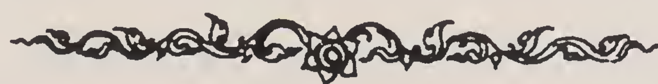

สารบัญ

แม่ พระในบ้าน

พระธรรมเทศนาพิเศษโดย

พระเทพวิสุทธิเมธี (ปัญญานันทภิกขุ)

ญาติโยมพุทธบริษัททั้งหลาย

ณ บัดนี้ถึงเวลาของการฟังปาฐกถาธรรมะ อันเป็นหลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนาแล้ว ขอให้ทุกท่านอยู่ในอาการสงบ ตั้งใจฟังด้วยดี เพื่อให้ได้ประโยชน์อันเกิดขึ้นจากการฟัง ตามสมควรแก่เวลา

งานศพแม่

วันนี้เจ้าภาพมาทำศพคุณแม่ ก็อยากจะพูดเรื่องแม่กับญาติโยมสักเล็กน้อย เพื่อจะได้เกิดความสำนึกในหน้าที่ว่าเราทุกคนมีแม่ด้วยกันทั้งนั้น พ่อก็มีเหมือนกัน แต่ว่างานศพนี้เป็นงานศพแม่ ไม่ใช่งานศพพ่อ เพราะฉะนั้น

จะพูดเฉพาะแต่เรื่องแม่ เพื่อให้เราทั้งหลายได้นึกว่าเราก็มีแม่เหมือนกันแล้วเราควรจะทำอะไรกับคุณแม่ของเราบ้าง เมื่อเรานึกได้ว่าเรามีแม่

ความหมายของคำว่า "แม่"

คำว่า "แม่" ในภาษาไทยนั้น เป็นคำที่น่าฟัง ไพเราะเสนาะหู เป็นคำที่เด็กพูดก่อนคำใด ๆ เด็กพูดได้นี่ต้องพูดคำว่า **"แม่"** ก่อน แต่ว่าอาจจะพูดไม่ชัด ออกเสียงเป็น "มะ" เป็น "แมะ" อะไรไปก็ได้ แต่จุดหมายก็คือเรียกคนที่เขารู้จักมาก่อนใคร ๆ เป็นผู้ที่ใกล้ชิดกับตัวเขากว่าใคร ๆ ผู้ที่ใกล้ชิดต่อเด็กน้อย ๆ ก่อนใคร ๆ ก็คือ แม่ สัมผัสที่เด็กได้สัมผัสก่อนใคร ๆ ก็คือ เนื้อหนังของแม่ น้ำนมของแม่ ที่ทำให้เด็กรู้จักแม่แล้วก็อยากเข้าใกล้ เวลาใดเด็กร้องไห้ พอแม่อุ้มมาประทับที่อกหยุดร้องทันที ที่หยุดร้องได้ก็เพราะเขาได้สัมผัสกับเนื้อหนังที่เขารู้จักดีว่าเป็นเนื้อหนังที่มีแต่ความรัก มีแต่ความเมตตาต่อตัว เขาจึงได้เกิดความรักความเคารพบูชา

คำว่า **"แม่"** จึงเป็นคำที่มีความหมายในทางชื่นอกชื่นใจเราจึงเรียกคนที่เกิดเรามาว่า **"แม่"** เรียกคำอื่นมันก็ไม่ชื่นใจ

แม่มีความรักที่บริสุทธิ์

ในหมู่คนไทยเราเองนั้น เรียกคำว่า แม่ มาตั้งแต่โบราณในครอบครัวที่เป็นผู้ดีหน่อย ก็ใช้คำว่า คุณ เข้ามาข้างหน้าเป็นคำให้เกียรติว่า คุณแม่ คุณพ่อ คุณน้า คุณอา คุณลุง คำว่า คุณ นี้ เป็นคำเพิ่มเข้ามา ก็ด้วยความเชิดชูบูชานั่นเองแต่ถึงแม้เราเรียกว่า "แม่" เฉย ๆ มันก็เป็นคำที่น่าฟังอยู่นั่นเอง

ผู้หญิงเรานี่อยากจะให้ใคร ๆ เรียกว่า แม่ เพราะเข เรียกว่า แม่ นั้น เป็นการแสดงความรักที่บริสุทธิ์ เป็นการ แสดงความรักที่มีความเคารพอยู่ในตัว เรียกอย่างอื่นมันเป็นความรักแบบอื่น เรียกว่า แม่ นี่ เป็นความรักที่มีความเคารพสักการะบูชา เพราะฉะนั้นผู้ที่ได้เป็นแม่ย่อมมีความสบายใจ คนที่ไม่มีโอกาสเป็นแม่เพราะอะไรก็ตาม ก็อยากจะเป็นแม่ของคนอื่นเขา จึงต้องเลี้ยงเด็กไว้ แล้วก็เด็ เรียกว่า แม่ ก็สบายใจยิ่งคนที่ไม่ใช่แม่ เช่น เป็นแม่เลี้ยง แม่เลี้ยงก็เป็นแม่เหมือนกันแต่ไม่ใช่แม่เกิดเป็นแม่เลี้ยง

คนที่เลี้ยงเรานั่นแหละคือแม่

ความจริงแม่เลี้ยงนั่นแหละสำคัญกว่าแม่เกิด เพราะคนบางคนแม่เกิดตายไปเสียแล้ว แล้วก็มีคนอื่นมาสมัครเป็น

แม่เขาไม่ได้เกิดเรามา แต่เขาสมัครมาเลี้ยงเรา ให้ความอุปถัมภ์ค้ำชูแก่เรา ให้เราได้อยู่ได้กินอย่างสะดวกสบาย มีความเสียสละทุกอย่างเพื่อให้เด็กนั้นเจริญเติบโต ความจริงคนที่เป็นแม่เลี้ยงควรจะได้รับความเคารพบูชา มากกว่าแม่ที่ไม่ได้เลี้ยงเสียอีกด้วยซ้ำไป

สมัยนี้เด็กบางคนเมื่อรู้ว่าไม่ใช่แม่ของตัว กลับดูหมิ่นไม่เคารพ เวลามีอะไรนิดหน่อยก็นึกในใจว่า ก็ไม่ใช่ลูกของแม่ แม่จึงไม่รักหนู การคิดเช่นนั้นเป็นการคิดเอาเองไม่ใช่คิดถูกต้อง น้ำใจของแม่ที่เป็นแม่เลี้ยงหรือทำหน้าที่เลี้ยงเด็ก ก็มีความรักความเอ็นดูต่อเด็กนั้นเหมือนกับแม่-บังเกิดเกล้าเหมือนกัน บางทีอาจจะมากกว่าเสียด้วยซ้ำไป เพราะฉะนั้นอย่ารังเกียจคำว่าแม่เลี้ยงพ่อเลี้ยง แต่ควรจะนึกว่าเขาเป็นแม่ที่เลี้ยงเรา เขาเป็นพ่อที่เลี้ยงเรา เราก็ควรจะเคารพสักการะบูชาเช่นเดียวกัน สำหรับคนที่ไม่มีลูกก็อยากจะเป็นแม่อย่างนี้ แต่คนที่มีโอกาสได้เป็นแม่ก็มีความสบายใจที่ได้ทำหน้าที่เลี้ยงลูก

ความหวังของแม่

ผู้หญิงเราเมื่อแต่งงานแล้วก็อยากจะเป็นแม่ด้วยกันทั้งนั้นถ้าไม่มีโอกาสจะเป็นก็มักจะวิ่งเต้นขวนขวาย เขา

บอกว่าหลวงพ่อที่ไหนศักดิ์สิทธิ์ หรือมีอะไรศักดิ์สิทธิ์ก็มักจะไปกราบไปไหว้ เพื่อขอให้มีลูกกับเขาบ้าง อันนี้แสดงว่าน้ำใจของสตรี เมื่อแต่งงานแล้วก็อยากจะเป็นแม่ต่อไป ทำไมท่านจึงอยากจะเป็นแม่ เพราะว่าเมื่อไม่มีลูกก็ไม่รู้ว่าจะทำอะไรให้ใคร เด็กเป็นความหวังของครอบครัว เป็นอนาคตของวงศ์สกุลเพราะฉะนั้นครอบครัวใดมีบุตรมีธิดาก็สบายใจ สบายใจว่าทรัพย์ที่เราหาไว้นั้นไม่ไปไหน จะตกแก่ทายาทของเรา เมื่อเราแก่ชราลงไปจะมีคนเลี้ยงดูเรา ให้ความสุขความสบายแก่เรา เมื่อเราตายลงไปแล้วลูกจะได้ทำศพให้แก่เรา อันนี้เป็นความปรารถนาของมารดาทั่ว ๆ ไป

คิดไปแล้วก็เหมือนกับมารดาเห็นแก่ตัว แต่ความจริงไม่ใช่ มันเป็นความคิดที่เป็นธรรมชาติของสตรีที่อยากจะเป็นแม่ และเมื่อได้เป็นแม่ก็มีความสบายใจ ไม่อิดหนาระอาใจที่จะเลี้ยงบุตรธิดาของตนให้มีความเจริญเติบโต

คุณธรรมของแม่

คนที่เป็นแม่มีคุณธรรมในใจหลายอย่าง เช่น เป็นผู้มีเมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขาพร้อม ในทางพระพุทธศาสนา จึงเรียกคนที่เป็นแม่ว่าเป็น “พรหม” ของบุตรธิดา

ชื่อว่าเป็นพรหมก็เพราะมีคุณธรรมของพรหม พรหมนั้นไม่ใช่รูปปั้นสี่หน้าที่ตั้งอยู่หน้าโรงแรมเอราวัณ แต่หมายถึงคนที่มีคุณธรรมสี่ประการประจำใจ เช่น มี *เมตตา* ปรารถนาความสุขความเจริญแก่ผู้อื่น มี *กรุณา* สงสาร อยากจะช่วยคนอื่นให้พ้นไปจากความทุกข์ความเดือดร้อน มี *มุทิตา* คือยินดีเพลินใจในเมื่อคนอื่นนั้นมีความสุขความเจริญ มีความก้าวหน้าในชีวิตในการงาน ส่วน *อุเบกขา* นั้นเรียกว่าวางเฉย ไม่ใช่เฉย ๆ แต่เฉยเพราะยังไม่มีเรื่องที่จะเข้าไปเกี่ยวข้อง เหตุการณ์ปกติ คล้ายกับคนที่สตาร์ทรถยนต์ติดดีแล้ว ก็นั่งดูเฉย ๆ เมื่อใดเครื่องมันดังคึกคั่กก็เข้าไปแก้ไข แม่ของเราก็เป็นอย่างนั้น เมื่อลูกเป็นไปโดยปกติก็ไม่ยุ่งอะไร แต่ท่านมองดูอยู่ด้วยความสนใจ มีอะไรขัดข้องมีอะไรเป็นทุกข์เป็นร้อน คนที่จะวิ่งเข้ามาประคับประคองเราก่อนใคร ก็คือแม่ของเรานั่นเอง เพราะคุณแม่ท่านมีคุณธรรม ท่านมีหน้าที่ให้ ไม่ได้หวังอะไรตอบแทนมากนัก เว้นไว้แต่ลูกมีความสำนึก แล้วก็ให้ ถึงไม่ให้ท่านก็ไม่ไปประท้วง ไม่คิดอะไรจากลูกของท่าน ท่านอยากเห็นความสุขความสบายจากลูก

ความชื่นใจของแม่จากลูก

เมื่อลูกมีความเจริญทั้งกายทั้งใจ มีความเติบโต มีหน้าที่การงานทำเป็นหลักฐาน แม่นั่นแหละเป็นผู้มีความชื่นใจที่สุด มีความสบายใจที่สุดกว่าใคร ๆ เมื่อใดลูกตกต่ำชีวิตไม่ก้าวหน้า มีปัญหามีความทุกข์ความเดือดร้อน ผู้ที่มาเป็นทุกข์กับเราก่อนใคร ๆ ก็คือคุณแม่นั่นเอง เพราะฉะนั้นแม่นี่คือผู้ร่วมสุขร่วมทุกข์ของเรา เป็นสหายผู้คอยให้ความช่วยเหลือแก่เราตลอดเวลา ไม่มีคนใดจะมีน้ำใจเท่าแม่ เราลองคิดดู แม่นั่นแหละเป็นผู้มีน้ำใจต่อเราอย่างแท้จริง สมกับที่ท่านเรียกว่าเป็นพรหม ท่านมีพรหมวิหารธรรมอยู่ในใจครบถ้วนทีเดียว

แม่คือเทวดา และร่มโพธิ์ร่มไทรของลูก

อีกประการหนึ่ง ท่านเรียกแม่ว่า เทวดา เพราะให้ความคุ้มครองให้ความรักษา ท่านกล่าวว่าบ้านเรือนใดมีการเคารพมารดาบิดา บูชามารดาบิดา บ้านเรือนนั้นมีเทวดาคุ้มครองรักษา บ้านเรือนใดบุตรธิดาไม่เคารพ ไม่บูชา ไม่สักการะต่อมารดาบิดา บ้านเรือนนั้นไม่มีเทวดารักษา เทวดาก็คือความงามความดีนั่นเอง ไม่ใช่เทวดา

ที่เขาเขียนไว้ตามฝาผนัง เทวดาก็คือคุณธรรม ครอบครัวใดเคารพมารดาบิดา คนในครอบครัวนั้นมีคุณธรรม มีความรักพ่อรักแม่ ความรักพ่อรักแม่นั่นแหละคือสิ่งคุ้มครองครอบครัว เป็นร่มโพธิ์ร่มไทรให้บุตรธิดาในครอบครัวนั้นอยู่เย็นเป็นสุข เพราะฉะนั้นผู้เคารพมารดาบิดา จึงชื่อว่ามีโพธิ์ไทรใบดก คุ้มครองรักษา ไม่ถูกฝน ไม่ถูกแดด ไม่ถูกความทุกข์ความเดือดร้อนครอบงำจิตใจ มีความเป็นอยู่อย่างปลอดภัย

ความเคารพต่อบิดา-มารดา

ขอให้เราสังเกตดูในครอบครัวใด บุตรธิดามีความรักมีความเคารพต่อมารดาบิดา ครอบครัวนั้นเป็นปึกแผ่นมั่นคงแน่นหนา เพราะความเคารพมารดาบิดานั้น เป็นรากฐานของชีวิต เป็นรากฐานของศีลธรรม เป็นรากฐานของความก้าวหน้า เป็นรากฐานแห่งความมั่นคงในครอบ-ครัว เมื่อครอบครัวมั่นคง ประเทศชาติก็มั่นคงเป็นธรรมดา แต่ถ้าในครอบครัวไม่มั่นคงแล้ว ประเทศชาติจะมั่นคงได้อย่างไร อะไร ๆ ที่เป็นความมั่นคงของชาติบ้านเมืองนั้น อยู่ที่ความมั่นคงของครอบครัว ความมั่นคงของครอบ-ครัวก็อยู่ที่สมาชิกของครอบครัวเหล่านั้น เป็นผู้เคารพ

พ่อ-แม่ เป็นพระในบ้าน

มารดาบิดานี้ในทางธรรมะท่านถือว่า เป็นพระในครัวเรือน เป็นพระที่เราควรกราบไหว้บูชา สักการะทุกวันเวลา คนเราถ้าไม่รู้จักกราบพระที่อยู่ใกล้ ๆ แล้วจะไปไหว้พระที่อยู่ไกล ๆ ได้อย่างไร พระที่อยู่ที่วัดอยู่ไกลบ้าน แต่พระที่อยู่ใกล้เรา ก็คือ แม่ของเราพ่อของเรานั่นเอง เราจึงต้องเคารพพระที่อยู่ในบ้านก่อน แล้วมันจะเกื้อกูลแก่การเคารพพระนอกบ้านต่อไป เคารพอะไร ๆ อื่นต่อไป มารดาบิดาจึงเป็นร่มโพธิ์ร่มไทร เป็นเทวดาผู้ให้ความคุ้มครองรักษาแก่เราตลอดเวลา

พ่อ-แม่คือครูคนแรกของเรา

มารดาบิดาของเรานั้นก็เป็นเหมือน ครู คนแรกของเรา คุณแม่นั่นแหละเป็นครูคนแรก พ่อก็ยังต่อมาอีกเพราะอะไร เพราะเราอยู่ใกล้แม่มากกว่าพ่อ เด็กทั่ว ๆ ไปนั้น มักรักแม่มากกว่าพ่อ น้อยคนนักที่จะรักพ่อมากกว่าแม่ อันนี้มันมีเหตุผลหลายอย่าง ที่ทำให้รักแม่มากกว่าพ่อ อาตมาเองก็เหมือนกันในใจนี่รักแม่มากกว่าพ่อ ทำไมจึงได้เป็นเช่นนั้น

ไม่ใช่ความลำเอียง แต่มันเป็นเรื่องของธรรมชาติ เพราะเราอยู่ใกล้ชิดแม่มากกว่าพ่อ อยู่กับแม่มาตั้งสิบเดือนในท้อง แล้วออกมาเป็นตัวน้อย ๆ ผู้ที่คอยประคบประหงม ป้อนข้าว ป้อนน้ำ อาบน้ำ อาบท่าให้ ล้างสิ่งสกปรกให้ ก็คือคุณแม่นั่นเอง พ่อนาน ๆ ทำแทนแม่สักทีหนึ่ง แล้วเวลาทำก็เก้งก้างไม่ค่อยจะเรียบร้อย เพราะไม่มีหน้าที่จะต้องทำอย่างนั้น พ่อมีหน้าที่ไปทำงานนอกบ้านนอกเรือน หาเงินหาทองมาเลี้ยงครอบครัว แต่แม่มีหน้าที่อยู่กับลูกตลอดเวลา เพราะฉะนั้น แม่จึงสนิทสนมกับลูกมากกว่าพ่อ ความสัมพันธ์ทางจิตใจก็มากกว่า เว้นไว้แต่บางคนที่แม่ตายไปเสีย มีแต่พ่อก็เลี้ยงลูกมาได้มีเหมือนกันในบางครอบครัว

หน้าที่พ่อ-แม่

ในสมัยอาตมาเป็นเด็กมีอยู่สองครอบครัวที่บ้าน ครอบครัวหนึ่งมีลูก ๗-๘ คน พ่อเลี้ยงลูกจนโตทั้งนั้น จนมีเหย้ามีเรือนเป็นฝั่งเป็นฝา อีกครอบครัวหนึ่งมีลูก ๑๓ คน ไม่ใช่น้อย แม่ตายไปลูกยังเล็กอยู่ทั้งนั้น แต่ว่าพ่อนี่เลี้ยงลูกเก่ง ลูกทุกคนทำงานของผู้หญิงได้ทั้งนั้น ทำขนมก็ได้ ทำกับข้าวก็ได้ หุงข้าวต้มแกง ซ้อมข้าวสีข้าว ตามแบบคนบ้านนอก ทำได้ทุกอย่าง ทำขนมก็ได้หลายอย่าง สอนลูกให้

ทำได้ เพราะลูกไม่มีแม่ เพราะฉะนั้นลูกทุกคนจึงต้องทำหน้าที่ของแม่บ้านไปในตัว แล้วลูกทั้ง ๑๓ คน รักใคร่กันดี เคารพบูชากันดี อยู่กันตามลำดับอาวุโสทีเดียว คนพี่เป็นใหญ่น้อง ๆ เคารพพี่ เอาใจใส่ ดูแลช่วยเหลือกัน เดี๋ยวนี้ตายไปหลายคนแล้ว เหลืออยู่บ้าง บวชเป็นสมภารเจ้าวัดก็มี นี่พ่อเลี้ยงลูกแท้ ๆ แม่ไม่ได้เลี้ยง เพราะตายไปเสียก่อน ลูกทุกคนจึงเคารพรักพ่อมากกว่าแม่ แต่ถ้าพ่อกับแม่ยังอยู่ทั้งสองคนนั้น ใจเรามันลำเอียง ไปเข้าข้างแม่ทุกที รักแม่มากกว่าพ่อ

แม่คือกำลังใจของลูก

แล้วใบหน้าของคนทั้งสองมีอิทธิพลเหนือจิตใจผิดกัน คุณพ่อดูเหมือนเห็นเป็นภาพดุ ๆ ไป เพราะท่านเป็นคนขรึม ไม่ค่อยพูดค่อยจาอะไรเหล่านี้เป็นต้น แต่ถ้าเห็นหน้าแม่แล้วก็มีความสบายใจ ให้สังเกตว่าเราเจ็บไข้ได้ป่วย หรือไปอยู่ห่างไกลบ้านไกลเรือน เวลาป่วยคุณแม่ไปเยี่ยม พอรู้ว่าแม่มาเท่านั้นใจมันชื่นขึ้นมาเป็นกอง เห็นหน้าแม่ก็สบายใจ แม่มานั่งใกล้เอามือมาลูบตามตัว ตามเนื้อตามหนัง บีบนวดให้ก็รู้สึกว่าหายเจ็บหายไข้ หายขึ้นมาทันที กำลังใจมันเกิด ไฟฟ้าของคุณแม่ที่มาสัมผัสร่างกายของ

คนเรานั้น ทำให้เกิดกำลังภายใน ทำให้เกิดความรู้สึกนี่คือผู้มีอุปการะต่อเรา เป็นยาที่ไม่ต้องกินก็ได้ เพียงแต่สัมผัสผิวกายก็สบายแล้ว

ชื่นอกชื่นใจเมื่ออยู่ใกล้แม่

อันนี้แหละทำให้เรารู้สึกว่า คุณแม่มีความรู้สึกต่อเราอย่างไร เรามีความชื่นอกชื่นใจเมื่อได้อยู่ใกล้แม่ มีความรู้สึกสบายทุกเวลา ถ้าเราไปอยู่บ้านไกลเมืองไกล คุณแม่มาเยี่ยมนี่เราจะมีความรู้สึกว่ามีความสบายใจชื่นใจขนาดไหน ชื่นใจจนพูดไม่ออกทีเดียว ไม่สามารถจะพรรณนาเป็นลาย-ลักษณ์อักษร ถึงความรู้สึกในใจที่เรามีความรู้สึกเมื่อเห็นหน้าแม่ของเราได้ อันนี้มันเป็นความจริงที่เกิดขึ้นในใจของเราทุกคน มีประสบการณ์อยู่ด้วยกันทั้งนั้น หรือว่าเราไปอยู่ไกล คุณแม่ไม่สามารถจะไปเยี่ยมเราได้ แต่ถ้าเรามาบ้านมาเห็นหน้าแม่ของเรา เราก็รู้สึกว่าสบายใจ

ดวงหน้าของแม่ที่ให้ความสดชื่น

ดวงหน้าของแม่เป็นดวงหน้าที่ให้แต่ความสุขสดชื่นอยู่ตลอดเวลา แม้ว่าดุก็ไม่น่าเกลียด พูดคำหยาบก็ไม่น่าชัง อะไร ๆ ที่ออกมาจากแม่นั้นเราเห็นเป็นของขำขัน

ไม่ใช่เรื่องน่ากลัว น่าตกใจ เพราะถึงดุก็อย่างนั้นแหละ น้ำใจแท้ ๆ ไม่อยากทำให้ลูกเจ็บช้ำอะไรหรอก แต่บางทีเกิดโมโหโทโสขึ้นมาบ้าง ก็พูดคำที่ไม่เหมาะไม่ควรออกไป เราผู้เป็นลูกรู้ใจแม่ดีว่าแม่แกล้งด่าหรอก สมมติว่าด่าถ้อยคำที่ทำให้เกิดความเสียหาย น้ำใจแท้ ๆ ไม่ได้มีอย่างนั้น แต่พูดออกไปอย่างนั้นเอง เพราะแม่ไม่เคยประทุษร้ายลูก ลูกเสียอีกยังมีโอกาสประทุษร้ายต่อแม่ได้ น้ำใจของแม่จึงหนักแน่น เหมือนกับแผ่นดิน

แผ่นดินคือแม่ของเรา

แผ่นดินนี่ก็เป็นแม่ของคน เป็นที่อยู่อาศัยเป็นที่ให้อะไรทุกอย่าง เราได้อะไรจากแผ่นดินทั้งนั้น คนโบราณจึงเรียกแผ่นดินว่าแม่ธรณี เพราะท่านให้ความเป็นอยู่แก่เราอย่างสะดวกสบาย จะเอาอะไรก็ได้ แต่เอาด้วยวิธีการที่ถูกต้องจากแม่คือธรณีนั่นเอง

แม่น้ำก็เป็นแม่ของคนเหมือนกัน ให้อะไรแก่คนอย่างนี้ เพราะฉะนั้นน้ำใจของแม่ก็เหมือนกับแม่น้ำ เหมือนกับแผ่นดิน เหมือนกับแผ่นฟ้า เหมือนกับสิ่งที่ให้แต่ความสุขความสนุกแก่เรา เราจึงรักเคารพบูชาท่าน

ความสำนึกของลูกที่มีต่อแม่

อันแม่แม้จะแก่ชราสักเท่าใด เราก็ไม่อยากให้ท่านตาย อยากให้ท่านอยู่ให้หายใจอยู่ ให้ลืมตาอยู่ ไม่อยากให้ท่านเป็นท่อนไม้ท่อนฟืน ทำไมเราคิดอย่างนั้น เพราะเรารู้สึกว่าเป็นสิ่งที่ให้กำลังใจแก่เรา ให้ความสุขสดชื่นแก่ชีวิตของเรา ถ้าแม่เราจากไปเรารู้สึกว่าใจหายไป มันขาดอะไรไปสักอย่างหนึ่งในชีวิตของเรา แม้เราจะมีเงินมีทองมีข้าวมีของมีมิตรสหายสักเท่าใด มีอะไร ๆ ก็ตามใจเถอะ ก็ไม่เหมือนกับเรามีแม่ แม่นี่ให้ความสุขแก่เราเหลือหลาย เราหาของอื่นหาได้ แต่เราหาแม่ไม่ได้ แม่เรามีคนเดียวในโลก อยากให้ท่านอยู่กับเราตลอดไป

นี่คือน้ำใจที่เกิดความสำนึกในลูกทั้งหลายที่มีต่อแม่ เราจึงอยากเห็นหน้าแม่อยู่ตลอดเวลา

การจากไปเป็นเรื่องธรรมดา

แม่กับลูกมีความสัมพันธ์กันใกล้ชิด แม้ลูกจะโตเป็นผู้ใหญ่แล้ว แม่ก็ยังรู้สึกว่าเป็นอ้ายหนูของแม่อยู่นั่นเอง เคยเห็นคนบางคนเรียกลูก ซึ่งมีอายุหกสิบแล้วว่าอ้ายหนู ท่านเรียกของท่านอย่างนั้น ท่านมองลูกชายที่อายุหกสิบของท่าน เหมือนกับเด็กตัวน้อย ๆ ที่ท่านเคยเอามาวาง

ไว้บนตัก ท่านลูบหน้าลูบหลังอย่างไรเมื่อเป็นเด็ก ครั้นโตขึ้นท่านรู้สึกอย่างนั้น แล้วเราเองที่มีความรู้สึกต่อพ่อแม่ก็อย่างนั้นเหมือนกัน เรารู้สึกว่าคุณแม่ของเรานั้น มีอะไรที่ลึกลับซับซ้อนอยู่ตลอดเวลา เรามีความรู้สึกต่อท่านอย่างดีที่สุด ที่มีความรู้สึกอยู่ในใจ เราไม่อยากให้ท่านจากไป แต่ร่างกายสังขารของมนุษย์นี่มันเป็นธรรมดาที่ต้องเปลี่ยนแปลง ก็ต้องถึงแก่ความแตกความดับไป เราจะหวงไว้ก็ไม่ได้ ท่านต้องลาจากเราไป นี่เป็นเรื่องที่ธรรมดาที่สุด

ความเป็นห่วงเป็นใยของแม่

อีกประการหนึ่งจะสังเกตเห็นได้ว่า แม่กับเรา ลูกจะเป็นอะไรก็ตาม แม่ก็ยังคอยสอนคอยเตือนอยู่เหมือนกับว่าลูกนี่ยังเป็นเด็กน้อย ๆ อาตมานี่เป็นนักเทศน์นักสอนเที่ยวสอนคนทั่วบ้านทั่วเมือง เมื่อสมัยที่คุณแม่ยังมีชีวิตอยู่กลับไปบ้านทีไร ท่านพูดทุกที สอนทุกที เตือนทุกครั้งท่านเตือนว่า อย่าประมาท คนรักเท่าผืนหนัง คนชังเท่าผืนเสื่อ ไปไหนต้องระมัดระวัง อาหารการกินต้องระวัง บางทีเขาอาจจะไม่ชอบเราก็ได้ จึงต้องระมัดระวัง แม้เงินทองท่านก็เตือนว่า ได้เงินได้ทองมาแล้วใช้ให้เป็นประโยชน์

อย่าเอาไปใช้ไปจ่ายในทางเหลวไหล

จำได้ว่าคราวหนึ่งไปเทศน์ที่เมืองพัทลุง สมัยนั้นเงินมันแพง เขาติดกัณฑ์เทศน์ยี่สิบบาทนี่เราเรียกว่ามากเต็มทีแล้ว ปกติไปเทศน์ก็ได้บาทสองบาท ห้าบาทอย่างสูง คราวนี้เขาติดตั้งยี่สิบบาท พอเทศน์จบแล้วคุณแม่ไปพบที่กุฏิ คุณแม่บอกว่า วันนี้เทศน์ได้ตั้งยี่สิบบาท เอาไปไหน ก็บอกว่าเอาไปใช้จ่ายอะไรต่ออะไร ท่านก็บอกว่าควรจะถวายวัดสักสิบห้าบาท เอาไปใช้สักห้าบาทก็พอแล้ว เพราะว่าทางวัดเขาใช้จ่ายต้อนรับแขกเหรื่อมากในงานนี้ ให้ทำบุญเสียสักสิบห้าบาท อาตมาได้ฟังแล้วมันตื้นตันในใจ ตื้นตันว่าคุณแม่นี่ท่านรักเราท่านหวังดีต่อเรา ยังตามมาสอนมาเตือน เวลานั้นอายุมันยังไม่แก่ขนาดนี้หรอก เพียงสามสิบหรือยี่สิบเจ็ดอะไรอย่างนั้นแหละ เมื่อคุณแม่มาเตือนอย่างนั้นก็ต้องปฏิบัติตามเอาเงินไปถวายสมภารบอกว่าทำบุญกับวัดสักสิบห้าบาทท่านบอกว่าทำไมไม่เอาไปใช้ไปเรียนหนังสือจะได้ซื้อหนังสือหนังหา เลยบอกให้ท่านฟังว่า แม่มาสอนเมื่อตะกี้นี้ บอกว่าให้ทำบุญสักสิบห้าบาทเอาไปใช้สักห้าบาทก็พอแล้ว ท่านสมภารท่านฟังยิ้ม ๆ ท่านยิ้มคงจะนึกในใจว่า เอ แม่ท่านปัญญานี่สำคัญ มาสอนลูกเตือนลูก

น้ำใจแท้ ๆ ของแม่

แม้อายุมากเป็นผู้ใหญ่มากแล้วท่านก็ยังสอนยังเตือน เวลาเข้าใกล้รู้สึกว่าจิตใจมันสบาย เห็นดวงหน้าแม่นี่สบาย ยิ่งท่านสอนท่านเตือนแล้วเกิดความซาบซึ้งเคารพรักมากขึ้น นึกว่าคุณแม่นี่ไม่เข้าโรงเรียน ไม่ได้อ่านหนังสือ อ่านไม่ออกสมัยนั้น ไม่มีโรงเรียนจะเรียน แต่ว่าท่านทำหน้าที่แม่สมบูรณ์บริบูรณ์ สอนเตือน เวลาท่านป่วย ก็ไม่หนักอะไร ธรรมดาเวลาไปเยี่ยมครั้งสุดท้ายท่านก็ยังสอนว่า ให้ระมัดระวังตัวอย่าประมาทอะไรต่าง ๆ อันนี้คือน้ำใจแท้ ๆ ที่มีความรักความปรารถนาดีต่อเรา คนอื่นจะสอนสักกี่คนก็ตามใจเถอะ ก็ไม่ชื่นใจ ไม่เอามาฟัง แต่คุณแม่สอนนี่มันเป็นเรื่องชื่นใจเหลือเกิน เป็นคำสอนที่ประทับอยู่ในจิตใจ ซึ่งควรจะต้องปฏิบัติตาม เพราะคำสอนของแม่นั้นเป็นเหมือนกับประกาศิตทีเดียว ที่เราจะต้องทำตามโดยส่วนเดียว บุตรธิดาคนใดก็ตาม เมื่อได้รับคำสอนจากแม่คำเตือนจากแม่แล้วปฏิบัติตาม นั่นแหละคือผู้ที่เคารพรักคุณแม่ แล้วการกระทำเช่นนั้นแหละจะกระทำให้เราเจริญ ให้เราก้าวหน้าในชีวิตในการงานต่อไป แม่กับเราสัมพันธ์กันมากอย่างนี้ จึงเป็นเรื่องที่เราควรจะได้นึกถึงอย่างนั้นตลอดเวลา

ความรักของแม่

ความรักที่คุณแม่ให้ต่อเรานั้นพูดไม่ได้ว่ามีสักเท่าใด คนโบราณเขาพูดว่านับไม่ได้ ไม่รู้จะเอามาเขียนด้วยอะไร ไม่รู้จะเอากระดาษที่ไหนมาพรรณนาความรักของแม่ที่มีต่อลูก นอกจากว่าเรารู้อยู่ในใจของเรา แต่เราก็ไม่สามารถจะเขียนออกมาเป็นคำพูดได้ เป็นอักษรได้ ว่ามีความรักอย่างไร ญาติโยมทุกคนคงมีแม่ด้วยกันทั้งนั้น ย่อมมีความสำนึกในใจด้วยกันทั้งนั้น ว่าเป็นอะไร จึงเป็นเรื่องที่เรียกว่าซาบซึ้ง ความรักใคร ๆ นั้น ไม่ซาบซึ้งเหมือนความรักของคุณแม่ที่มีต่อเราอยู่ตลอดเวลา เราจึงควรจะได้นึกถึงท่าน ท่านรักเรามีจำนวนเป็นตัวเลขคาดคะเนไม่ได้ เราก็ควรจะรักตอบท่านให้มากที่สุดที่จะมากได้

การตอบแทนพระคุณแม่

รักท่านเราควรจะทำอย่างไร ถ้าท่านยังมีชีวิตอยู่ในโลก เราต้องเอาใจใส่หน่อย ท่านเลี้ยงเรามาแล้วเราเลี้ยงท่านตอบ ช่วยทำกิจการงานให้แก่ท่าน เจ็บไข้ได้ป่วยช่วยรักษาดูแลให้ท่านมีความสุขความสบาย อะไรที่ท่านต้องการก็รีบจัดให้โดยเร็วที่สุดที่จะเร็วได้ ถ้าหากท่านตายไปจากโลกนี้ก็ไม่มีอะไรจะทำนอกจากว่าทำบุญอุทิศให้ท่าน

และประการสุดท้ายก็ต้องรักษาคือดำรงวงศ์สกุลของท่านไว้ อันนี้คือหน้าที่ของเรา ที่จะให้แก่คุณแม่ เป็นดอกไม้ที่เราควรจะเอาไปบูชาท่าน ด้วยการปฏิบัติต่อท่าน

การเลี้ยงกายและเลี้ยงใจ

ในเรื่อง **การเลี้ยงในเมื่อท่านมีชีวิตอยู่** นั้น เราเลี้ยงตามฐานะให้ท่านสบาย ให้สบายด้วยการกินการอยู่ การนุ่งการห่ม อย่างนี้เรียกว่าเลี้ยงกาย เช่นสร้างที่ให้ท่านอยู่มีห้องน้ำห้องส้วมให้ท่านได้ถ่ายอาบน้ำสะดวกสบาย อาหารการกินเราก็จัดไปให้ท่าน แล้วคอยสังเกตว่าท่านชอบอะไร ชอบจืดชอบหวานชอบแกงชนิดใด แกงประเภทใดท่านทานได้เราก็ให้ท่านทานอย่างนั้น เวลาท่านรับประทานอาหารก็เอาใจใส่คอยนั่งดู คอยพูดจาแนะนำให้ท่านมีความสบายใจ ว่าเราเอาใจใส่ท่าน ไม่ใช่แกงไปวางทิ้งไว้ กินไม่กินก็ช่างหัว อย่างนั้นมันไม่ได้เรื่องอะไร เราควรแนะนำเอาใจใส่ แนะนำว่าควรทานอย่างนั้น ควรทานอย่างนี้ อันนี้อร่อยคุณแม่เอาอีกหน่อย ตักข้าวเติมให้ท่านอย่างนี้เป็นตัวอย่าง เรียกว่าปฏิบัติวัตฐากจริง ๆ เมื่อเราเป็นเด็กท่านปฏิบัติต่อเราอย่างไร เราโตขึ้นแล้วท่านแก่ลงไปเราก็ควรปฏิบัติท่านอย่างนั้น ให้

ท่านได้รับความสะดวกสบายใจเรื่องการกิน การนุ่งการห่ม อาบน้ำอาบท่าอะไรทุกประการ นี่เรื่องร่างกาย

เลี้ยงใจคือทำให้ท่านสบายใจ

ทีนี้เรื่องทางจิตใจ นี่เป็นเรื่องสำคัญต้องเลี้ยงใจท่านด้วย เลี้ยงใจคุณแม่ก็คือประพฤติในสิ่งที่ท่านพอใจ ท่านสบายใจ เราต้องเรียนรู้นิสัยคุณแม่ว่าท่านไม่ชอบใจอะไร เช่นท่านไม่ชอบใจคนดื่มเหล้า แต่บางทีท่านอาจจะไม่ชอบ แต่ท่านแสดงอาการไม่ชอบใจ พูดก็กลัวไอ้หนูของแม่จะรำคาญ แต่เราอย่าให้ท่านรำคาญใจ สังเกตดูคุณแม่ไม่ชอบ ท่านบ่นท่านว่าอะไรขึ้นมา เราก็ควรจะหยุดจากการกระทำเช่นนั้น ทำอะไรควรสังเกตดูสายตาดูกิริยาท่าทางคุณแม่ ถ้าเห็นว่าท่านไม่พอใจไม่พึงใจแล้ว เราไม่ทำสิ่งนั้น เพราะเรารักแม่มากกว่ารักสิ่งนั้น ถ้าเราไปรักเหล้ามากกว่าแม่ รักการพนันมากกว่าแม่ คุณแม่ไม่สบายใจ ความไม่สบายของคุณแม่ในเรื่องลูกไม่รู้จักตอบแทนหนักใจมาก ทำให้เกิดความทุกข์มาก บางทีทุกข์ถึงกับตายไป เลยทีเดียว เป็นโรคไปเลยทีเดียว

พระที่บ้าน

เพราะฉะนั้นลูก ๆ ต้องระวังในเรื่องนี้ ต้องนึกอยู่เสมอว่าพระสององค์ที่เราต้องบูชาต้องเคารพนั่งอยู่ที่บ้าน ต้องเอาใจใส่ให้มากเป็นพิเศษ ทำอะไรให้ท่านสบายใจ เด็กหนุ่ม ๆ สมัยนี้ชอบไว้ผมยาว อยากจะบอกว่าผมยาวของลูกชายมันตำตาคุณแม่ คุณแม่ไม่สบายใจเลย แต่ว่าท่านไม่พูดท่านมาพูดกับพระบ่อย ๆ หลายครั้งแล้ว บอกว่าแหม ทำอย่างไรท่านเจ้าคุณให้อ้ายหนูมันตัดผมสักที แสดงว่าคุณแม่ไม่ชอบใจเราไปรักฝรั่งบ้า ๆ บอ ๆ มากกว่ารักคุณแม่ แล้วก็ไปเอาแบบผมไม่ดีมาไว้บนหัว คุณแม่มองแล้วไม่สบายใจ แต่งเนื้อแต่งตัวก็เหมือนกัน กางเกงเสื้อผ้า กิริยาท่าทาง ผู้ชายทำท่ากระตุ้งกระติ้ง ใส่กำไลมือเหมือนผู้หญิง คุณแม่ท่านดูแล้วเคืองนัยน์ตา แต่ว่าท่านรักลูก ท่านพูดไม่ได้ เราไม่รู้สึกว่าคุณแม่รำคาญท่านดูแล้วรำคาญท่านค้อนท่านควักไม่รู้สักกี่หนแล้ว แต่เราทำเฉยไม่เอาใจใส่ อย่างนี้แสดงว่าไม่รู้จักเลี้ยงน้ำใจคุณแม่ให้ท่านสบายใจ ถ้าเรารักคุณแม่เราจะไม่กระทำอย่างนั้น เรารู้ว่าแม่ไม่ชอบสิ่งใหม่ ๆ ที่ไม่เข้าเรื่อง เพราะท่านเป็นคนไทยท่านรักขนบธรรมเนียมประเพณีไทย เราก็ควรจะเอาใจท่าน เราอย่าเอาเสรีภาพมาใช้จนเกินขอบเขต

จนลืมผู้มีพระคุณ คือพ่อแม่ของเรา อันนี้ก็เป็นเรื่องสำคัญ

เชื่อฟังพ่อแม่คือการเลี้ยงใจ

เรื่องอื่น ๆ ก็เหมือนกัน จะคบค้าสมาคมกับเพื่อนฝูง ถ้าคุณแม่ท่านท้วงติงว่าเพื่อนของลูกดู ๆ ไม่เข้าท่า เพียงแต่พูดเท่านั้นเราต้องรู้ว่าคุณแม่ไม่ชอบ เราก็ต้องเคารพท่าน อย่าเอาเหตุผลของท่านมาอ้างหักล้าง มันจะทำให้กระทบกระเทือนน้ำใจ อย่างนี้เรียกว่าเลี้ยงน้ำใจ ให้ท่านสบายใจ

เคยพบแม่คนหนึ่งลูกแกตายไปแล้ว แกสร้างที่บรรจุอัฐิให้อย่างสวยงามทีเดียว แล้วแกไปวัดแกไปจุดธูปจุดเทียน ไปถามว่าคุณยายกระดูกใครอยู่ในนี้ ลูกสาวฉันเองว่าอย่างนั้น ถามว่าคุณยายทำไมมาจุดธูปจุดเทียนไหว้ลูกสาว แกว่าเขาเป็นลูก แต่เขามีคุณธรรม เมื่อเขาอยู่ดิฉันสบายมาก เพียงแต่พูดว่าต้องการอะไรเขาจัดให้เรียบร้อย เช่นดิฉันพูดว่าออกพรรษานี้จะทอดกฐิน ลูกสาวไปจัดให้เรียบร้อยเลย ไปซื้อผ้าซื้อเครื่องบริขารมาเสร็จเรียบร้อย ถึงวันก็มาบอกคุณแม่ว่า ไปทอดกันวันนั้น จัดให้ทุกอย่าง ไม่ว่าคุณแม่จะเอ่ยปากในเรื่องอะไร ลูกสาวคนนี้จัดให้หมดทุกอย่างเลย แต่ว่าที่ได้เกิดความรักมากขึ้นไปกว่านั้นอีก ก็เพราะว่าลูกชายที่เหลืออยู่นั้นไม่เอาเรื่องเลย คุณแม่

ต้องการอะไรเขาไม่ทำให้ เพราะลูกชายมีปกติตระหนี่ถี่เหนียวที่สุดเลย ถี่เหนียวไปจนถึงสตางค์ของคุณแม่ กลัวคุณแม่จะทำบุญเสียหมด ไม่เอาอกเอาใจ แม้คุณแม่ไปวัดแกต้องไปนั่งเฝ้า ถ้าคุณแม่พูดว่าจะบริจาคทำอะไรแกยกกระเช้าหมากทันที แม่กลับบ้านได้แล้วนั่งนานแล้ว เป็นเสียอย่างนี้ ที่นี้แกก็มองถึงลูกสาว ดีแต่ตายไปเสียแล้ว จึงได้สร้างที่บรรจุอัฐิไว้ให้ แล้วก็ไปบูชาคุณงามความดีของลูกเพราะรู้จักเอาใจแม่

เอาใจใส่ดูแลท่านตลอดเวลา

อันนี้มันเรื่องสำคัญ เราต้องนึกไว้ว่าสมัยเราเป็นเด็ก เราขู่เข็ญท่านเท่าไหร่จะเอาอะไรเรียกว่าขู่ทั้งนั้น ซึ่งในสมัยนี้เขาเรียกว่าขู่กัน รีดไถคุณพ่อคุณแม่กันทั้งนั้นในสมัยนี้ จะเอาอะไรต้องเอาให้ได้ ขอเงินสิบบาทต้องได้สิบบาท ให้แปดบาทไม่ได้ต้องเอาสิบบาท ยืนกรานอยู่อย่างนั้น แต่ว่าเราโตแล้ว เรานึกถึงคุณแม่บ้างหรือเปล่า ว่าเราเคยกระทำอย่างนั้นต่อท่าน ให้ท่านไม่สบายใจอย่างนั้นก็น่าคิด เพราะฉะนั้นต้องเอาใจใส่ดูแลท่าน ให้สบายทั้งกายทั้งใจ ช่วยในกิจการทุกอย่าง ครั้นเมื่อท่านละโลกนี้ไปแล้วเราก็ทำบุญตามประเพณีที่เขาตั้งกันไว้ แต่ว่าประเพณี

นั้นแก้ได้ให้เหมาะกับกาลกับสมัย เรื่องที่สำคัญก็ให้ดำรงวงศ์สกุลของท่านไว้

สืบต่อคุณงามความดี

คำว่า **ดำรงวงศ์สกุล** หมายความว่าสืบต่อคุณงามความดีไม่ได้ขาดสาย คุณแม่เราเป็นผู้มีศรัทธา เราก็มีศรัทธาต่อไป คุณแม่เรามีปัญญาเราก็มีปัญญาต่อไป คุณแม่เรามีการเสียสละเราก็เสียสละต่อไป ให้เรานั่งคิดนั่งนึกว่าคุณแม่เราดีอะไร มีคุณธรรมประการใดอยู่ในท่าน รวมเอาไว้ทั้งหมด เอามาใส่ไว้ในโกฎน้อยคือร่างกายของเรา วันเผา เราเก็บกระดูกใส่โกฎไว้นั่นเป็นแต่เพียงวัตถุ ไม่เก็บก็ไม่เป็นไร แต่สิ่งที่ควรเก็บก็คือคุณธรรม ความงามความดีทั้งหลายของท่าน ที่เรานั่งนึกได้ว่ามีอะไรบ้าง เราเอามารวมไว้ในโกฎคือหัวใจของเรา แล้วก็ปฏิบัติตาม

เชิญคุณธรรมของแม่มาไว้ในตัวเรา

ถ้าเราทำอย่างนี้คุณแม่ไม่ตายไปจากเรา จากไปแต่เพียงร่างกายเท่านั้น ส่วนคุณงามความดีทั้งหลายลูกรับไว้หมด ทั้งลูกหญิงลูกชายรับไว้หมด รับไว้แล้วก็ถ่ายทอดไปถึงหลานต่อไป ให้หลานย่าประพฤติอย่างนั้นต่อไป ช่วย

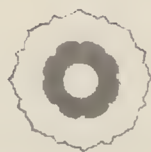
สืบต่อวงศ์สกุลไว้ สกุลไม่แตกไม่ดับ ตามธรรมเนียมจีน เวลาเอาศพไปฝังป่าช้า เวลาขากลับเขาเอารูปมาด้วยเอาธูปที่จุดมาด้วย เขาเรียกว่าเชิญวิญญาณกลับบ้าน คำว่าเชิญวิญญาณกลับบ้าน ไม่ใช่เชิญแต่รูปและธูปที่จุดบูชา หมายความว่าเชิญคุณธรรมความงามความดีทั้งหลายของคุณแม่คุณพ่อที่ตายไปแล้วมาไว้ในตัวเรา รักษาไว้สืบต่อไป สอนลูกสอนหลานให้ดำเนินชีวิตตามนั้นต่อไป ตระกูลใดที่รักษาคุณงามความดีของพ่อแม่ไว้ ตระกูลนั้นมีหลักประกันอันมั่นคง จะไม่ล่มไม่จมเป็นอันขาด เพราะมีธรรมรักษา มีประเพณีอันดีงามประจำครอบครัวตระกูลนั้นย่อมอยู่มั่นคงถาวร อันนี้แหละเป็นเรื่องสำคัญ

วันนี้ญาติโยมทั้งหลายมาประชุมกันในงานนี้ เจ้าภาพลูกหญิงลูกชายของคุณโยมถึงแก่กรรมไปได้พร้อมใจกันทำบุญตามประเพณี **คุณโยมเป็นผู้มีคุณธรรมของแม่สมบูรณ์เรียบร้อย** อันนี้เราดูจากผลก็แล้วกัน ลูกไม้หล่นไม่ไกลต้น ลูกดีก็เพราะแม่ดี ลูกร้ายก็เพราะพ่อแม่อาจจะไม่ดีก็ได้ เรื่องมันธรรมดา เพราะฉะนั้นเราดูว่าลูกดีก็เพราะแม่ดี เราจึงได้มาสักการะพระคุณของท่าน

อาตมาก็มาเทศน์ถึงเรื่องของแม่ เพื่อให้ท่านทั้งหลายได้จดจำนำไปคิดไปครอง เพื่อจะได้เอาไปเป็นหลัก

เพื่อที่จะสำนึกในหน้าที่ ว่าเราทุกคนมีแม่ด้วยกันทั้งนั้น เรามีจิตสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับแม่ ถ้าท่านยังมีชีวิตอยู่ก็ไปกราบเท้าคุณแม่ แล้วก็ปฏิบัติท่านให้อยู่เย็นเป็นสุขตามสมควรแก่ฐานะ อย่าละเลยหน้าที่ ให้นึกว่าแม่เลี้ยงเราเหนื่อยกว่าเราเลี้ยงแม่เป็นไหน ๆ เราก็ควรเอาใจใส่ปฏิบัติหน้าที่ให้เรียบร้อย ตามสมควรแก่ฐานะ ท่านก็จะมีชีวิตเป็นสุขสมความปรารถนา ดังที่ได้กล่าวมาทุกประการ ก็สมควรแก่เวลา

ขออำนาจกุศลที่ท่านทั้งหลายได้กระทำนี้ จงสำเร็จแก่คุณแม่ที่นอนอยู่ในหีบนี้ทุกประการ ดังแสดงมาก็สมควรแก่เวลา ขอจบไว้แต่เพียงเท่านี้.

แม่

ที่ท่านยังไม่รู้จัก

พระธรรมเทศนาพิเศษโดย

พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาส ภิกขุ)

ท่านสาธุชนผู้มีความสนใจในธรรมทั้งหลาย

การบรรยายประจำวันเสาร์ในวันนี้ อาตมาก็ยังคงบรรยายในชุดที่เรียกว่า *"สิ่งที่ท่านไม่รู้จักหรือสิ่งที่ท่านยังไม่รู้จัก"* ต่อไปอีก เพราะมันยังไม่หมด ท่านทั้งหลายก็สนใจ สังเกตดูเอาเองว่าจริงหรือไม่จริง เป็นเรื่องจริงหรือไม่จริงว่ายังมีสิ่งที่ยังไม่รู้จักอีกมากมาย ทั้งที่เกี่ยวข้องกันอยู่กับสิ่งนั้น

ถ้ารู้จักแม่แท้จริง โลกจะมีสันติภาพ

สำหรับหัวข้อการบรรยายในวันนี้ก็คือ *แม่ที่ท่านยังไม่รู้จัก* จะบอกว่าแม่ที่ท่านยังไม่รู้จักมันเป็นการสบประมาทกันมากไปหรืออย่างไร ที่ยังไม่รู้จักแม่ มีคนที่ยังไม่รู้จักแม่ หมายความว่าไม่รู้จักเสียเลยก็มี รู้จักบางส่วนก็มี แล้วก็รู้จักไม่ถูกต้องตามที่เป็นจริงก็ยังมี นี้ก็อยู่ในพวกที่เรียกว่าไม่รู้จัก รู้จักบ้างไม่รู้จักบ้าง ถูกต้องบ้าง ผิดบ้าง นี่เรียกว่าไม่รู้จัก ถ้าหากว่าในโลกนี้คนทั้งโลกต่างรู้จักแม่รู้จักลูกต่อกันและกันเป็นอย่างดีแล้วประพฤติต่อกันและกันเป็นอย่างดีระหว่างแม่กับลูกแล้ว โลกนี้ก็จะมีสันติภาพ สันติสุข มีสันติสุข สันติภาพ มหาศาลถึงที่สุดไม่มีอะไรเปรียบได้

แต่ทีนี้แม้แต่แม่ของมันก็ยังไม่รู้จัก แล้วมันจะประพฤติให้ถูกต้องต่อคนทั้งหลายได้อย่างไร ถ้าหากว่ารู้จักหน้าที่ระหว่างแม่กับลูก ลูกกับแม่แท้จริงแล้ว มันจะมีความถูกต้อง มีความเป็นมนุษย์ที่ถูกต้อง มีมนุษย์ที่ไม่เห็นแก่ตัว ทุกอย่างก็จะเป็นไปในทางดี โลกนี้จะมีแต่สันติสุข หรือสันติภาพ เดี๋ยวนี้แม้แต่แม่กับลูกมันก็ยังรู้จักกันน้อยเกินไป บางทีก็ยังมีความเห็นแก่ตัวในระหว่างแม่กับลูกนั่นแหละ แม่กับลูกก็ยังมีเรื่องเห็นแก่ตัว โลกมันจึงยังไกลต่อสันติภาพมากมายนัก

ขอยืนยันซ้ำอีกครั้งหนึ่งว่า ถ้าแม่และลูกในโลกนี้รู้จักกันเป็นอย่างดี ไม่บกพร่องในหน้าที่ของตนแล้ว โลกนี้จะมีสันติภาพสันติสุขยิ่งกว่าบัดนี้มากมายนัก นี่เป็นเหตุที่ทำให้ต้องพูดเรื่อง

"แม่" กันเสียบ้าง

แม่ยุคนิกส์ต่างกับแม่ยุคชาวนา

ถ้าเราจะสังเกตดูง่าย ๆ ในระยะใกล้ ๆ ที่พอจะมองเห็น จะยกตัวอย่างแม่ในยุคที่เป็นชาวนา ยุคที่นิยมกสิกรรมเป็นหลัก นี่แม่แบบนี้ก็แบบหนึ่ง มาถึงแม่ที่จะเป็นนิกส์ หรือเป็นนิกส์บ้างแล้ว หรือกำลังจะเป็นนิกส์ คืออุตสาหกรรม มันก็ไปอีกอย่าง แม่ในยุคชาวนาของเราดูซิ สวมเสื้อแขนยาว นุ่งผ้าปกไปถึงข้างล่าง ผมเผ้าก็เส้นตรงเป็นเรียบร้อย ถ้าแม่ยุคที่เป็นนิกส์นี้มันจะปิดเกือบไม่มิด ผมก็หยิกงอเป็นผมเงาะไปเลย แม้แต่เพียงเท่านี้มันก็แสดงความแตกต่างให้เห็นได้ชัดแล้วว่า แม่ยุคนิกส์กับแม่ยุคชาวนานี่มันต่างกันอย่างไร เดี๋ยวนี้มันยังไม่ทันจะเป็นนิกส์นะ เพียงคิดว่าจะเป็นเท่านั้นแหละ มันก็มีความแตกต่างอย่างยิ่งแล้ว

เมื่อไม่กี่วันมานี้ หนังสือพิมพ์ฉบับหนึ่งมันลงเรื่องที่แสดงให้เห็นว่า โอ้! น่าคิดเลย หนังสือพิมพ์ลงข่าวถึงว่าลูกคนหนึ่งมันไล่แม่ออกจากบ้าน มันประจบประแจงพะเน้าพะนอจนแม่ทำหนังสือสิทธิตามกฎหมายยกสวนให้ลูก ยกให้ลูกไป แม่ขอแต่เพียงว่าอาศัยกระท่อมอยู่ในนั้นกินผลไม้บ้างเล็กน้อย พอลูกมันได้กรรมสิทธิ์สวนนั้นแล้วไม่เท่าไรมันก็ไล่แม่ มันก็ด่าแม่อย่างหยาบคาย อย่างมิใช่แม่ แล้วแม่ก็เหลือทน ก็มีคนแนะนำให้ไปฟ้องศาล ตามกฎหมายที่มันยังมีอยู่ ขอถอนกรรมสิทธิ์คืน

ถอนกรรมสิทธิ์สวนคืน ก็ยังทำได้ กฎหมายยังให้ทำได้ นี่มันยังมีกันถึงขนาดนี้ นี่ลูกอย่างไร ขอให้แม่ยกที่ดินให้ พอยกให้แล้วก็ขับไล่แม่ ด่าแม่ จนอยู่ไม่ไหว ทนไม่ไหว ไปขอให้ศาลสั่งเพิกถอนสิทธิกลับคืน นี่มันเป็นยุคนิกส์หรือจะเป็นนิกส์ มันถึงขนาดนี้มันยังจะมีอีกมาก

แม่ยุคนิกส์กับแม่ยุคชาวนามันก็เป็นตัวอย่างให้เห็นอยู่ แล้วมันจะเอาจิตใจไหนมาเลี้ยงดูพ่อแม่ที่แก่ชรา ยังดี ๆ อยู่แท้ ๆ มันยังไล่มันยังด่า มันยังให้ไปเสียให้พ้น นี่เพียงแต่สรุปความว่ามันเป็นยุค ๆ เสียแล้ว แม่นี่เป็นยุค ๆ ไปเสียแล้ว แม่ยุคชาวนากับแม่ยุคนิกส์ ยุคกสิกรรมกับยุคอุตสาหกรรมนี่มันก็ต่างกันมากเสียแล้ว

ความหมายของแม่ ๓ ระดับ

ทีนี้ก็มาดูจนถึงความหมายหรือคุณค่าและความประเสริฐดูความหมายของคำว่าแม่กันบ้าง ว่ามันเป็นอย่างไร เอากันอย่างง่าย ๆ เด็ก ๆ ก็รู้ว่า *ถ้าไม่มีแม่ โลกนี้มันก็ไม่มี* โลกนี้มันก็สูญสิ้นไป ถ้าไม่มีแม่โลกจะเป็นอย่างไร ก็คิดดูได้ทุกคน มันจะไม่มีคนเหลืออยู่สักคนหนึ่ง หรือถ้าว่าไม่มีแม่ที่ถูกต้อง มันจะมีแต่คนที่มิใช่คน มันจะไม่มีคนที่มีจิตใจอย่างคน ถ้าแม่ไม่ถูกต้อง มันก็จะเป็นลูกที่มีจิตใจอย่างลูกของสัตว์ แล้วจะไม่มีสิ่งที่เรียกว่ามนุษย์ คือคนที่มีความรู้สึกถูกต้องเป็นมนุษย์ก็จะไม่มี ถ้าไม่มีแม่มาอบรมสั่งสอนเรื่องทางจิตใจ ทางวิญญาณ

ทางวัฒนธรรม นี่มันก็ไม่มีคน หรือถึงกับไม่มีมนุษย์ นี่ถ้าไม่มีแม่เอาเสียเลย มันก็ตายหมดเกลี้ยง ไม่มีเหลือ นี่ความหมายของคำว่าแม่

๑. ระดับภาษาคนธรรมดา

เราจะดูกันใน ๓ ลักษณะ เมื่อดูแล้วพูดออกมาในภาษาคน ภาษาคนธรรมดากลางถนนหนทางทั่วไป คนธรรมดาพูด แม่จะมีความหมายอย่างไร ถ้าพูดภาษาธรรม ภาษาที่ผู้รู้ธรรมะพูด แม่มีความหมายอย่างไร ถ้าเป็นภาษาปรมัตถ์ อภิปรมัตถ์ คือภาษาในทางธรรมะสูงสุด เป็นโลกุตตระแล้ว แม่มีความหมายว่าอย่างไร นี่เป็น ๓ อย่างด้วยกันอย่างนี้

ในภาษาคน แม่ก็มีความหมายแต่เพียงว่า *ไม่ให้มนุษย์สูญพันธุ์* หรือไม่ให้สูญพันธุ์ที่ดี ไม่ให้สูญพันธุ์ที่สูง มันก็มีเท่านั้นนะ พูดภาษาคน คนธรรมดาที่รู้จัก เป็นอันเข้าใจกันได้ว่าภาษาคนธรรมดาให้ความหมายแก่แม่อย่างนี้

๒. ระดับจริยธรรม

ทีนี้ถ้าพูดในภาษาธรรม ที่สูงขึ้นไปกว่าภาษาคน เราจะพูดได้ว่า *พระพุทธเป็นพ่อ พระธรรมเป็นแม่ พระสงฆ์เป็นพี่* คิดดูเถอะ แม่คืออะไร แม่คือพระธรรม พระธรรมคือแม่ มีพระพุทธเป็นพ่อ พระสงฆ์ทั้งหลายก็เป็นพี่น้องของเรา เรามีพระธรรมเป็นแม่ เป็นแม่ทางจิต ทางวิญญาณ แล้วก็สูงขึ้นไป สูงขึ้นไปจนได้บรรลุมรรคผลนิพพาน นี่อย่างนี้เรียกว่ามีพระธรรมเป็นแม่

๓. ระดับปรมัตถธรรม

ทีนี้มาถึงภาษาปรมัตถ์หรืออภิ เติมอภิไปหน่อย อภิปรมัตถ์ คือที่ลึกซึ้งอย่างยิ่ง ท่านทั้งหลายก็คงจะไม่เคยได้ยินได้ฟัง หรือไม่เคยได้นึกได้คิดก็ได้ ข้อนี้มันเป็นภาษาอุปมา เป็นภาษาความหมาย แต่ก็พูดตรง ๆ เหมือนกัน พูดสั้น ๆ ก็ว่า *แม่คือสิ่งที่ต้องฆ่าเสีย* เป็นอย่างไรเมื่อท่านทั้งหลายได้ยินอย่างนี้ แม่เป็นสิ่งที่ต้องฆ่าเสีย นี่มันภาษาปรมัตถ์ เป็นภาษาธรรมะอันสูงสุด พระพุทธภาษิตก็มีว่า *"มาตะรัง ปิตะรัง หันตะวา" ให้ฆ่าแม่ฆ่าพ่อเสีย "อกตัญญู สิ พราหมณะ" เป็นคนอกตัญญู เถิดพราหมณ์* นี่พระพุทธเจ้าตรัสอย่างนี้ก็มี มันเป็นภาษาปรมัตถ์ มันสูงกว่าภาษาคน คนโง่ไม่เข้าใจ ขอใช้คำนี้ มันสะดวกหน่อย คนโง่ไม่เข้าใจ เพราะว่าตามหลักธรรมะนั้น สิ่งที่สร้างสรรค์ปรุงแต่งสิ่งที่มีชีวิตขึ้นมาให้เกิดเป็นตัวกู ของกู ที่ได้มาเกิดเป็นตัวกูของกูนั้น อวิชชาเป็นพ่อ ตัณหาเป็นแม่ อวิชชาเป็นพ่อ ตัณหาเป็นแม่ พอได้ทำหน้าที่แล้ว มันก็คลอดออกมาเป็นตัวกู เป็นของกู ตัวกูของกูนี่ต้องทำลายเสียให้หมดสิ้น จึงจะบรรลุนิพพาน เมื่อจะตัดตัวกูของกู มันก็ต้องฆ่าพ่อฆ่าแม่ ฆ่าพ่อคืออวิชชา ฆ่าแม่คือตัณหาเสีย

ทีนี้ก็เป็นอกตัญญู *เป็นคนอกตัญญู* ท่านคงไม่ได้ยินได้ฟังกันนัก อกตัญญู นี่มันแปลว่าอะไร อกตัญญูแปลว่าไม่รู้คุณผู้อื่น มันก็รู้กันทั่วไป แต่คำนี้มันแปลกลับตรงกันข้ามก็มี แปลว่ารู้สิ่งซึ่งปัจจัยอะไร ๆ จะทำไม่ได้ ปรุงแต่งไม่ได้ สิ่งซึ่งปัจจัยอะไรจะ

ทำไม่ได้ ปรุงแต่งไม่ได้ อกตะแปลว่าปรุงแต่งไม่ได้ ทำไม่ได้แล้ว อัญญูคือ รู้ รู้จักสิ่งที่ปัจจัยปรุงแต่งไม่ได้ นั่นคือนิพพาน อกตัญญู คือผู้รู้นิพพาน ไม่ใช่คนอกตัญญู กลางบ้าน กลางทุ่งนา ไม่ใช่ นั่นมันความหมายอีกอัน คำพูดคำเดียวกันแท้ ๆ อกตัญญูที่ตรัสนี้คือ ท่านจงรู้ธรรมะหรือสิ่งที่ปัจจัยปรุงแต่งกระทำไม่ได้ คือผู้รู้พระนิพพาน อกตัญญู คือผู้รู้พระนิพพาน ฆ่าพ่อ ฆ่าแม่ เป็นคนอกตัญญู แล้วก็จะบรรลุนิพพาน เคยได้ยินไหม เคยได้ยินมาก่อนไหม อาจจะเคยได้ยิน แต่ไม่เข้าใจ

ทีนี้อาตมาจะพูดให้มันสิ้นซากเลย ฟังให้ดี ๆ นะว่า เผาบ้านเผาเรือนเสีย ฆ่าลูกฆ่าเมียเสีย ฆ่าพ่อฆ่าแม่เสีย เป็นคนอกตัญญูเถิด ฟังถูกไหม เผาบ้าน เผาเรือนเสียก็คือว่าอย่าไปหลงสิ่งที่สวยงาม บริวารบริขารสำหรับกามคุณ วัตถุปัจจัยแห่งกามคุณ เหมือนกับดอกไม้เหล่านั้นแหละเผาเสีย ลูกเมียซึ่งเป็นที่ผูกพัน ผูกพันเหลือประมาณก็ฆ่าเสีย พ่อแม่ที่สร้างมาคลอดมาก็ฆ่าเสีย แล้วก็เป็นคนอกตัญญู รู้สิ่งซึ่งปัจจัยปรุงแต่งไม่ได้ คือนิพพาน เรื่องนี้ได้เคยพูดไปบางแห่งแล้วถูกด่า เคยถูกด่าแล้วก็มีคนจำนวนหนึ่งพวกหนึ่งประณามว่า อย่าฟัง อย่าเชื่อคำสั่งสอนของพุทธทาสที่สอนให้ฆ่าพ่อฆ่าแม่เสีย นี่เขาเอากันอย่างนี้เลย เขาไม่รู้ว่าคำนี้พระพุทธเจ้าตรัสนะ ไม่ใช่อาตมาว่า ให้ฆ่าพ่อฆ่าแม่เสีย เป็นอกตัญญู แล้วนิพพาน พระพุทธเจ้าตรัส อาตมาถูกประณามโดยคนหมู่หนึ่ง คณะบางคณะเขาว่าอย่าไปฟังอีกต่อไป อย่าไปเชื่อถืออีกต่อไป

ที่ว่าฆ่าพ่อฆ่าแม่เสีย อกตัญญูแล้วจะนิพพานนี่ มันภาษาปรมัตถ์หรืออภิปรมัตถ์ ภาษาสูงสุด มันไม่รู้ เมืองไทยก็ยังมีคนที่ฟังข้อนี้ไม่ออก ฟังข้อนี้ไม่ถูก เพราะมันเป็นภาษาอภิปรมัตถ์ แม่คือตัณหา พ่อคืออวิชชา ลูกเมียคือกามคุณ บริขารเพื่อกามคุณ สิ่งเพื่อกามคุณ จะเป็นอะไรก็ตามเถอะที่มันเพื่อกามคุณ เพื่อสนุกสนานนั่นแหละเรียกว่าเรื่องลูกเรื่องเมีย เรื่องบ้านเรื่องเรือน บรรดากามคุณทั้งหลายเรียกว่าบ้านเรือนลูกเมีย ทำลายหมด ฆ่าพ่อฆ่าแม่หมด เป็นคนอกตัญญูคือ รู้พระนิพพาน นี่ภาษาปรมัตถ์ ภาษาชั้นสูงสุด

ภาษาคนธรรมดาก็ว่า แม่นี่เราจะต้องรู้ว่าทำให้โลกไม่สิ้นสุด ไม่สูญ ถ้าภาษาธรรมก็ว่าเรามีพระธรรมเป็นแม่สำหรับที่จะไปนิพพาน แต่ถ้าพูดภาษาอนัตตา ภาษาโลกุตตระ ภาษาอภิปรมัตถ์แล้ว ฆ่าแม่คือตัณหาเสีย ฆ่าพ่อคืออวิชชาเสีย ฆ่าลูกฆ่าเมียคือวัตถุแห่งกามารมณ์ทั้งหลายเสีย บ้านเรือนที่เป็นอุปกรณ์ปัจจัย ฆ่าเสียทำลายเสียเผาเสียให้หมด แล้วก็รู้พระนิพพานอันเป็นสิ่งที่ปัจจัยทำไม่ได้เถิด มันเป่น ๓ ภาษา เป็น ๓ ระดับแห่งภาษา ต่างกันลิบ

ลืมหมดแล้ว ภาษาคนว่าอย่างไร ภาษาธรรมว่าอย่างไร ภาษาปรมัตถ์ว่าอย่างไร สำหรับคำว่า "แม่" หรือ "พ่อ" นี้ จำแต่ใจความไว้ก็ได้ ถ้าเป็นภาษาปรมัตถ์แล้วก็ถือว่าแม่นั้นคือตัณหา พ่อนั้นคืออวิชชา วัตถุปัจจัยกามารมณ์คือลูก คือเมียคืออะไรต่าง ๆ นี่เผาหมดเลย ฆ่าหมดเลย แล้วก็รู้พระนิพพานที่

อะไร ๆ ปรุงแต่งไม่ได้ นี่ภาษาปรมัตถ์ แม่คือผู้ที่ต้องฆ่าเสีย ฟังแล้วน่าเกลียด น่าชัง น่าตกใจ ระวังอย่าไปพูดต่อ จะถูกด่านะ ถ้าจะไปพูดต่อ พูดให้ดี ๆ พูดให้เป็น มันจะถูกด่าเหมือนอาตมา ถูกด่าและถูกประณามว่ามันสอนบ้า ๆ บอ ๆ อย่าไปฟังมัน อย่างนี้นี่ที่เรียกว่าดูตามความหมาย ภาษาคนก็มีความหมายอย่างหนึ่ง ภาษาธรรมก็มีความหมายอีกอย่างหนึ่ง ภาษาอภิปรมัตถ์สูงสุดเป็นโลกุตระ อนัตตา นั้นก็ไปอย่าง แม่มี ๓ ความหมายอย่างนี้

ทีนี้จะดูกันอีกทีให้รู้จักแม่ คำว่า "แม่" นี้เล่นตลกได้อย่างนี้ ต้องเคารพ ต้องบูชา ต้องเอามาเป็นพระธรรม ต้องฆ่าเสีย จงดูกันต่อไปอีกในความหมายที่จะช่วยให้เข้าใจแม่ยิ่งขึ้นว่า แม่นั้นมีกี่ชนิด

แม่ที่เลี้ยงลูกกับแม่ที่ไม่เลี้ยงลูก

ดูตามธรรมชาติสามัญธรรมชาติกันก่อนว่า แม่นี่ มันมีอย่างน้อย ๒ ชนิด คือแม่ที่เลี้ยงลูกกับแม่ที่ไม่เลี้ยงลูก แม่ที่ต้องเลี้ยงลูกกับแม่ที่ไม่ต้องเลี้ยงลูก แม่ที่ไม่ต้องเลี้ยงลูก คนรู้จั.. หม ไม่รู้จักก็แย่มาก แย่มากถ้าไม่รู้จัก แม่ที่ไม่ต้องเลี้ยงลูกก็เช่นแม่น้ำ แม่ไม้ แม่ฝา แม่ประตู แม่อีกหลาย ๆ แม่ที่ไม่เลี้ยงลูก แม่เหล่านี้ไม่เลี้ยงลูก ไม่ต้องเลี้ยงลูก ทีนี้ก็แม่ที่ต้องเลี้ยงลูก แม่สัตว์ก็เลี้ยงลูก แม่คนก็เลี้ยงลูก แม่มนุษย์เลี้ยงลูก แล้วจะบอกอีกคำหนึ่งซึ่งคงจะไม่เชื่อก็ตามใจว่า ดวงอาทิตย์ก็ต้องเลี้ยงดูบ้าไหม บ้าหรือดี ดวงอาทิตย์ก็ต้องเลี้ยงลูก เราไปอ่านในหนังสือ

วิทยาศาสตร์อะไรมา ดวงอาทิตย์นี่มันเป็นเหมือนกับแม่ มันเป็นจุดศูนย์กลาง มีลูก ๙ คน วิ่งรอบ ๆ ดวงอาทิตย์ ดวงนั้นวิ่งในวงอย่างนั้น ดวงนี้วิ่งในวงอย่างนี้ ดวงโน้นวิ่งในวงอย่างโน้น โดยการควบคุมยึดไว้ของดวงอาทิตย์ ไม่ตกไม่ร่วงไปที่ไหน แล้วไม่ไปชนใคร ดวงอาทิตย์คุมลูกไว้ตั้ง ๘ ดวง ๙ ดวง เลี้ยงลูกนี้ไม่ให้มันไปชนใครแตกกระจาย ดวงอาทิตย์ยังเลี้ยงลูกนะบ้าหรือดี ถ้าจะมองกันในแง่ดี มันก็มองได้ มองในแง่ดี แม้แต่ธรรมชาติที่ไม่มีชีวิตจิตใจ มันก็ยังเลี้ยงลูก ถ้าหากว่าดวงอาทิตย์ไม่มีการดึงดูดยึดเหนี่ยวที่ถูกต้องไว้ ดวงดาว ๙ ดวง ๘ ดวงคงหนีสูญหาย กระจัดกระจายไปชนอะไรกันแหลกลาญหมด ไม่เหลืออยู่ ไม่เหลืออยู่

ทำไมเรียกว่าลูก ทำไมเรียกดวงดาวที่เป็นดาวพระเคราะห์เหล่านั้นว่าลูก เพราะว่าเราได้ยินได้ศึกษากันมาว่า มันแตกออกมาจากดวงอาทิตย์ คือเป็นเศษที่ออกมาจากดวงอาทิตย์ อย่างนี้ก็พูด คือว่ามันมีหมอกเพลิงที่จับกลุ่มกันขึ้นเป็นดวงอาทิตย์ แล้วบางส่วนมันออกมาเป็นลูก ๆ เล็ก ๆ เหล่านี้ ก็เรียกว่ามันก็เป็นลูกของดวงอาทิตย์ทั้งนั้นแหละ ดวงอาทิตย์มีลูก บ้าหรือดี แล้วดวงอาทิตย์ก็เลี้ยงลูก ไม่รู้กี่ล้าน ๆๆๆ ปีมาแล้ว ลูกเหล่านี้ไม่เคยไปชนใครให้แตก ทำลายเลย ดวงอาทิตย์มันเลี้ยงไว้ได้

แม่คืออะไร ในทัศนะของลูก

ดวงอาทิตย์ก็เลี้ยงลูก สัตว์ก็เลี้ยงลูก คนก็เลี้ยงลูก แม้แต่

ดวงอาทิตย์มันก็เลี้ยงลูก แต่ดูถึงสัตว์ก็ต้องดูให้ละเอียด บางทีสัตว์บางชนิดไม่เคยเลี้ยงลูก ไม่เคยรู้จักแม่เลยก็มี เดี๋ยวก็จะพูดกันว่าสัตว์บางชนิดไม่รู้จักแม่ ไม่ได้เลี้ยงลูกหรอก แต่ว่าสัตว์ส่วนมากที่สุดรู้จักแม่และเลี้ยงลูก

มันก็ต้องดูกันต่อไป ต้องถามผู้ที่เป็นลูก ถามฝ่ายที่เป็นลูกดูว่า แม่คืออะไร ใครเป็นลูกอย่างไร ลักษณะอย่างไร ทางฝ่ายลูกเราถามเขาดูว่า แม่คืออะไร เราก็จะได้คำตอบประหลาด ๆ ตอบต่างกันมาก แล้วมันก็ถูกของมันทั้งนั้นแหละ

แม่ในทัศนะของลูกเลี้ยงและลูกตัว

ทีแรกก็ไปถามคนที่มันเป็นลูกเลี้ยง ลูกเลี้ยงบ้านเราเรียกลูกบำ คนกรุงเทพฯ เรียกลูกเลี้ยง ให้ไปถามลูกเลี้ยงดูว่าแม่คืออะไร มันจะตอบว่า *แม่คือคนที่เกลียดฉันที่สุดในโลก* ไปถามลูกบำดูเถอะ มันจะบอกว่าแม่คือคนที่เกลียดฉันที่สุดในโลก ทีนี้ไปถามลูกดี ๆ ที่เป็นลูกจริง ๆ ลูกแท้ ๆ ว่าแม่คืออะไร มันก็ว่า *แม่คือคนที่รักฉันที่สุดในโลก* มันเป็นลูกด้วยกัน มันตอบคนละอย่าง คิดดูเถอะว่า มันยังมีความหมายอะไรซ่อนเร้นอยู่อย่างนี้ แล้วก็ไปถามฝ่ายแม่ดูก็ได้ ถามแม่เลี้ยงว่าลูกคืออะไร มันก็ตอบว่า *สิ่งที่ฉันเกลียดที่สุด* ถามแม่ที่ดี ที่ธรรมดาถูกต้องก็ว่า *สิ่งที่ฉันรักที่สุด*

แม่ตามพระคัมภีร์

แล้วถาม *คนถือคัมภีร์* คนเคร่งศาสนา ถือใบลานอยู่ตลอด

เวลา อย่างนี้เรียกว่าบรรยายเป็นคุ้งเป็นแคว แม่คืออะไร มีบุญคุณตอบแทนไม่ไหว ที่อ่านได้ในคัมภีร์ เขาถือคัมภีร์ก็ตอบอย่างนั้น ถามผู้ถือคัมภีร์ผู้เคร่งศาสนาว่าแม่คืออะไร ก็ว่าเป็นชั่วโมง ๆ

แม่ของนักวิทยาศาสตร์

ไปถาม *นักวิทยาศาสตร์* ซึ่งมันเป็นวัตถุนิยมจัด มันก็ต้องบอกว่าธรรมดา ธรรมชาติธรรมดา แม่ไม่ได้มีความหมายอะไรนอกไปกว่าธรรมดา มีชีวิตมาพอถึงขนาดก็สืบพันธุ์ มันก็เป็นแม่ได้เท่านั้นเอง ถ้าถามนักวิทยาศาสตร์ มันก็ว่าแม่คืออย่างนี้ เท่านี้

แม่ของพระอรหันต์

ทีนี้สมมุติว่าไปถาม *พระอรหันต์* ดูว่าแม่คืออะไร พระอรหันต์จะตอบว่าอย่างไร พระอรหันต์คงจะตอบว่า แม่คือ ผู้ที่จะสร้างมนุษย์ให้มาเป็นพระอรหันต์เหมือนฉัน *แม่คือผู้ที่จะสร้างมนุษย์ทุกคนให้มาเป็นพระอรหันต์เหมือนฉัน* พระอรหันต์จะตอบอย่างนี้ก็ได้ แล้วมันควรจะตอบอย่างนี้ ไปถามคนเคร่งคัมภีร์ก็ตอบอย่าง ไปถามนักวิทยาศาสตร์ก็ตอบอย่าง หรือถามพระอรหันต์ก็ได้คำตอบอีกอย่าง

แม่ของลูกไก่

ทีนี้เอาธรรมชาติที่สุดมาพิจารณากันดูบ้าง ถามอะไรดี ถามลูกไก่ *ลูกไก่ตัวเล็ก ๆ* แม่คืออะไร มันก็ต้องบอกว่า *แม่คือผู้ที่มุงหลังคาให้ฉันตลอดเวลา* มุงหลังคาให้ฉันตลอดเวลา

ต่อสู้หมา ต่อสู้เหยี่ยว ต่อสู้อะไรที่มันจะมาทำอันตรายฉัน แม่มุงหลังคาให้ฉัน ครอบฉันไว้ตลอดเวลา นี่คือแม่ ลูกไก่มันรู้เท่านั้น แม่คือผู้ที่มุงหลังคา คุ้มครองฉันตลอดเวลา

แม่ของลูกหมา

ทีนี้ถามลูกหมาซิ แม่คืออะไร *แม่คือผู้ที่คุ้มครองไม่ให้ใครมาทำร้ายรังแกฉัน* แม่ก็เห่า ถ้ามาจับฉัน แม่ก็กัด นี่แม่ของฉัน แม่คืออย่างนี้ นี่คือผู้คุ้มครองฉันอย่างนี้ ใครจะมาทำร้าย ใกล้ฉันไม่ได้ แม่จะเป็นผู้ต่อสู้ จะเป็นผู้กัด นี่ถามลูกหมา

แม่ของลูกปลา

ทีนี้ถาม *ลูกปลา* อย่าหาว่าเป็นเรื่องนอกแนวนอกรีต ปลามันมี ๒ ชนิด ท่านทั้งหลายกินเข้าไปตั้งเยอะแยะ ยังไม่รู้ว่ามันมี ๒ ชนิด กินปลาตั้งเยอะแยะไม่รู้ว่าปลามี ๒ ชนิด ปลาชนิดหนึ่งจะเรียกว่า *อาคาริก* เหมือนภาษาศาสนา มันมีบ้านมีเรือนมีรัง มีรูอยู่ ปลาพวกนี้มันเรียกว่าอาคาริก คือมีบ้านเรือน ปลาพวกนี้มันออกไข่ มันเลี้ยงลูก มันคุ้มครองลูกอย่างยิ่ง ไปดูปลากัดเถอะ ปลาอะไรก็ได้ในตระกูลที่มันมีรูมีรังมีอะไรอยู่ แล้วมันคุ้มครองลูกรักลูกเหลือประมาณ นี่ก็ลูกปลาก็ตอบว่า *ผู้ที่รักเราที่สุดนั่นแหละคือแม่ คือพ่อ*

ทีนี้ปลาอีกชนิดหนึ่งไม่มีเรือน ไม่มีรู ไม่มีรังอยู่ที่ไหน เป็น *อนาคาริก* ได้แก่ตระกูลปลาตะเพียนทั้งหลาย บ้านเราเรียกว่าแม่ปลา แม่ปลาคือ ปลาตะเพียนทุกชนิด ปลาตระกูลนี้ไม่มีเรือน

ไม่มีรัง ไม่มีอะไรที่อยู่เป็นหลักเป็นแหล่ง พอถึงไข่แก่เข้ามากพอน้ำมากก็ไข่ราดไปทั้งทุ่งเลย ไข่อยู่ข้างหลังก็ออกเป็นตัวเอาเองก็ไปแล้ว รอดตัวก็ไป นี่ปลาอนาคาริก ไม่มีบ้านมีเรือน ลูกปลาบอกว่ายังไง *ฉันไม่รู้ ไม่รู้แม่อยู่ที่ไหน ฉันไม่รู้เรื่องแม่เลย* ลูกปลานี้ก็ตอบอย่างนี้ แม่คือไม่รู้ ไม่มี แม่คือสิ่งที่ไม่มีในโลก เพราะมันไม่เคยพบกันเลยนี่ แม่ปลากับลูกปลาชนิดนี้

แม่ของลูกยุง

ถาม *ลูกยุง* ดูก็ได้ ถามลูกยุงดู แม่อยู่ที่ไหน มันก็ไม่รู้ เพราะมาจากลูกน้ำ ถามลูกน้ำแม่อยู่ที่ไหน ก็ไม่รู้เหมือนกัน ลูกน้ำนี่มันไม่เคยรู้จักแม่ยุงที่มาไข่ อาตมานั่งดู แม่ยุงมาไข่ขาวเม็ดเล็ก ๆ ติดอยู่ที่เศษขยะที่ลอยน้ำอยู่ แล้วไข่มันออกลูกเป็นตัว ลูกกับแม่ไม่เคยพบกัน ลูกยุงก็ไม่มีแม่ ถามว่าแม่คืออะไร มันก็ตอบไม่ถูก

แม่ปูของลูกปู

ถาม *ลูกปู* แม่คืออะไร ลูกปูก็ตอบว่า *แม่คือผู้ที่ดีแต่จะสอนให้ฉันเดินตรง แล้วแกเองก็เดินไม่ได้* ลูกปูมันตอบอย่างนั้น แม่ปูมันดีแต่จะสอนลูกปูให้เดินตรง แล้วมันก็เดินไม่ได้ นี่ว่ากันตามที่เรารู้กันอยู่ รับรองอยู่ ดีแต่รบเร้าให้ลูกปูเดินตรง แต่ว่าแม่เองก็เดินไม่ได้ ระวังแม่คนจะเป็นแม่ปูนะ แม่คนแท้ ๆ จะเป็นเหมือนแม่ปู ระวังให้ดี ๆ อย่าหัวเราะแม่ปูนะ

แม่ของเชื้อโรค

ทีนี้เราถาม *เชื้อโรค* เชื้อโรคที่มันเกิดลุกลามไปใหญ่โต ถามว่าแม่อยู่ที่ไหน มันก็ไม่รู้ มันก็สั่นหัว เชื้อรา ขึ้นรา เห็ดขึ้นรา ออกมาเป็นลูกเห็ดแยะ แม่อยู่ที่ไหนก็ไม่รู้ ไม่มีแม่เหมือนกัน นี่แม่ที่มันรู้จักก็มี แม่ที่ไม่รู้จักก็มี แม่ที่ไม่มีหน้าที่อย่างแม่ก็มี ไม่มีเอาเสียเลย ตระกูลปลาตะเพียนทั้งหลาย มันไม่รู้เรื่องแม่

แม่ของท่านพุทธทาสภิกขุ

ทีนี้ถามอาตมาดูบ้างไหมว่า แม่คืออะไร อาตมาบอกว่า *แม่คือผู้ที่ถ่ายทอดนิสัยให้มากยิ่งกว่าพ่อ* แล้วดูแม่นี่จะรักลูกยิ่งกว่าพ่อ แม่คืออย่างนี้ แม่คืออย่างนี้ *ถ้าไม่มีแม่ สวนโมกข์ไม่มี* ขอบอกอย่างนี้เลย แม่สำหรับอาตมาเป็นอย่างนี้ แม่คืออะไร ถ้าถามอาตมา

เห็นไหม ยังมีแม่ที่ยังไม่รู้จักใช่ไหม แม่ที่ยังไม่รู้จักเอาเลยก็มี แม่ที่เข้าใจผิดว่าไม่ใช่แม่ก็มี แล้วอย่าหาว่าอาตมาดูถูก ไม่ได้ดูถูกว่าท่านยังไม่รู้จักแม่ ยังไม่รู้จักบางอย่าง ไม่รู้จักบางความหมายของคำว่าแม่ อาตมาเลยเอามาพูดในหัวข้อที่ว่าสิ่งที่ท่านทั้งหลายยังไม่รู้จัก ยังไม่รู้จักก็รู้จักกันเสียบ้างซิ

ลูกคืออะไร

เพื่อให้รู้จักแม่ดีขึ้น ก็ไปย้อนปัญหาที่ตั้งว่าลูกคืออะไร ลูกคืออะไร จะช่วยให้รู้จักแม่ดีขึ้นเหมือนกัน

ลูกคือสิ่งที่รบกวน

ถามแม่บางคนว่าลูกคืออะไร แม่บางคนอาจจะตอบว่า *ลูกคือสิ่งที่รบกวนฉันที่สุด* สิ่งที่รบกวนฉันที่สุดคือลูก ดังนั้นเราจึงได้พบลูกในถังขยะ แม่เอาไปทิ้งในถังขยะ ในหน้าหนังสือพิมพ์มีบ่อย เด็กในถังขยะเพราะว่าแม่มันไม่รับ มันไม่ยอมรับ ลูกคือสิ่งที่ทำความยุ่งยากลำบาก รำคาญที่สุด เอาไปทิ้งถังขยะเสียไปถามแม่ว่าลูกคืออะไร สิ่งที่รบกวนที่สุด ก็คือลูก

ลูกคือสินค้า

บางคนก็ตอบว่า โอ้ *ลูกคือสินค้าที่ขายได้นะเลี้ยงไว้เถอะ* ขายก็ได้นะ เลี้ยงลูกไว้ขาย เดี๋ยวนี้เขาขายกันใหญ่ โดยเฉพาะลูกหญิง ลูกคือสินค้า ขายก็ได้ ลูกคือสินค้า

ลูกคือผู้เป็นที่พึ่งได้

แต่ว่าแม่บางคนจะตอบว่า โอ! *ลูกคือ ผู้ที่สืบสายโลหิตจากฉัน ลูกคือผู้ที่จะรับมรดกจากฉัน ลูกคือผู้ที่จะช่วยปิดตาให้ฉัน เมื่อฉันตาย* ลูกมันจะคอยปิดตา ตามันลืมโหว่อยู่ ลูกมันเฝ้าดูพ่อหรือแม่จนตาย ลูกนี้คือผู้ที่จะช่วยปิดตาฉันเมื่อฉันตาย ให้ตามันหลับ ตายแล้วยังจะ*ทำบุญอุทิศส่วนกุศลไปให้ด้วย* ลูกอย่างนี้มันลูกกตัญญู

ลูกคือลูกหนี้ของพ่อแม่

เมื่อดูกันอีกทีหนึ่งในแง่เศรษฐกิจ ลูกนั้นคือ *ลูกหนี้ของ*

พ่อแม่ ลูกคือลูกหนี้ของพ่อแม่ จำเป็นจะต้องใช้หนี้แก่พ่อแม่ทุกอย่างทุกประการให้คุ้มค่ากัน แม่พ่อมีบุญคุณเท่าไร ลูกจะต้องใช้หนี้ เพราะฉะนั้นลูกก็คือลูกหนี้ของพ่อแม่ ถ้าเป็นลูกหนี้ที่ซื่อตรงก็ใช้กันที่สุด อย่างดีที่สุด เป็นลูกหนี้ที่ซื่อสัตย์ที่ซื่อตรงที่สุด

ลูกคือผู้ช่วยพ่อแม่ให้พ้นนรก

ตามที่ถือกันมาแต่โบรม โบราณ เป็นต้นวัฒนธรรมไทยคืออินเดียนั้นก็ถือว่า ลูกโดยเฉพาะลูกชาย *จะช่วยยกพ่อแม่จากขุมนรก* ถ้าไม่มีลูกแล้วพ่อแม่มันจะต้องตกนรกขุมหนึ่งชื่อว่าปุตตะ นรกนี้ก็คือความร้อนใจที่ไม่มีลูก คนที่อยากมีลูกแล้วไม่ได้ลูกร้อนใจเท่าไร พอได้มีลูกความร้อนใจนี่ก็หายไป นี่มันยกพ่อแม่จากขุมนรกแห่งความร้อนใจ ลูกคือผู้ยกพ่อแม่จากขุมนรกแห่งความร้อนใจ ลูกนี้จะเป็นที่พึ่งพาอาศัยของพ่อแม่เมื่อยามแก่ชรา จะมีอะไรที่ไหนเล่าที่จะเป็นที่พึ่งพาอาศัยของพ่อแม่เมื่อยามแก่เฒ่าชรา ก็ลูกนี่แหละ ก็คือลูกนี่แหละ

ลูกคือผู้นำพ่อแม่ให้ถึงนิพพาน

ลูกคืออะไร เอาตามธรรมเนียมกันหน่อยก็จะว่า *ลูกคือชายผ้าเหลืองที่จะให้พ่อแม่ได้คอยเกาะ* บ้านเราฟังถูก ที่อื่นอาจจะฟังไม่ถูก ลูกคือชายผ้าเหลืองที่ให้พ่อแม่ได้เกาะ เกาะแล้วก็จะไปนิพพาน ลูกโตขึ้นก็บวช พ่อแม่ก็เกาะชายจีวรเพื่อจะไปนิพพาน ลูกคือชายผ้าเหลืองที่จะให้พ่อแม่เกาะสำหรับไป

นิพพานด้วยกัน อย่างนี้ก็ได้ ลูกคืออย่างนี้ก็ได้ แต่ในบางกรณี ลูกนั่นแหละเป็น *เครื่องขวางทางพระนิพพานเสียเอง* ขวางทางพระนิพพานเสียเอง ลูกบางคนมันขวางทางพระนิพพานของพ่อแม่เสียเอง รวมทั้งของมันด้วย นี้มันก็ลูกเหมือนกัน จะเป็นชายผ้าเหลืองให้พ่อแม่เกาะก็ได้ จะขวางทางพระนิพพานเสียเองก็ได้ เป็นข้าศึกแก่การบรรลุธรรมะของพ่อแม่ไปหมดทุกสิ่งทุกอย่างก็ได้เหมือนกัน

ดูซิ ถ้าเรารู้จักลูกดี เราก็รู้จักความหมายของแม่ดีขึ้นมา ฉะนั้นขอให้ทบทวนดูว่า ลูกนั้นคืออะไร มีตั้งแต่ว่าลูกคือสิ่งที่แม่ชนิดหนึ่งเกลียดชังหรือถือว่ารบกวน เอาไปทิ้งเสีย หรือว่าลูกเป็นสินค้าที่ซื้อขายได้ เลี้ยงไว้ขาย หรือเป็นผู้สืบสายโลหิตรับมรดก จะได้ช่วยปิดตาเวลาตายอย่างนี้ก็ได้ ลูกเป็นลูกหนี้ของพ่อแม่ คือลูกหนี้ที่จะใช้หนี้ให้พ่อแม่อย่างเต็มที่ สมกับคำว่าลูกคือลูกหนี้ของพ่อแม่ ยกพ่อแม่จากความร้อนใจทุกชนิด เพราะไม่มีลูก พอมีลูกก็หายความร้อนใจเท่านั้น ลูกคือผู้ที่ยกความร้อนใจของพ่อแม่ให้ออกไปเสียจากอก ลูกคือชายผ้าเหลืองที่จะให้พ่อแม่เกาะ แต่บางทีลูกก็เป็นผู้ขัดขวางเสียเองก็มี ไปดูเอาเองก็แล้วกันว่า ลูกคืออะไร ก็เห็นได้เองว่าแม่คืออะไร มันเป็นคู่กัน

แม่ในทางธรรมะ

ทีนี้จะมาพูดกันในภาษาจริยธรรม ภาษาธรรมะระดับจริยธรรม โดยหัวข้อที่ว่า แม่คืออะไร แม่คืออะไรกันแน่ นี่จะพูดกัน

ในแง่ที่ถูกต้อง ในแง่ที่เป็นธรรมะ ในแง่ที่ทุกคนควรจะรู้จัก

แม่คือผู้ให้กำเนิด

แม่คือผู้ให้กำเนิด ให้ได้เกิดมา ไม่มีใครเกิดจากโพรงไม้ เกิดจากแม่ทั้งนั้น ฉะนั้นสิ่งแรกเราจะต้องพูดว่า *แม่คือผู้ที่ให้เราได้เกิดมา* ผู้ให้การเกิดแก่เรานี้คือแม่ เราเกิดเองก็ไม่ได้ เราเกิดจากโพรงไม้ก็ไม่ได้ เกิดโดยวิธีไหนก็ไม่ได้ นอกจากแม่เป็นผู้ให้กำเนิดมา ต่อให้มันอวดดีว่ามันเกิดในหลอดแก้ววิทยาศาสตร์อย่างเดี๋ยวนี้ มันก็ต้องเอาไข่มาจากแม่นั่นแหละ มันก็ต้องเอาเชื้อมาจากพ่อ มันจึงจะเกิดได้ แม้ว่ามันจะเกิดในหลอดแก้ว อย่าอวดดีเลย มันจะอวดดีกันไปถึงไหนกัน แม่คือผู้ที่ให้กำเนิดหรือให้ชีวิตเราขึ้นมา

แม่คือครูคนแรก

แม่คือ *ครูคนแรก* ครูแปลว่าผู้สอน ผู้สอนเราคนแรกคือแม่ อาจจะเป็นบทเรียนที่ว่าให้มันรู้จักดูดนม เอานมยัดปากลูกให้ลูกดูดนมเป็น นี่เขาสอนให้ลูกมันรู้จักกินนม ใครสอนก่อนหน้านี้บ้าง มันไม่มี ครูคนแรกของลูกก็คือแม่ สอนทุกอย่างมาตามลำดับ จนมันรู้จักทุกอย่างที่เด็ก ๆ ทารกควรจะรู้ จะถ่ายอุจจาระ จะถ่ายปัสสาวะ จะกินนม จะทำอะไรขึ้นมา แม่สอนทั้งนั้นแหละ ฉะนั้นขอบพระคุณแม่สูงสุดว่าเป็นครูคนแรก เป็นครูอย่างยิ่ง

แม่เป็นพระพรหมของลูก

ถือตามบาลีก็ว่า *แม่เป็นพระพรหมของลูก* หมายความว่าไม่มีใครรักลูกยิ่งกว่าแม่กว่าพ่อ พรหมแปลว่าผู้รัก ผู้มีเมตตากรุณา ไม่มีใครมีความรักเมตตากรุณายิ่งไปกว่าพ่อแม่ ดังนั้นพ่อแม่เป็นพระพรหมของลูก คือผู้มีเมตตากรุณาต่อลูกยิ่งกว่าใคร ๆ

แม่คือพระอรหันต์ของลูก

ทีนี้ดูต่อไปว่า *แม่เป็นพระอรหันต์ของลูก* คือทำให้ลูกได้บุญ ให้ลูกปฏิบัติบิดามารดาแล้วก็ได้บุญ รวมความกันก็ว่าพ่อแม่คือผู้ที่จะทำให้ลูกมีบุญหรือได้บุญ เมื่อลูกมันปฏิบัติหน้าที่ของลูก มันก็ได้บุญเหลือหลาย เหลือประมาณ นี่เป็นพระอรหันต์ให้ลูกทำหน้าที่เคารพบูชา ไม่ต้องเสียใจว่าพระอรหันต์อยู่ที่ไหนก็ไม่รู้ ไม่มีแล้วกระมังสมัยนี้ อย่าไปคิดเลย พ่อแม่นั่นแหละคือพระอรหันต์ ขอให้ทำให้ถูกต้อง ให้เกิดบุญกุศลขึ้นมาจากการประพฤติปฏิบัติต่อพ่อแม่ นี่พ่อแม่ก็เป็น *อาหุเนยยบุคคล* หรือเป็นพระอรหันต์ของลูกนั่นเอง แม่พ่อเป็นพระอรหันต์ของลูก สรุปความแล้วก็เป็นผู้ที่เกิดมาเพื่อให้ลูกได้บุญ คำนี้กว้างขวาง มีความหมายกว้างขวาง พ่อแม่เกิดมาทำให้ลูกมันได้บุญทุกอย่างแหละ มันรู้ประสีประสา มันทำสิ่งที่ดีที่งามให้ มันสนองคุณของแม่ กตัญญูต่อพ่อแม่แล้วมันก็ได้บุญ ลูกได้บุญเพราะมันปฏิบัติต่อพ่อแม่อย่างถูกต้อง

ทบทวนทีเถอะเรื่องพ่อแม่ แม่เป็นผู้ให้กำเนิดชีวิตมา แล้วก็เป็นครูคนแรกที่สุด แล้วก็เป็นพระพรหมที่รักลูกที่สุด ไม่มีใครเสมอเหมือน เป็นพระอรหันต์คือ เป็นผู้ที่จะทำให้ลูกเกิดบุญมีบุญทุกสิ่งทุกอย่างทุกประการ เรียกว่าเป็นเรื่องของศีลธรรมที่เราจะต้องรู้ จะต้องรู้ว่าแม่คืออย่างนี้ แม่คืออย่างนี้ อย่าทิ้งไว้ในฐานะไม่รู้จัก ต้องรู้จัก รู้จักแม่ให้ครบถ้วนทุกแง่ ทุกมุม

แม่คือผู้แบ่งเบาภาระของพ่อ

เดี๋ยวนี้จะชวนกันมองเลยต่อไปถึงเรื่องที่มันเกี่ยวกับปัญหาการบ้านการเมืองการเศรษฐกิจบ้า ๆ บอ ๆ อะไรก็ไม่รู้ คือปัญหาของคนปัจจุบันนี้ ยุคปัจจุบันมีปัญหาอย่างไร เราเอามาพูดกันในเรื่องนี้ว่า แม่คืออะไร หรือผู้หญิงคืออะไร เดี๋ยวนี้เขาถือกันว่า *ผู้หญิงคือคู่ต่อสู้ของผู้ชาย* ผู้หญิงเรียกร้องสิทธิ์ต่าง ๆ ให้ได้เหมือนผู้ชาย เช่นได้เงินเดือนเท่าผู้ชาย ได้อะไรเท่าผู้ชาย มันจะเป็นปลัดอำเภอก็ได้ อย่างนี้เป็นต้น เรียกร้องอย่างนี้ มันจะต้องเป็นเสมอกับผู้ชาย

อย่างนี้มันไม่ใช่ผู้หญิงแล้ว มันจะเป็นกระเทยหรือเป็นอะไรเสียแล้ว ถ้ามันเป็นผู้หญิงมันจะต้องทำหน้าที่ของผู้หญิง เป็นผู้แบ่งเบาภาระของพ่อ *แม่คือผู้ที่แบ่งเบาภาระของพ่อ* งานทั้งดุ้นนี่มาแบ่งกันทำคนละครึ่ง แล้วมันก็ง่ายเข้าในการที่จะสร้างฐานะสร้างเนื้อ สร้างตัว สร้างความเจริญ หรือแม้แต่ที่จะปฏิบัติธรรมะก็เถิด ถ้าแม่ทำครึ่งพ่อทำครึ่ง มันก็ยิ่งง่ายแหละ

มันสนับสนุนแก่กันและกัน แม่ไม่ใช่ผู้ที่จะทำงานแข่งกับพ่อ หรือเรียกร้องสิทธิ์เท่าเทียมกับพ่อ เหมือนอย่างสมัยปัจจุบันที่เขาว่าเจริญ เจริญไปตามแบบเขาก็ตามใจ แต่อาตมาไม่เห็นด้วย ผู้หญิงต้องเป็นผู้หญิง ผู้ชายต้องเป็นผู้ชาย ทำหน้าที่ของตนให้ถูกต้อง โลกนี้จึงจะมีความสงบสุข ถ้าผู้หญิงไปทำหน้าที่พ่อเสียแล้ว มันก็เหลือแต่พวกกระเทย โลกนี้ไม่มีความสงบสุข ผู้หญิงจงเป็นผู้หญิงร้อยเปอร์เซ็นต์ ผู้ชายจงเป็นผู้ชายร้อยเปอร์เซ็นต์ แม่จงเป็นแม่ร้อยเปอร์เซ็นต์ พ่อจงเป็นพ่อร้อยเปอร์เซ็นต์ โลกนี้จะต้องมีสันติภาพ จะต้องมีสันติสุข

แม่คือผู้สร้างวิญญาณให้แก่ลูก

อาตมาพูดตามใจหน่อยนะ ขอพูดตามใจหน่อย พูดตามความรู้สึกว่า *แม่นี่คือผู้สร้างวิญญาณให้แก่ลูกมากกว่าพ่อ* ความรู้สึก ความรอบรู้ทางสติปัญญา ทางจิตทางวิญญาณ แม่ให้มากกว่าพ่อ เพราะว่ากล่อมเกลามาแต่อ้อนแต่ออก ย่อมถ่ายนิสัย ย่อมสั่งสอนอะไร ๆ ที่เป็นพื้นฐานให้ฉลาด ให้สุขุม ให้รอบคอบ ให้อดทน ให้พากเพียร แม่ใส่มาให้มากกว่าพ่อ ถ้าเป็นแม่ที่ดีและประพฤติต่อกันอย่างถูกต้อง ต้องถือว่าแม่เป็นผู้สร้างวิญญาณให้มากกว่าพ่อ บางคนโกรธแล้วใช่ไหม อยากจะดีกว่าแม่ ไม่ยอมเสียเปรียบในข้อนี้ แต่อาตมาสังเกตดูแล้วแม่จะใส่ให้มากมาก เอาตัวเองเป็นหลัก ได้รับสิ่งทางจิตทางวิญญาณจากแม่มากกว่าจากพ่อ เพราะอยู่กับแม่แทบตลอดเวลา

ไม่ค่อยมีโอกาสอยู่กับพ่อ เลยถือว่าแม่เป็นผู้สร้าง ความเจริญ ความสูงสุด ความก้าวหน้า ในทางจิต ทางวิญญาณ คุณธรรมทางจิตทางวิญญาณมากกว่าพ่อ นี่ในกรณีทั่วไป ถ้าในกรณีพิเศษยกเว้นอาจจะมีบางคู่เขาเป็นพิเศษ พ่อทำได้มากกว่าแม่ แต่ถ้าปล่อยกันไปตามธรรมชาติธรรมดาแล้ว แม่มีโอกาสถ่ายทอดความดีงาม ความอะไรทางจิต ทางวิญญาณ กระทั่งทางสติปัญญาทางคุณธรรมที่ควรจะมีนี่ให้มากกว่าพ่อ

แม่มาก่อนพ่อ

ทีนี้ขออ้างบาลีบ้าง ที่จริงอาตมาไม่ชอบอ้างบาลี ไม่เชื่อถือบาลี แต่ถ้าบาลีมันมีให้อ้างก็อ้าง คือ ในบาลีจะมีคำว่า "มาตา-ปิตา" แปลว่า "แม่และพ่อ" ทั้งนั้นแหละ ในภาษาบาลีว่าแม่และพ่อ ภาษาไทยมากลับเสียเป็นพ่อและแม่ ถ้าพูดอย่างไทยพ่อพูดก่อนแล้วพูดแม่ตามทีหลัง พ่อแม่นี่ถ้าพูดอย่างไทย ถ้าพูดอย่างบาลี ก็ว่าแม่และพ่อ (มาตาปิตา) ไม่มีตรงไหนเลยที่กลับกันเป็นพ่อและแม่ นี่ก็แสดงว่าคนโบราณ คนเก่าแก่ แต่ดึกดำบรรพ์เขาจะมองเห็นว่าแม่มาก่อน สำคัญกว่า ยกขึ้นมาไว้เป็นคำหน้าเรียกว่าแม่และพ่อ หรือจะพูดว่าโดยหลักพื้นฐานทั่วไปแล้ว แม่ได้มอบให้ ถึงพ่อจะมอบให้สิ่งสูงสุดกว่าก็จริง แต่มันทีหลัง มันทีหลัง แม่มาก่อน นี่ดูได้จากคำที่ใช้พูดจากัน แม่และพ่อ ไม่ใช่พ่อและแม่

แต่ถ้าจะพูดกันในแง่ของธรรมชาติ ก็ดูเอาเอง เมื่ออาตมา

เป็นเด็ก ๆ สังเกตเห็นไอ้พวกที่เขาเล่นปลากัด เล่นไก่ชน เขาเลือก "แม่พันธุ์ดี" เลือกแม่พันธุ์ดี ไม่มีเลือกพ่อ ไก่ก็ต้องเอาแม่ที่พันธุ์ดี ปลากัดก็ต้องเอาแม่ที่พันธุ์ดี แล้วผสมจึงจะได้ที่พันธุ์ดี ไม่ได้เลือกพ่อ นี่มันความลับพิเศษที่ไหนก็ไม่รู้ แต่มันถือปฏิบัติกันมาอย่างนั้น การที่จะเอาพันธุ์ให้ดีขึ้นไป ก็ต้องให้ไปทางแม่ ให้เดินไปทางแม่ เลือกพันธุ์แม่ให้ดี มันก็เข้ากับความหมายที่ว่า แม่และพ่อ แม่และพ่อ แม่นำมาก่อน

แม่และพ่อมีบุญคุณเท่ากัน

ถ้าพูดกันว่าในฐานะใครจะมีบุญคุณมากกว่ากัน ตั้งปัญหาว่าใครจะมีบุญคุณมากกว่ากัน อาตมาขอตอบว่า *เท่ากัน* มันคนละอย่าง มันเท่ากัน ไม่มีใครมากกว่ากัน มันคนละอย่าง มันไม่เหมือนกันหรอก บุญคุณพ่อกับบุญคุณแม่ ไม่เหมือนกัน แต่ที่จะวัดจะตวงมากน้อยนั้นเท่ากัน ถือว่าพ่อกับแม่นี้มีบุญคุณเท่ากัน

พ่อแม่ลูกแยกกันไม่ได้เช่นเดียวกับพระรัตนตรัย

แล้วมันสัมพันธ์กันอย่างที่แยกกันไม่ได้ ดูให้ดีเถอะ สัมพันธ์กันอย่างที่แยกกันไม่ได้ ถ้าไม่มีคนที่เป็นพ่อแล้ว คนที่เป็นแม่จะมีได้อย่างไร เข้าใจไหม ถ้ามันไม่มีพ่อสักคนแล้วแม่มันจะมีได้อย่างไร แม่มันเกิดขึ้นมาได้เพราะมีคนที่เป็นพ่อ แม้แต่ลูกก็เหมือนกัน ถ้ามันไม่มีคนที่เป็นลูกแล้ว แม่มันจะเกิดขึ้นได้อย่างไร

ลูกก็มีความสำคัญเหมือนกัน คือทำให้เกิดแม่ขึ้นมา ต้องมีคนที่เป็นลูก แม่มันจึงจะเกิดขึ้นมาในโลก ต้องมีคนที่เป็นพ่อ จึงจะทำให้คนหนึ่งกลายเป็นแม่ขึ้นมา มันสัมพันธ์กันอย่างไม่แยกกันได้ พ่อแม่ลูก ๓ เส้านี้แยกกันไม่ได้

ขอให้นึกถึงพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ แยกกันไม่ได้ ถ้าใครแยกได้ คนนั้นไม่ถูกต้อง ไม่มีพระพุทธก็ไม่มีพระธรรม ไม่มีพระธรรมก็ไม่มีพระสงฆ์ พระพุทธตรัสรู้พระธรรม ต้องมีพระธรรมให้ตรัสรู้ พระธรรมก็ต้องมีผู้นำไปปฏิบัติจึงจะเป็นประโยชน์ คือพระสงฆ์ ไม่เช่นนั้นไม่มีประโยชน์ ถ้าไม่มีคนเอาไปใช้ให้เป็นประโยชน์ มันก็ไม่มีประโยชน์อะไร มีก็เหมือนกับไม่มี

พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ นี้เป็นสามเส้า แยกกันไม่ได้ฉันใด พ่อแม่ลูกแยกกันไม่ได้ แยกกันก็เป็นไม่มี มีแม่ขึ้นมาก็เพราะมีพ่อ ทำให้เกิดแม่ขึ้นมา เพราะมีลูกจึงทำให้เกิดแม่ขึ้นมา พ่อแม่ลูกไปด้วยกัน ไปด้วยกัน ใครจะอวดดีแยกไปจากกันก็ตามใจมัน มันจะโง่หรือจะฉลาดก็ตามใจมัน ที่มันจะแยกพ่อแม่ลูกออกจากกัน ขอให้เป็น ๓ เกลียว เชือก ๓ เกลียวไม่แยกจากกัน พ่อแม่ลูก แล้วสิ่งต่าง ๆ ก็จะเป็นไปอย่างถูกต้องเรียบร้อย

แม่ของโลก

ทีนี้ก็จะดูกันให้มันมากที่สุดเท่าที่จะมากได้ ให้มันเป็นประโยชน์มากที่สุดเท่าที่จะเป็นประโยชน์ได้ จะขอเสนอ *แม่ที่ท่านทั้งหลายไม่รู้จัก* ดูถูกหน่อยนะ ตามหัวข้อบรรยายว่า

วันนี้พูดเรื่อง แม่ที่ท่านยังไม่รู้จัก จะขอยกตัวอย่างแม่ที่ท่านยังไม่รู้จัก ท่านรู้จักแต่ *แม่ของลูก* ท่านยังไม่รู้จัก *แม่ของโลก* แม่ของโลกนั้นรู้จักไหม ดูงง ๆ กันไปหมดใช่ไหม แม่ของโลก

ถ้าเป็นแม่ที่ถูกต้อง เป็นแม่ที่แท้จริงแล้ว มันเป็นแม่ของโลกนะ ไม่ใช่แม่ของลูก ไม่ใช่แม่ของลูกคนเดียว มันเป็นแม่ของคนทั้งโลก โลกมันมีมาเพราะแม่ เพราะแม่มันช่วยสร้างขึ้นมา โลกมันอยู่ได้ก็เพราะว่าพวกแม่เขาทำหน้าที่เป็นแม่ ต้องเป็นแม่ของโลก อย่าให้เป็นแม่ของลูก มันเล็กเกินไป มันน้อยเกินไป มันมองดูกันแคบเกินไป

ขอให้ถือว่าโดยบุญคุณก็กว้างขวาง จะเป็นผู้ตอบแทนคุณก็ต้องตอบแทนให้กว้างขวาง หรือจะเป็นผู้มีบุญคุณก็มีให้กว้างขวาง ขอให้มารดาทั้งหลายจงถือตนว่าเป็นมารดาของโลก เพื่อให้โลกตั้งอยู่ได้ เพื่อให้โลกดียิ่ง ๆ ขึ้นไป เพื่อให้โลกเจริญก้าวหน้า นี่เป็นมารดาของโลก คือเป็นแม่ของโลก แม่บางคนหรือหลายคนไม่เคยคิดว่าฉันเป็นแม่ของโลก เป็นแม่ของลูกคนเดียวก็เป็นไม่ได้ เป็นไม่เป็น เป็นไม่ถูกแล้ว จะไปเป็นแม่ของโลกได้อย่างไร นี่ขอให้คิดสักนิดเถิด คิดสักนิด อย่าหยุดเฉย คิดสักนิด ก็จะมองเห็นว่าความเป็นแม่นี้มันเป็นแม่ของโลก เพราะว่าถ้าไม่มีแม่ โลกมันไม่มี โลกมันไม่มีอะไรเหลือ ถ้าไม่มีแม่เป็นผู้นำวิญญาณของสัตว์ผู้เกิดมาแล้ว มันไม่มีมนุษย์ มันไม่มีมนุษย์ มันมีแต่สัตว์เดรัจฉานหมด แม่นี่เป็นมารดาของโลก แม่นี้เป็นแม่ของโลก ขอให้เป็นแม่ของโลก ขอให้เรารู้จักแม่โดยแท้จริง โดยสมบูรณ์

ถึงที่สุดว่าแม่ของโลก แม่ของโลกนี่ต้องรู้จัก แม่ของลูกไม่ค่อยยากลำบากอะไรนัก แต่ว่าแม่ของโลกนี่มันสูงสุด ขอให้รู้จักเถอะ ไม่รู้จักแม่ของโลกแล้วก็เรียกว่าไม่รู้จักอะไรมากอยู่มากทีเดียว มันจะเป็นคนใจแคบ เห็นแก่ตัว ชนิดที่ว่ามันหาความสุขยาก

หน้าที่ของลูกต่อพ่อแม่

ในที่สุด เรื่องสุดท้ายที่จะพูดกันเกี่ยวกับแม่ ก็คือว่า *"หน้าที่"* หน้าที่ของเราที่จะประพฤติจะทำต่อแม่ หน้าที่ของลูกที่จะมีต่อแม่ ลูกมีหน้าที่ต่อแม่พ่ออย่างไร ไปเปิดดู *นวโกวาท* เคยบวชมาแล้ว เรียน *นวโกวาท* มาแล้ว *นวโกวาท* เป็นหนังสือแบบเรียนนักธรรมก็อธิบายไว้ดีที่สุด ลูกจะตอบแทนบุญคุณพ่อแม่อย่างไร เช่นท่านเลี้ยงมาเราก็เลี้ยงท่านตอบ แล้วก็ทำให้ท่านสบายใจ เมื่อท่านตายแล้วก็ทำบุญอุทิศไปให้อยู่เสมอ หน้าที่คืออย่างนี้

เดี๋ยวนี้อาตมาอยากจะพูดให้มันมากกว่านั้น คือหน้าที่ที่ลูกจะต้องสนองพระคุณของแม่ เราแบ่งออกเป็นอย่าง ๆ มันง่าย มันศึกษาง่าย

๑. เลี้ยงดูทางกาย

ข้อแรกเราจะสนองคุณพ่อแม่ด้วยการเลี้ยงดู ปรนนิบัติพ่อแม่ในทางกาย ให้พ่อแม่ได้รับความสะดวกสบายในทางวัตถุในทางร่างกาย ทรัพย์สมบัติ สิ่งของ ในทางร่างกายไม่มีโรคภัยไข้เจ็บที่สนองพระคุณพ่อแม่ให้มากที่สุด คือพ่อแม่ได้รับความสะดวกสบายเป็นสุขในทางกาย

๒. เลี้ยงดูทางจิตใจ

แล้วข้อ ๒ สนองคุณพ่อแม่ด้วยการเลี้ยงดูทางจิตใจ ลูกต้องเป็นฝ่ายอดทน ให้ลูกเป็นฝ่ายอดทน ช่วยเขียน ช่วยจำ ช่วยฝังเข้าไปในหัวใจ ขอให้ลูกเป็นฝ่ายอดทน อย่าให้พ่อแม่ร้อนใจ อย่าให้พ่อแม่เดือดร้อนใจ ให้พ่อแม่ได้รับความเย็นอกเย็นใจ เพราะมีลูกคนนี้ นี่เรียกว่าอย่าให้พ่อแม่ต้องร้อนใจ ต้องขัดใจ ต้องรำคาญใจ ต้องอะไรเพราะลูกคนนี้ นี่เรียกว่าเลี้ยงดูในทางจิตใจ

๓. ทำให้พ่อแม่รู้ธรรมะ

การสนองพระคุณพ่อแม่ที่ท่านพูดไว้หรือกล่าวไว้ตามขนบธรรมเนียมประเพณี พูดเป็นสำนวนวัด ๆ ว่า จะสนองคุณพ่อแม่ด้วยสิ่งสูงสุด ก็คือทำให้พ่อแม่เป็นญาติในพระศาสนา เป็นคำพูดที่ว่ามันกำกวมอะไรอยู่ จะขอให้คำสั้น ๆ ว่า ด้วยการทำให้พ่อแม่รู้ธรรมะ ทำให้พ่อแม่เป็นญาติในพระศาสนา ก็คือทำให้พ่อแม่รู้ธรรมะ ขอให้ลูกขวนขวายทุกอย่างทุกทางเพื่อให้พ่อแม่ได้รู้ธรรมะ เพราะพ่อแม่บางทีก็ไม่มีโอกาสได้ไปศึกษาไปวัดไปวา อยากจะรู้ก็ไม่ได้รู้ เมื่อลูกมีโอกาสไปเล่าไปเรียนไปศึกษา ก็อยู่ในฐานะที่จะพูดจะจาอะไรได้มากกว่า ก็ขอให้ลูกนี่ช่วยส่งข่าวมาให้แม่พ่อรู้ธรรมะ

เมื่ออาตมาแรกบวชใหม่ ๆ ก็เขียนธรรมะใส่สมุดแบบฝึกหัดส่งมาให้แม่ทุก ๆ วันพระเหมือนกันแหละ ธรรมะทีละข้อสองข้อ

แปลออกไป ๆ เขียนใส่สมุด Exercise ที่นักเรียนใช้ฝากมาให้แม่ นี่คือจุดตั้งต้นที่เผยแผ่ศาสนาของอาตมา เขียนข้อความทางธรรมะให้แม่ทุกวันพระ เรื่องขึ้นธรรมาสน์เทศน์นี่มันทีหลัง มันเรื่องทีหลัง คือว่าตั้งต้นด้วยการโปรดพ่อแม่ให้เป็นญาติในพระศาสนา คือทำให้พ่อแม่ให้รู้ธรรมะ

การตอบแทนพระคุณอย่างสูงสุดสาสมกัน

ในการบรรยายแบบโบราณ อุปัชฌาย์จะบรรยายว่า ไม่มีทางอื่นใดที่จะตอบแทนคุณพ่อแม่ เช่นท่านจะบรรยายว่าให้แม่อยู่บ่าซ้าย ให้พ่ออยู่บ่าขวา ไม่ต้องลงดิน กินข้าวอาบน้ำป้อนข้าวอยู่บนบ่าตลอดชีวิต อย่างนี้ก็ยังตอบแทนพระคุณไม่หมด ไม่สมควรแก่พระคุณของพ่อแม่ ต้องทำให้พ่อแม่เป็นญาติในพระศาสนา จึงจะสมควรกับพระคุณของพ่อแม่ ก็หมายความว่าให้เจ้านาคอย่าขี้เกียจ อย่าเหลวไหล ให้อุตส่าห์ทำให้พ่อแม่รู้ธรรมะ จงอุตส่าห์ทำให้พ่อแม่รู้ธรรมะ นี่คือการสนองคุณพ่อแม่ที่ดีที่สุด ได้พูดกันอยู่อย่างนี้ พระคุณของพ่อแม่ พระอุปัชฌาย์อาจารย์โบราณท่านจะพูดสอนเวลาจะบวชเจ้านาค ว่าให้เอาท้องฟ้าทั้งหมดเป็นกระดาษ เอาภูเขาหิมาลัยเป็นดินสอ ละลายน้ำในมหาสมุทรเป็นน้ำหมึก แล้วเขียนให้เต็มท้องฟ้า ก็ไม่หมดพระคุณของพ่อแม่เลย พูดกันอย่างนี้ แต่ว่าถ้าได้ทำให้พ่อแม่เป็นญาติในพระศาสนามันจะคุ้มค่า เพราะว่าท่านได้เป็นสัมมา-ทิฏฐิ ท่านเอาตัวรอดได้ ทีนี้ถ้าจะทำให้บรรลุมรรคผลนิพพาน

ได้ก็ยิ่งดี ยิ่งหมดจด ทดแทนพระคุณอย่างหมดจด

ลูกเป็นอนุสาวรีย์ที่ดีที่สุดของพ่อแม่

ทีนี้ขอแถมท้ายสักข้อ ช่วยฟังให้ดีนะ ลูกเด็ก ๆ ช่วยตั้งใจฟังให้ดี สนองคุณของพ่อแม่ข้อสุดท้าย *เธอทั้งหลายช่วยเป็นอนุสาวรีย์ที่ดีที่สุดให้แก่พ่อแม่* เธอเกิดมาจากพ่อแม่ เหลืออยู่ยังไม่ตาย ขอให้เธอนี่เป็นอนุสาวรีย์ที่ดีที่สุด เป็นที่ระลึกแก่พ่อแม่อย่างไม่มีอะไรเสมอเหมือน ไม่ต้องสร้างเจดีย์ ไม่ต้องสร้างอะไรที่ไหนหรอก ตัวเองนั่นแหละทำตัวเองให้เป็นอนุสาวรีย์ที่ดีที่สุดงดงามที่สุด สูงส่งประเสริฐที่สุด เป็นอนุสาวรีย์ที่ดีที่สุดให้แก่พ่อแม่ที่ล่วงลับไปแล้ว หรือแม้ยังอยู่ก็ตามเถอะ เราจะเป็นอนุ-สาวรีย์ที่ดีให้แก่พ่อแม่ ถ้าทุกคนทำอย่างนี้แล้ว โลกนี้มีสันติภาพ มีสันติสุข ไม่มีความทุกข์ ไม่มีข้อเดือดร้อนใด ๆ เลย ขอให้ลูกหลานทุกคนกระทำตนให้เป็นอนุสาวรีย์ที่ดีที่สุดให้แก่พ่อแม่ตลอดกาลนาน นี่คือหน้าที่

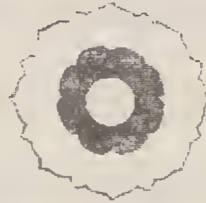
อาตมาก็คิดอย่างนี้แหละ ไม่ใช่ว่าจะพูดให้ท่านทั้งหลายฟังข้างเดียว อาตมาเองก็พยายามทำตนให้เป็นอนุสาวรีย์ที่ดีที่สุดของแม่ เมื่อตะกี้บอกแล้วใช่ไหมว่า ถ้าไม่มีแม่ สวนโมกข์ไม่มี ไปคิดดูเถอะ ถ้าเข้าใจ ฟังแล้วก็จะฟังออกว่า ถ้าไม่มีแม่สวนโมกข์ไม่มี ไม่เกิดอาตมามาก็ไม่มี หรือว่าถ้าไม่ได้คิดอย่างนี้มันก็ไม่ได้ทำอย่างนี้ แล้วมันไปทำอย่างอื่นเสีย มันจะไปมีครอบครัวไปมีอะไรเสีย สวนโมกข์ก็เกิดไม่ได้ *สวนโมกข์มันเกิดได้เพราะ*

สนองคุณแม่ เป็นความต้องการของแม่ทุกอย่างในการเผยแผ่พระศาสนา *แม่ยินดีที่จะเสียสละทุกอย่าง ทุกประการให้เราได้ทำงานเผยแผ่พระศาสนา ถ้าไม่มีแม่ สวนโมกข์ก็ไม่มี* สำหรับอาตมาจึงถือเป็นหน้าที่ ที่จะเป็นอนุสาวรีย์ที่ดีที่สุดให้แก่พ่อแม่ ผู้ล่วงลับไปแล้ว แล้วก็ขอชักชวนท่านทั้งหลายทุกคน จงเป็นอนุสาวรีย์ที่ดีที่สุดให้แก่พ่อแม่ที่ล่วงลับไปแล้ว แล้วเรื่องก็จบ ก็กล่าวได้ว่า ท่านทั้งหลายรู้จักพ่อแม่ ท่านทั้งหลายรู้จักพ่อแม่หมดสิ้น ไม่มีพ่อแม่เหลืออยู่สำหรับไม่รู้จัก การบรรยายธรรมวันนี้ก็สำเร็จตามประสงค์ ที่ท่านรู้จักแม่ในทุกความหมาย ทำหน้าที่ต่อแม่ทุกความหมาย

พรุ่งนี้เป็นวันที่เขาสมมุติกันว่าเป็นวันแม่ ให้เตรียมตัวเพื่อทำอะไรทุกอย่างที่แสดงว่าเราจะเป็นลูกที่ดีที่สุด ตั้งสมาธิจิตจะสนองคุณแม่กันให้ถึงที่สุด พรุ่งนี้เป็นวันแม่ มีอะไรอีก หมดแล้ว ท่านรู้จักแม่ทั้งหมดทุกอย่าง ทุกแง่ ทุกมุมแล้ว ท่านรู้จักแม่ตามความประสงค์ของอาตมาแล้ว การบรรยายในวันนี้ไม่มีเรื่องอะไร นอกจากแม่ที่ท่านยังไม่รู้จัก พอบรรยายจบ ก็หมายความว่าท่านรู้จักแม่ในทุกแง่ทุกมุม ตามที่ควรจะรู้จัก อาตมาก็ยินดี ขอขอบคุณท่านทั้งหลายที่อุตส่าห์ทนฟัง เพื่อให้รู้จักแม่ในทุกแง่ทุกมุม แล้วก็จะเป็นลูกที่ดี เป็นอนุสาวรีย์ของพ่อแม่ที่ดีอยู่ตลอดกาลนาน แม่ที่ยังไม่รู้จัก รู้จักแล้ว รู้จักทั้งหมด รู้จักทุกแง่ทุกมุม รู้จักเปรียบเทียบ รู้จักที่ต่ำที่สูง รู้จักหมดในความหมายที่มันเกี่ยวกับแม่ แปลว่าเรารู้จักแม่ทุกอย่างทุกประการ

แล้ว

การบรรยายนี้ ก็สมควรแก่เวลาต้องขอยุติการบรรยาย เปิดโอกาสให้พระคุณเจ้าทั้งหลายได้สวดบทพระธรรมคณะสาธยาย ให้ท่านทั้งหลายตั้งใจฟังให้ดี แล้วจะเกิดกำลังใจในการที่จะปฏิบัติธรรมะ ที่จะปฏิบัติหน้าที่ของตนให้ถูกต้อง ครบถ้วน สำเร็จประโยชน์ ทุกประการ ขอให้สำเร็จตามนี้ด้วยกันจงทุก ๆ ฝ่าย ทุก ๆ คนเทอญ

ภาคผนวก

ปราศรัยวันแม่

ท่านพุทธทาสภิกขุปราศรัยออกโทรทัศน์สุราษฎร์ธานี

๑๒ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๓๑

ท่านสาธุชนผู้มีความสนใจในธรรมทั้งหลาย วันที่สมมุติกันว่าเป็น "วันแม่" ได้เวียนมาถึงอีกครั้งหนึ่ง ตามที่ท่านทั้งหลายได้ทราบเป็นอย่างดีอยู่แล้ว เรามาประกอบพิธีแห่งการระลึกในวันแม่เป็นพิเศษ จะต้องทำให้ถูกต้อง ให้มีความหมายให้มีประโยชน์

ในชั้นแรกก็จะต้องทราบกันเสียก่อนว่า วันแม่นี้คืออะไร ข้อแรกก็จะตอบว่า *วันแม่คือ วันที่ระลึกแด่ความหมายของแม่* จะทำให้ความหมายของแม่ปรากฏชัดเจนในใจ จึงควรจะทำความเข้าใจในข้อนี้เป็นพิเศษ

ความหมายของแม่คืออะไร ตอบในทางฝ่ายกายก็เป็นอย่างหนึ่ง ตอบในทางฝ่ายวิญญาณก็เป็นอีกอย่างหนึ่ง ฝ่ายกายเราก็มีมารดาที่ให้กำเนิดเรามานั้นเป็นแม่ ทางฝ่ายวิญญาณนั้น เรามีอะไรมากไปกว่านั้น คือเรามีพระพุทธเจ้าเป็นพ่อ มีพระธรรมเป็นแม่ มีพระสงฆ์เป็นพี่ และเนื่องจากวันนี้ เป็นวันประกอบพิธีที่ระลึกแก่แม่ ในทางฝ่ายกาย เราก็จะพูดถึงกันแต่แม่ทางฝ่ายกาย จะต้องระลึกถึงความหมายของแม่ในทางฝ่ายกายให้สมบูรณ์ เพื่อจะเป็นวันที่บูชาพระคุณของแม่ และเป็นวันที่ประกาศพระคุณของแม่ที่กึกก้อง อยู่ในจิตใจของคนทุกคน

เมื่อถามว่าแม่คือใคร ตอบได้ว่า *แม่คือผู้ที่ทำให้สัตว์โลกไม่สูญพันธุ์* ถ้าขาดผู้ที่เรียกว่าแม่อย่างเดียวเท่านั้น โลกนี่มนุษย์นี่ก็สูญพันธุ์ ฉะนั้น ในข้อแรกเราจะต้องนึกถึงข้อที่มีความหมายว่า ทำให้โลกไม่สูญพันธุ์

อีกอย่างหนึ่ง *แม่เป็นผู้สร้างดวงวิญญาณของลูก* คือไม่ใช่เพียงแต่ให้ชีวิต จิตใจเท่านั้น แต่ให้ดวงวิญญาณ คือ ความเป็นมนุษย์ที่ถูกต้อง สติปัญญาในความเป็นมนุษย์ที่ถูกต้อง นี่แม่ก็พร่ำสอนใส่ให้มาตั้งแต่อ้อนแต่ออก

ดูให้กว้างออกไปก็จะพบว่า *แม่นี้เป็นผู้สร้างโลก* ดูให้ดีแม่เป็นผู้สร้างโลก แต่เขามองข้ามกันไปเสียหมด จึงไม่เห็น แม่สร้างลูกที่ดี ลูกที่ดีก็เป็นพลเมืองที่ดี รวมกันก็เป็นพลโลกที่ดีเมื่อมีพลโลกที่ดี โลกนี้ก็เป็นโลกที่ดี ดังนั้น แม่นั่นแหละเป็นผู้ที่สร้างโลก แล้วก็สร้างโลกที่ดี สร้างโลกให้มีสันติภาพ และ

กลายเป็นผู้สร้างสันติภาพของโลกอย่างลึกซึ้งยิ่งกว่าผู้ใด ขอให้เรารู้จักแม่ แม่กันในความหมายนี้ เมื่อทำให้สัตว์โลกไม่สูญพันธุ์ สร้างดวงวิญญาณแห่งความเป็นมนุษย์ที่ถูกต้อง ให้มาตั้งแต่อ้อนแต่ออก แล้วก็ผู้สร้างโลก สร้างโลกที่ดี เพราะสร้างบุตรที่ดี สร้างบุตรคนที่จะเป็นพลเมือง พลโลกที่ดี แม่จึงเป็นผู้สร้างโลก แล้วก็สร้างโลกที่ดี ดังนั้น จงพิจารณาดูเถิดว่า พระคุณของแม่นั้นมีอยู่อย่างใหญ่หลวงเพียงไร ดูให้ละเอียด

ในทางธรรมะ ท่านก็กล่าวว่า แม่ รวมทั้งพ่อ หรือจะแยกแต่แม่ก็ได้ว่า แม่นี้เป็น *บูรพาจารย์* เป็นอาจารย์คนแรกของลูก ครู - อาจารย์ที่โรงเรียนนั่นมาทีหลังกันมากนัก แม่สอนลูกมาตั้งแต่วันแรกคลอด นับตั้งแต่สอนให้ดูดนม สอนให้ทำอะไรทุกอย่าง สอนมาเรื่อย ๆ จนกว่าลูกจะเติบโตเป็นทารก เป็นเด็กที่โตขึ้นมานี่ แม่สอนก่อนใคร ๆ และสอนมาก ข้อนี้ย่อมปรากฏแก่จิตใจของคนทุกคน ท่านจึงเป็นครูคนแรกของโลก

แม่นั้นเป็น *พระพรหม* ของลูก พระพรหม คือ ผู้มีเมตตากรุณา ท่านไปค้นหาดูเถิด ในโลกนี้หรือโลกไหน ๆ ใครเป็นผู้มีเมตตากรุณาแก่เรามากที่สุด ในที่สุดก็จะพบว่า แม่อีกนั่นเองเป็นผู้มีเมตตากรุณาแก่เราถึงที่สุด และยิ่งกว่าใคร ๆ จึงกลายเป็นพระพรหม พระพรหมคือผู้ที่มีเมตตาของลูก

แม่เป็นนาบุญ เป็นอาหุเนยยบุคคลของลูก คือเป็นเหตุให้ลูกได้เกิดบุญเกิดกุศล ให้เกิดความดี ความงาม ทุกอย่างทุกประการ เป็นผู้ที่ให้ลูกได้ตอบสนอง และก็กลายเป็นบุญเป็นกุศล

ขึ้นมาแก่ลูกนั้น เป็นเนื้อนาบุญของโลก ของลูกยิ่งกว่าสิ่งใด จะเรียกว่าเป็น *พระอรหันต์* ก็ยังได้ คือในฐานะที่ลูกจะต้องเคารพบูชา อย่างเดียวกันกับเคารพพระอรหันต์

เมื่อทราบว่า แม่คือใครแล้ว เราก็จะได้พิจารณากันต่อไปว่า แม่มีพระคุณอย่างนี้ แล้วเราจะสนองหรือตอบสนองพระคุณของแม่กันอย่างไร

ข้อแรกขอตอบว่าด้วยการ *ทำหน้าที่ของลูกที่ดี* เป็นลูกที่ดี ให้ตรงตามความหมายของคำว่าลูก คำว่าลูกหรือบุตรนี่มันมีความหมายว่า ผู้ที่ทำให้พ่อแม่สบายใจ *ลูกคือผู้ที่ทำให้พ่อแม่สบายใจ* เกิดมาสำหรับทำให้พ่อแม่สบายใจ ถ้าไม่เช่นนั้นก็ไม่เรียกว่าลูก

สบายใจในสองความหมาย คือ *ในโลกปัจจุบันนี้ ก็ทำให้พ่อแม่สบายใจ ด้วยการอุปัฏฐาก* บำรุงบำเรอบิดามารดา แม้อยู่เฉย ๆ พ่อแม่ก็ยังสบายใจ พ่อแม่สบายใจมาตั้งแต่เมื่อลูกอยู่ในท้อง แม่หวังที่จะได้ลูก พอใจที่ลูกปลอดภัย ลูกจะคลอดออกมา แม่ก็สบายใจเสียแล้ว จนกระทั่งว่าคลอดออกมาแล้ว แม่ก็สบายใจว่าได้สิ่งที่ตนปรารถนา ความหมายเป็นความพอใจสบายใจในโลกนี้นี่เป็นอย่างหนึ่ง

สำหรับ ในโลกหน้านั้น พ่อแม่ก็หมดห่วง ว่าจะไม่มีใครบำเพ็ญบุญ *อุทิศส่วนกุศลไปให้* พ่อแม่มีความสบายใจในความหมายของโลกหน้าก็เป็นอย่างนี้

เราจะต้องตอบสนองพระคุณ ด้วยการปฏิบัติตนเป็นคน

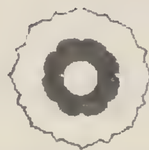
กตัญญูกตเวที คือรู้พระคุณของแม่เป็นอย่างดี แล้วประกาศความรู้นั้นออกมา เป็นการประพฤติในธรรม ตอบสนองพระคุณของพ่อแม่ ให้เป็นที่รู้กัน ไม่ใช่กตัญญูอยู่ในใจ มันไม่พอ มันต้องตอบสนองด้วยการกระทำ ให้รู้กันทั่วไปว่า เป็นผู้รู้พระคุณแล้วก็ตอบสนอง จะพยายามทุกอย่าง ๆ ไม่ให้เป็นที่ขุ่นข้องหมองใจ แม้แต่ว่าเพียงแต่ทำให้แม่โกรธ หรือไม่สบายใจนี่ก็ไม่ทำ ไม่ต้องพูดถึงว่า จะทำให้แม่น้ำตาตกนั้น มันมากเกินไป

ลูกคนใดทำให้แม่น้ำตาตก ท่านกล่าวกันว่า *ลูกคนนั้นจะตกนรก ในชั้นอเวจี* แม่รู้อย่างนี้ก็ไม่กล้าน้ำตาตก แม้ลูกจะทำความผิดร้ายกาจต่อแม่อย่างไร แม่ก็ไม่กล้าเสียใจกันนัก แม่ก็ไม่กล้าเสียใจจนน้ำตาตก เพราะกลัวว่าลูกจะตกอเวจี นี่ดูพระคุณของแม่ว่ามีมากถึงอย่างนี้ แล้วก็ให้รับรู้ไว้ด้วยเถิดว่าจะสนองพระคุณของแม่กันอย่างนี้ ในที่สุดเราก็จะได้รับอานิสงส์ของการที่ตอบสนองพระคุณของแม่อย่างถูกต้อง

ในวันที่เป็นการระลึกถึงแม่ที่เรียกว่าวันแม่ อานิสงส์ที่รับก็คือ ทำให้โลกนี้มีแม่ ทำให้โลกนี้ไม่ว่างจากแม่ การที่โลกนี้แม่นี้มีความหมายมาก เพราะว่าจะทำให้โลกนี้ มีจิตใจอ่อนโยน มีความรักใคร่ ประนีประนอม ผ่อนผันซึ่งกันและกัน มีความรักในส่วนตัว ที่จะนำไปสู่ความรักสากล คือรักคนทุกคน ในฐานะเป็นเพื่อน เกิด แก่ เจ็บ ตาย แม่ได้ปลูกฝังนิสัยแห่งความอ่อนโยนหรือความรักความเมตตาให้แก่ทุกคน เลยสร้างโลกแห่งความรักความเมตตาขึ้นมาได้

ถึงที่สุดขอให้มุ่งหมายในข้อที่ว่า แม่เป็นผู้สร้างโลก *แม่เป็นผู้สร้างความรักสากล* คือความรักคนทุกคนในโลก ทำให้โลกนี้เป็นโลกที่มีคุณธรรม มีสันติสุข มีสันติภาพ

เราจงเฉลิมฉลองวันแม่กันโดยนัยนี้เถิด คือรู้พระคุณของแม่ ระลึกถึงพระคุณของแม่ ตั้งใจปฏิบัติให้ถูกต้อง ให้เหมาะสม ให้เพียงพอแก่การที่แม่มีพระคุณสูงสุดอย่างไร แล้วท่านทั้งหลายก็จะเป็นผู้ที่มีชื่อว่า เป็นผู้ประพฤติธรรมในส่วนนี้ อย่างครบถ้วนบริบูรณ์ ขอให้ท่านทั้งหลาย ผู้ประพฤติธรรมอย่างนี้ ประสบความสำเร็จในการประพฤติแล้ว เป็นผู้มีความสุขอยู่ทุกทิพาราตรีกาลเทอญ

แม่

พระธรรมเทศนาพิเศษโดย

พระเทพวิสุทธิเมธี (ปัญญานันทภิกขุ)

ญาติโยมพุทธบริษัททั้งหลาย

ณ บัดนี้ ถึงเวลาของการฟังปาฐกถาธรรมะ อันเป็นหลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนาแล้ว ขอให้ทุกท่านอยู่ในอาการสงบ ตั้งอกตั้งใจฟังด้วยดี เพื่อให้ได้ประโยชน์ อันเกิดขึ้นจากการฟังตามสมควรแก่เวลา

วันแม่เป็นวันสำคัญวันหนึ่งที่รัฐบาลไทยได้คิดจัดทำขึ้น การที่ได้คิดจัดทำเรื่อง**วันแม่**ขึ้น ก็เพื่อจะให้ประชาชนได้มีความสำนึก ว่าเรานี้เกิดจากพ่อแม่ เราไม่ได้เกิดจากโพรงไม้ ไม่ได้เกิดจากดอกบัว หรือไม่ได้เกิดขึ้นลอย ๆ แต่เกิดจากพ่อแม่ผู้ให้กำเนิด

ความหวังของพ่อแม่

พ่อแม่ที่เกิดเรามานั้น ไม่ใช่เรื่องบังเอิญ ไม่ใช่เรื่องความสนุก แล้วผลพลอยได้คือลูกออกมา ไม่ใช่อย่างนั้น

พ่อแม่ทั้งหลาย มีความปรารถนาที่จะมีลูก เมื่อแต่งงานแล้ว ทุกคนก็อยากจะมีลูกไว้ทั้งนั้น ที่ต้องการมีลูกไว้ก็ เพื่อจะไว้สืบสกุล ไม่ให้พันธุ์มนุษย์นี่ต้องสูญหายไปจากโลกนี้

อันนี้คือความหวังของพ่อแม่ ทั่วไป ที่ต้องการจะมี ถ้าไม่มีก็รู้สึกว่ามีความทุกข์ ได้พบพ่อแม่มากมาย ที่แต่งงานอยู่กินกันแล้ว ไม่มีลูก ก็มีความทุกข์อยู่ในจิตใจ ทุกข์ว่าเราไม่มีลูก ตายแล้วไม่รู้จะเอาสมบัติให้ใคร หรือว่าเราแก่ชรา ไม่รู้ว่าจะให้ใครดูแลรักษา เจ็บไข้ได้ป่วย ก็จะเกิดเป็นปัญหา จึงได้เกิดความทุกข์

ความทุกข์ที่ไม่มีลูกนี่เป็นนรกอยู่ในใจของคนผู้นั้น เรียกว่านรกขุมปุตตะ คือการไม่มีลูกนั่นเอง เพราะฉะนั้นทุกคนก็อยากมีลูก ไว้สืบแซ่สืบสกุล ด้วยกันทั้งนั้น

หน้าที่ของพ่อ-แม่

ถ้ามีลูกออกมา จะเป็นหญิงก็ตาม ชายก็ตาม ท่านก็ถือว่าเป็นลูกของท่าน ทนุถนอมเลี้ยงดูรักษาเอาใจใส่ ได้ทำหน้าที่สมบูรณ์เรียบร้อย เช่นห้ามไม่ให้ลูกกระทำความชั่ว แนะนำลูกให้กระทำความดี ให้ได้มีการศึกษาวิชาการ ตามสมควรแก่ฐานะ หางานให้ทำ หาคู่ครองที่สมควรให้ มอบทรัพย์ให้ในสมัยที่ควรจะมอบให้ เพื่อเอาไปตั้งเนื้อตั้งตัวต่อไป

พ่อ-แม่มีพระอยู่ในใจ

อันนี้เป็นเรื่องของพ่อแม่ของทุกครอบครัว ทำตามฐานะ

ที่ท่านจะทำได้ ยากจนก็ทำตามฐานะของคนยากจน คนมั่งมีก็ทำตามฐานะของคนมั่งมี เราทั้งหลายที่เป็นผู้ใหญ่ ขอให้คิดดูสักเล็กน้อย ถ้าเราไม่มีคุณพ่อคุณแม่ เราจะเกิดมาได้อย่างไร หรือเราเกิดมาแล้วท่านไม่เลี้ยงเรา ท่านเอาไปทิ้งเสียที่กองขยะ หรือเอาไปทิ้งไว้ที่หน้าบ้านคุณหญิงเพียร เวชบุล เราจะได้รับความทุกข์ขนาดไหน จะเดือดร้อนอย่างไร เราจะกลายเป็นเด็กกำพร้าอนาถา ไม่มีใครเลี้ยงดู แต่คุณพ่อคุณแม่ท่านมีน้ำใจ คือมีพระอยู่ในใจ พระนั้นก็คือ พระเมตตา พระกรุณา พระมุทิตา พระอุเบกขา ท่านมีครบทั้ง ๔

เมตตา ปรารถนาความสุขสมบูรณ์แก่ลูก

กรุณา ทนไม่ได้ เมื่อเห็นลูกได้รับความทุกข์ ความเดือดร้อน

น้ำใจของคุณแม่

เมื่อเราได้รับความทุกข์ความเดือดร้อน ผู้ที่ช่วยเราเป็นคนแรกก็คือพ่อแม่ของเรา นี่แหละ ช่วยเป็นคนแรก ในพ่อกับแม่นั้นแม่แหละมาก่อน แม่วิตกกังวลกับลูกมากกว่าพ่อ เอาใจใส่มากเป็นพิเศษ ถ้าเกิดเหตุเภทภัยอะไรขึ้น แม่ต้องนึกถึงลูกก่อน แล้วเข้าไปอุ้มลูกไว้ทันที แม้ไฟกำลังไหม้บ้าน ไฟกำลังลุกโพลงร้อนแรงที่สุด แต่ว่าลูกตกอยู่ในกองเพลิงนั้น แม่ต้องฝ่าเปลวเพลิงอันร้อน เข้าไปอุ้มลูกออกมา อันนี้คือน้ำใจของคุณแม่ ที่มีความรักลูกเหลือล้น แล้วก็ดูแลเอาใจใส่ ลูกจะเอา

อะไรสิ่งใด เอ่ยปากขอ แม่ต้องหามาให้ แม้ไม่มีก็ไม่บอก แต่ว่าต้องหาให้ลูกจนได้ เพราะลูกมีความต้องการด้วยสิ่งนั้น

น้ำใจที่รักเราอย่างแท้จริง ช่วยเหลือเราอย่างแท้จริงนั้น จะหาได้จากหญิงคนใด นอกจากแม่ของเราเท่านั้นเอง แม้เราเติบโตขึ้นจะมีคนรักเรา แต่ก็รักไม่เหมือนแม่รักเราหรอก มันรักคนละแบบ แม่รักเรานี่รักอย่างแท้จริง รักด้วยน้ำใจรักร้อยเปอร์เซ็นต์ ไม่มีความเกลียดชังลูกเกิดขึ้นในใจแม้แต่น้อย

เว้นไว้แต่คนมีจิตผิดปกติ เป็นโรคทางประสาท ที่เราได้ยินข่าวว่าแม่ฆ่าลูก อันนั้นมันผิดปกติทางจิตใจ มีโรคกลุ้ม-รุม แล้วก็ทำไปด้วยอาการโรคร้ายบังคับ แต่โดยปกติแล้วแม่จะไม่ทำอะไรแก่ลูก ไม่ทำให้ลูกเดือดร้อน ถ้าเห็นว่าลูกจะเดือดร้อน แม่ต้องรับภาระนั้นหมด เอามาแบกไว้เสียคนเดียว อันนี้เป็นเรื่องของคุณแม่ ที่มีต่อลูกทั้งหลาย

ระลึกถึงบุญคุณของท่าน

เราทั้งหลายต้องน้อมใจนึกพิจารณา ไม่ใช่เฉพาะในวันแม่ แต่เราต้องนึกทุกค่ำเช้าเข้านอน คนโบราณเขาสอนว่าให้กราบหมอนหรือให้กราบพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ กราบพ่อแม่ครูบาอาจารย์ ทุกวันเวลาจะเข้านอน ตื่นขึ้นจะไปทำงานก็ให้นั่งสงบใจ ระลึกถึงบุญคุณของพ่อแม่ ปู่ตาย่ายาย ครูบาอาจารย์ พระเจ้า พระสงฆ์ อะไรต่าง ๆ ซึ่งเป็นสถาบันที่เราเคารพสักการะ เราจะต้องนึกถึงสิ่งนั้นอยู่ตลอดเวลา

คนที่หมั่นระลึกถึงบุญคุณของพ่อแม่ จะไม่ทำชั่วเป็นอันขาด ทำไมจึงทำชั่วไม่ได้...เพราะรักแม่มากเหลือเกิน คนรักแม่นี่ทำชั่วไม่ได้ เพราะกลัวแม่จะเดือดร้อนใจ กลัวแม่จะเป็นทุกข์ เขาจึงไม่กระทำความชั่ว ความเสียหาย อันนี้ก็คือความกตัญญูกตเวที ต่อมารดาผู้บังเกิดเกล้า เป็นเกราะเพชร ๗ ชั้นกันภัยก็ว่าได้ ไม่ให้เราตกไปสู่อบาย ไม่ให้เราเป็นคนชั่วคนร้าย เพราะความรักที่มีต่อคุณแม่นี่ มันขวางทาง ไม่ให้เราคิดผิด พูดผิด ทำผิด ไม่ให้ไปสู่สถานที่ผิดได้เป็นอันขาด จึงถือว่าเป็นเรื่องใหญ่ เป็นเรื่องสำคัญ เป็นเรื่องที่เราจะต้องนึกคิดกันบ่อย ๆ

การตอบแทนบุญคุณของท่าน

ถ้าคุณแม่คุณพ่อเรายังมีชีวิตอยู่ เราจะต้องตอบแทนท่านด้วยการเลี้ยงท่าน รักษาท่านเวลาเจ็บไข้ได้ป่วย ช่วยทำกิจการงานให้แก่ท่าน เมื่อท่านต้องการอะไร ต้องหาสิ่งนั้นมาให้ท่านบ้าง ตามความปรารถนาของท่าน สนองความต้องการให้ท่านได้รับประโยชน์สมตามความตั้งใจ เอาใจใส่ดูแล ในเรื่องการกินการอยู่ ทุกประการ ให้เรียบร้อย ให้เหมือนกับเมื่อเราเล็ก ๆ คุณแม่เลี้ยงเราอย่างไร คุณพ่อดูแลเราอย่างไร เราก็ทำอย่างนั้นกับท่านอีกทีหนึ่ง

เวลาท่านถึงแก่กรรมไปแล้ว เราก็ทำบุญกุศล ตามธรรมเนียม อุทิศบุญไปให้แก่ท่าน อันนี้เป็นเรื่องของการสมนาคุณหรือการตอบแทนบุญคุณของพ่อแม่ผู้ได้เลี้ยงดูเรามา

บุตรธิดาคนใด สำนึกอยู่ในใจว่า พ่อแม่เป็นเทพเจ้าของเรา เป็นพระของเรา เป็นครูของเรา เป็นผู้ที่ช่วยเหลือเรามาก่อนใคร ๆ ทั้งหมด แล้วเราก็รักท่าน เคารพท่าน บูชาท่านปฏิบัติดีต่อท่าน ไม่ให้ท่านเดือดเนื้อร้อนใจ คนอย่างนี้มีแต่ ความเจริญ มีแต่ความก้าวหน้า จะไม่มีความเสื่อมโทรมในชีวิตเป็นอันขาด

ระลึกถึงพระคุณของแม่

ฉะนั้นในวันแม่นี่ ขอให้เราทั้งหลายได้เริ่มต้นชีวิต ในทางคิดถึงบุญคุณของพ่อแม่ แล้วพยายามประพฤติปฏิบัติ ในสิ่งถูกต้องเพื่อสนองบุญคุณของท่าน ให้ท่านได้รับแต่ความสบายใจ อย่าประพฤติสิ่งใดเหลวไหลนอกลู่นอกทาง คนใดไปประพฤติอะไรที่ไม่เหมาะไม่ควรอยู่บ้าง ก็ให้กลับจิตกลับใจ เข้าหาพระคุณของแม่ เหมือนเรามาอยู่ในอ้อมอกของคุณแม่ต่อไป ให้ท่านได้อุ่นใจ ได้สบายใจ เมื่อใดท่านนึกถึงลูก ให้ท่านได้ยิ้มอย่างอารมณ์ดี ไม่ใช่พอนึกถึงลูกแล้วน้ำตาไหลนองหน้า ต้องเอาผ้าซับน้ำตากลัวคนอื่นจะเห็น อันนี้เพราะว่าลูกมันไม่เอาไหน ไม่คิดถึงพ่อแม่ คิดถึงแต่ตัว เอาแต่ใจตัว เป็นคนที่เรียกว่าใช้ไม่ได้

คนที่ดีนั้นต้องมีความกตัญญูกตเวที ต่อมารดาบิดา ครูบาอาจารย์ และท่านที่มีบุญคุณแก่เรา แม้เล็กน้อย

พระพุทธเจ้าตรัสว่า ใครทำอะไรแก่เราแม้นิดหน่อยเราต้องจำเรื่องนั้นไว้ เราทำอะไรแก่ใคร แม้โตใหญ่เท่าภูเขา ไม่ต้องไปจำให้เสียเวลา แต่ว่าให้จำเรื่องที่คนอื่นทำกับเรา แล้ว

เราก็ทำการตอบแทน เท่าที่โอกาสจะอำนวยให้ได้ อันนี้เป็นเรื่องที่เราควรจะพูดกันในปัจจุบันนี้ให้มากอยู่เหมือนกัน เพราะคนเราในสมัยนี้ชักจะลืมพ่อแม่ ลืมปู่ตาย่ายาย ไม่รู้เอาระบบนั้นมาจากไหน จิตใจห่างเหินจากผู้ที่มีพระคุณออกไป ทุกวันทุกเวลาแล้วจิตใจก็จะเสื่อม สังคมก็จะเสื่อม ชาติก็จะเสื่อม เพราะไม่มีหลักเป็นเครื่องคุ้มครองจิตใจ โดยอาการดังที่กล่าว

จึงใคร่ขอฝากมายังพี่น้องทั้งหลาย ที่มีแม่มีพ่อมีตามีย่ามียายอยู่ในบ้าน หรืออยู่ห่างบ้าน ในวันนี้ควรจะไปหาท่าน เอาดอกไม้ไปสักการะ เอาผ้าห่มไปให้ เอาเสื้อไปให้ หรือเอาของกินไปให้ท่าน ไปกราบให้ท่านชื่นใจสักหน่อยว่าลูกยังคิดถึงแม่ยังคิดถึงพ่ออยู่ ยังคิดถึงคุณตาคุณย่าคุณยาย วันนี้เป็นวันที่เขาสมมติว่าเป็นวันแม่ ก็ไปกราบให้แม่ชื่นอกชื่นใจ อย่างนี้จึงจะเป็นการถูกต้อง

คนที่เป็นพ่อเป็นแม่ก็เหมือนกัน ควรจะได้สำนึกในหน้าที่ในฐานะที่เราเป็นแม่ เราเป็นพ่อ ว่าเราควรจะทำตนอย่างไร ควรจะประพฤติเป็ตัวอย่างแก่ลูกอย่างไร ควรสอนลูกอย่างไร ควรอบรมลูกของเราอย่างไร เพื่อให้ลูกเราเจริญด้วยคุณธรรมตามหลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนา

ถ้าเราทำได้ดังที่กล่าว เราก็จะมีแต่ความเจริญก้าวหน้าในชีวิตในการงานตลอดไป ขอพูดเรื่องเกี่ยวกับแม่ เพื่อไปออกทีวีในวันที่ ๑๒ สิงหาคม อันเป็นวันคล้ายวันเฉลิมพระชนมพรรษาของสมเด็จพระบรมพระราชินีนาถ แล้วก็ถือว่าเป็นวัน

แม่ของชาติด้วย

แม่ที่แท้คือพระธรรม

"แม่"ที่แท้จริงของเรานั้นคืออะไร **แม่ที่แท้จริงของเรา ก็คือธรรมะ อันเป็นหลักคำสอนของพระพุทธเจ้า** เรียกว่า พระธรรมนั้นแหละเป็นแม่ที่แท้จริงของเรา ที่เราควรจะเคารพบูชาสักการะ แล้วเอามาไว้ในชีวิตจิตใจของเรา

ทำไมจึงได้พูดว่า พ่อแม่ที่จริงของเรา คือตัวธรรมะ... เพราะว่าธรรมทำให้คน "เป็น" เป็นถูกต้อง ความเป็นอะไร ๆ ของคนเรานั้น เป็นได้ถูกต้องเรียบร้อย ก็ต้องเอาธรรมะมาทำให้เป็น ถ้าไม่มีธรรมะมาทำให้เป็น มันก็เป็นไม่เรียบร้อย

เริ่มต้นตั้งแต่เป็นมนุษย์นี่ก่อน ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์นั้น ต้องเป็นด้วยความมีธรรมะ ถ้าไม่มีธรรมะแล้วก็จะเป็นไม่ได้ เป็นได้ก็ เพียง "คน" เท่านั้นเอง คนไทยเราจึงพูดว่า **"คอหยัก ๆ สักแต่ว่าคน"** คือรูปร่างสมมติว่าเป็นคนเท่านั้นเอง แต่ว่าในใจนั้นยังไม่เป็นคนที่สมบูรณ์ เพราะใจนั้นยังขาดคุณธรรม หรือพูดอีกอย่างหนึ่งว่า ยังไม่เป็นมนุษย์

"มนุษย์" กับ **"คน"** นั้นแตกต่างกัน คือ

ความเป็น"คน"นั้น เป็นเพราะเกิดมาจากท้องแม่ก็เรียกว่าเป็นคนแล้ว ร้องได้นี่ก็เป็นคนแล้ว

ความเป็น"มนุษย์"นั้น เมื่อเติบโตขึ้นมาเรื่อย ๆ ต้องมีคุณธรรมเข้าไปประคับประคองจิตใจ จึงจะได้เกิดอีกทีหนึ่ง

เรียกว่าเกิดเป็นมนุษย์

ชั้นแรกเกิดเป็นคน เกิดจากท้องแม่นี่เกิดเป็นคน แล้วต่อมาก็เกิดเป็นมนุษย์ เกิดมาเป็นมนุษย์ก็เกิดจากพระธรรม พระธรรมทำให้เราเป็นมนุษย์ เวลาเราสวดมนต์ตอนเย็นมีคำหนึ่งว่า

สัทธัมมะโชสุปะฏิปัตติคุณาภิยุตโต

พระสงฆ์ที่เกิดโดยพระสัทธรรม เป็นผู้ประกอบด้วยคุณมีความปฏิบัติดีเป็นต้น

พระสงฆ์นั้นเป็นผู้เกิดโดยสัทธรรม โดยธรรมของพระพุทธเจ้า จึงเกิดมาเป็นพระสงฆ์ พระอริยสงฆ์ สาวกของพระพุทธเจ้า หรือเป็นภิกษุเป็นอะไรนี่ เรียกว่าเกิดโดยธรรม ไม่ใช่เกิดโดยโกนหัวขูดคิ้ว นุ่งเหลือห่มเหลือง เท่านั้นหามิได้

คน.โกนหัวขูดคิ้วนุ่งเหลืองห่มเหลือง ตำรวจเชิญไปโรงพักบ่อย ๆ เพราะว่าไม่ได้เป็นผู้เกิดจากธรรมะ แต่เกิดจากความอยากได้อะไรบางอย่างจากพุทธบริษัท เลยปลอมตัวบวชเป็นพระ เขาเรียกว่าพระปลอม พระปลอม

คนปลอมนี่ก็มีเหมือนกัน คือไม่เป็นคนแท้จริงตามหลักธรรมะ เขาเรียกว่าเป็นผู้ปลอม เป็นมนุษย์ปลอม ไม่ใช่เป็นมนุษย์แท้ เป็นมนุษย์ที่ปลอมมาในรูปของความเป็นรูปร่างหน้าตาอย่างนั้น แต่งตัวทันสมัย อะไรต่าง ๆ แต่ว่าจิตใจนั้นไม่ประกอบด้วยคุณธรรม เมื่อจิตใจไม่ประกอบด้วยคุณธรรมเขาเรียกว่าเป็นแต่ภายนอก เปลือกมันเป็น แต่เนื้อในไม่ได้

เหมือนว่าผลไม้บางอย่าง เราดูผิวว่าสุกแล้ว แต่ว่าพอ

ปอกเข้าไปข้างในมีตัวหนอนตัวใหญ่ ๆ เข้าไปยึดครองอยู่ เราก็กินผลไม้ผลนั้นไม่ได้ นอกจากว่าโยนทิ้งไป โยนทิ้งเพ่นพ่านก็เกิดโรคอีกเหมือนกัน ต้องเอาไปฝังเสียเลย ฝังทั้งผลไม้ทั้งตัวหนอน อย่าให้มันเกิดเพาะเชื้อขึ้นต่อไป จึงจะเป็นการถูกต้อง

แม่ที่เราต้องมีอยู่ตลอดเวลา

ชีวิตคนเรานี้ก็เหมือนกัน ถ้าหากว่าเป็นแต่เพียงภายนอกก็เรียกว่าเป็นแบบจอมปลอม แต่ถ้าเป็นออกมาจากข้างใน เรียกว่าเป็นของแท้ เป็นมาจากข้างในก็คือใจมันเป็น ใจเป็น ก็เพราะมีธรรมะเข้าประคับประคองใจ คนนั้นจึงเรียกว่าเป็นผู้ที่เกิดจากธรรม มีธรรมเป็นแม่ เป็นผู้ให้เกิดเป็นผู้คุ้มครองรักษา เป็นผู้เลี้ยงดู เป็นผู้ทำให้เจริญ ให้ก้าวหน้าด้วยประการต่าง ๆ อันนี้คือแม่ที่เราต้องมี

เวลาใดเราขาดแม่ธรรมะ เมื่อนั้นเราก็เป็นไม่สมบูรณ์ ไม่เรียบร้อย ชีวิตตกต่ำลงไปทันที เมื่อใดชีวิตตกต่ำ เมื่อนั้นเรามีความทุกข์ มีปัญหา มีความเดือดเนื้อร้อนใจด้วยประการต่าง ๆ ที่เป็นเช่นนั้นก็เพราะว่า ไม่มีแม่หล่อเลี้ยงจิตใจ เราจึงต้องลำบาก เราจึงต้องแสวงหาธรรมะ มาเป็นเครื่องหล่อเลี้ยงจิตใจ คุ้มครองจิตใจของเราไว้ เพราะเราเป็นผู้เกิดจากธรรม เกิดจากธรรมะ ธรรมะเป็นผู้ให้เกิด ธรรมะที่ทำให้เราเกิด นั้นก็คือธรรมะที่อยู่ในใจของมารดา บิดานั้นเอง

ความเป็นมารดาและบิดาก็เป็นด้วยธรรม เป็นด้วย

ความคิดความปรารถนาที่จะมีบุตร ความคิดอันนี้ก็เรียกว่าเป็นตัวธรรมะ เป็นธรรมชาติ ที่มันเกิดอยู่ในจิตใจของบุคคลที่พอจะมีลูกได้ ตัวนี้มันก็เกิดขึ้นในใจ แล้วเราก็ทำให้เกิดลูกออกมา ลูกนั้นเกิดมาโดยธรรม

ถ้าลูกเกิดมาโดยธรรม มักจะเป็นลูกเรียบร้อย ว่านอนสอนง่าย เติบโตขึ้นก็เป็นคนดี มีประโยชน์แก่ชาติแก่บ้านเมือง

แต่ถ้าลูกเกิดมาโดยไม่เป็นธรรม คือพ่อแม่ไม่มีใจเป็นธรรม แต่ว่ามีความคิดในทางสนุก ไม่เคารพกติกา ไม่เคารพศีลธรรม ไม่เคารพประเพณี ไม่เคารพระเบียบอะไรทั้งนั้น แต่ว่าความอยากในทางกามารมณ์มันเกิดขึ้น แล้วก็ไปประพฤตินอกลู่นอกทาง ทำให้ไม่ถูกต้อง ได้ผลคือมีลูกออกมา ลูกอย่างนั้นไม่ค่อยจะเรียบร้อย จิตใจไม่สวยสดงดงาม มักไม่เป็นคนที่ทำอะไรเป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น อันนี้ก็เพราะว่าเกิดโดยไม่เป็นธรรม ไม่เรียบร้อย

พ่อแม่ต้องสร้างธรรมะขึ้นในจิตใจ

คนโบราณเขาจึงสอนพ่อแม่ หรือว่าคนหนุ่มสาวที่แต่งงานกันแล้ว ก่อนที่จะอยู่ร่วมกันฉันสามีภรรยา เขาให้ทำพิธีไหว้พระ สวดมนต์ ทำจิตใจให้สงบเสียก่อน ก็เรียกว่าสร้างธรรมะให้เกิดขึ้นในใจ ให้ใจเป็นธรรมะ แล้วก็ไปอยู่ร่วมกันฉันสามีภรรยา ด้วยความปรารถนาว่า เราจะมีลูกไว้สืบสกุลต่อไป ให้ลูกเกิดมาดีมีปัญญา มีอนามัยสมบูรณ์เรียบร้อย นี่คือความ

ต้องการที่เป็นธรรม ไม่ใช่ความต้องการที่เป็นกิเลส

ถ้าว่าเกิดด้วยความมีกิเลส ลูกนั้นก็จะมีกิเลสรุนแรง แต่ถ้าเกิดมาด้วยความเป็นธรรม ลูกก็มีน้ำใจเป็นธรรม ว่านอนสอนง่ายมีความคิดถูกต้องตั้งแต่เล็กแต่น้อย อันนี้มันเป็นเรื่องเกิดจากน้ำใจของพ่อแม่ที่เราคิดจะทำลูกออกมานั่นเอง

ให้สังเกตว่าคนมีลูกหลายแม่ ลูกหลายแม่นี่ไม่ค่อยจะเรียบร้อย ไม่ค่อยจะก้าวหน้าในชีวิต ในการงานเท่าใด เพราะว่าพ่อไม่ได้ตั้งใจให้เกิดบ้าง เกิดมาแล้วก็ไม่ได้ตั้งใจอบรมสั่งสอน ดูไม่ทัน หันไม่ทั่ว เพราะมันมากเกินไป ลูกก็มักจะไม่ค่อยเรียบร้อย เหลวไหลไปด้วยประการต่าง ๆ

เว้นไว้แต่ในครอบครัวใหญ่ เช่นในตระกูลใหญ่ คือตระกูลของพระราชา พระราชาสมัยก่อนมีลูกมากแต่ว่าลูกก็ไม่ค่อยจะเสีย แต่ก็มีเสียบ้างเหมือนกัน ไม่ใช่ว่าจะไม่มีเสียเอาเสียเลย ที่เสียก็มีเหมือนกัน แต่ว่าไม่มีใครกล้าพูดว่าเสียเท่านั้นเอง เกรงพระราชอาญา แต่ความจริงก็มีเสียเหมือนกัน เป็นเจ้าเกะกะระรานไม่ค่อยจะเรียบร้อย มันก็มีเป็นธรรมดา

ลูกชาวบ้านก็เหมือนกัน ถ้าจิตใจพ่อแม่เป็นธรรม ลูกก็จะเป็นธรรม ถ้าจิตใจเป็นอกุศล ลูกก็จะมีจิตใจเป็นอกุศล เรื่องนี้จึงเป็นเรื่องที่สำคัญในชีวิตของเราท่านทั้งหลาย

ฉะนั้นเมื่อเราจะมีลูกก็ต้องให้มีโดยธรรม ให้เขาออกมาจากธรรมะ มีจิตใจดีงามมาตั้งแต่เริ่มต้น พ่อแม่จะต้องประพฤติธรรมเป็นตัวอย่างแก่ลูกอยู่ตลอดเวลา เลี้ยงลูกให้ดี ทั้งกาย

ทั้งใจ และเราก็ต้องเสียสละสิ่งไม่ดีไม่งาม ไม่ทำให้ลูกเห็น เช่น เราเคยดื่มสุราเมรัยเมื่อเป็นหนุ่ม พอแต่งงานแล้วเราก็เลิกเสีย เราเคยสูบบุหรี่ เราก็เลิกสูบบุหรี่เสีย

พูดเรื่องบุหรี่ก็อยากจะขอร้องญาติโยมทั้งหลาย ว่า **ขณะมาเดินมานั่งอยู่ที่วัดชลประทานรังสฤษฎ์นี่ให้นึก**ว่าเรามา **เพื่อความอดทน เรามาเพื่อการบังคับตัวเอง เรามาเพื่อการขูดเกลาสิ่งที่มันไม่ดีไม่งาม ให้ออกไปจากใจของเรา เราต้องการชนะความชั่วความร้าย** เราก็ถือกติกาว่า **พอเหยียบเข้าสู่บริเวณวัดชลประทานรังสฤษฎ์ แม้เราจะมีบุหรี่อยู่ในกระเป๋าอย่าเอามาสูบ อย่านั่งสูบ อย่าเดินสูบบุหรี่เป็นอันขาด เพื่อบังคับตัวเองให้เอาชนะความอยาก ในเรื่องอยากบุหรี่เล็ก ๆ น้อย ๆ ให้หายไป ของอื่นไม่ได้เอาเข้ามาแล้วแหละ**

สมัยก่อนนี้ คนเอาเหล้ามาดื่มกันในงานศพ แต่พยายามแก้ไข พยายามเทศน์ พยายามสอนมาเรื่อย ๆ เดี๋ยวนี้เรียบร้อยแล้ว ไม่มีใครเอามาดื่มในงานศพวัดชลประทานฯ แม้ว่าดื่มที่อื่นแล้วเขาก็ไม่มาเอะอะมะเทิ่ง เขามาด้วยความสงบใจ แสดงว่าเขาเคารพต่อแผ่นดินของพระพุทธเจ้า เคารพสมภารท่านเจ้าวัด เคารพต่อคณะสงฆ์ เคารพต่อขนบธรรมเนียมประเพณี อันดีอันงาม เรื่อนี้ผ่านพ้นไปเรียบร้อยดีแล้ว

ยังอยู่แต่เรื่องบุหรี่ ยังไม่ค่อยจะเรียบร้อย คนนึกว่าเรื่องเล็กน้อย ก็สูบ สูบแล้วมักจะทิ้งก้นไว้เพ่นพ่าน ไว้ตามบนถนนบ้างอะไรบ้าง เวลาคนมาก ๆ มาในงานศพ ตื่นเช้า

ท่านมหาบุญเลี้ยงถือเหล็กอันหนึ่ง ไปเที่ยวคีบบุหรี่ใส่กระป๋อง มันมีจำนวนมากมาย ถ้าคิดเงินแล้วเป็นเงินหลายร้อย เป็นพัน ที่เอามาสูบทิ้งไว้ ๆ ใต้เก้าอี้ใต้ที่นั่งนอกศาลา ในศาลาไม่มีแล้ว เวลานี้

วันก่อนนี้ก็ได้รับข่าวน่าชื่นใจ คนป่าไม้เขามาวันเกิด ท่านอดีตอธิบดี คุณรัศมี เปรมอะไรก็ไม่รู้ อยู่ตรงนี้แหละ อยู่เมืองนนท์นี่แหละ คุณรัศมี เอ้อ !...ไม่ใช่ คุณถนอม เปรมรัศมี ไปจำชื่อสกุลข้างหลัง เดี๋ยวนี้ความจำมันไม่เรียบร้อย ชื่อคุณถนอม เปรมรัศมี แกทำบุญวันเกิดเขาบอกว่า "ผมมาทำบุญวันเกิดของ ท่านอดีตอธิบดี ผมไม่เห็นท่านถวายหมากถวายบุหรี่ ผมสงสัย เลยถามขึ้นว่า "ทำไมท่านอธิบดีไม่เห็นท่านถวายหมากบุหรี่"

ท่านบอกว่า "ที่บ้านนี้นิยมชมชอบท่านเจ้าคุณปัญญา วัดชลประทานฯ ท่านสอนไม่ให้ถวายหมากไม่ให้ถวายบุหรี่แก่พระ เลยไม่ถวาย" ความจริงพระที่ไปนั้นคอหมาก คอบุหรี่กันทั้งนั้น แหละ ไม่มีสักองค์เดียวที่เว้น แต่ว่าอธิบดีก็ไม่ถวาย อย่างนี้ เรียกว่าเป็นแนวร่วม เป็นแนวร่วมท่านปัญญา บ้านนั้น บ้านคุณ ถนอมนี่เป็นแนวร่วมท่านปัญญา ไม่ถวายหมากพลูบุหรี่แก่พระ

ญาติโยมนี่ก็เหมือนกันแหละ มาอยู่วัดชลประทานฯฟัง ธรรมอยู่เสมอนี่ นิมนต์พระไปทำบุญที่บ้านเฉย ๆ ไม่ต้องถวาย ของอย่างนั้น ถวายแต่อาหารคาวหวานน้ำท่าก็พอแล้วละ บุหรี่ หมากไม่ต้องถวาย ถ้าพระท่านถามว่า "โยมเปรี้ยวปากเหลือ เกิน ทำไมไม่ถวายหมากบ้างล่ะ"

"ผมทำตามท่านเจ้าคุณปัญญาวัดชลประทานฯ ท่านแนะนำไม่ให้ถวาย" พระท่านคงเขม่นอยู่ในใจว่า "แหม องค์นี้แหละทำให้เราเดือดร้อนทุกที" ถ้าจะนึกอย่างนั้น แต่ก็ไม่เป็นไร เท่ากับว่าเราสอนให้ท่านชนะ ไม่สอนให้ท่านแพ้ เป็นประโยชน์ต่อไปในกาลข้างหน้า อันนี้ขอฝากไว้ด้วยในกัณฑ์เทศน์กัณฑ์นี้ เพื่อที่ใครอ่านก็จะได้รู้ว่า อ้อ ควรจะทำอย่างนั้น

พ่อแม่...เป็นตัวอย่างของลูก

ฉะนั้นพ่อแม่นี่ ถ้าจะสอนลูกในเรื่องใดต้องทำเป็นตัวอย่าง เป็นตัวอย่างให้ลูกเห็น เช่นสอนลูกไม่ให้พูดคำหยาบ เราต้องพูดคำสุภาพกับลูกตลอดเวลา แม้จะโกรธจะเคืองอะไรก็ต้องใช้คำสุภาพ พูดอ่อนหวานเรียบร้อย นี่เท่ากับสอนลูกให้พูดเรียบร้อย ถ้าเราพูดคำหยาบให้ลูกฟังบ่อย ๆ ลูกก็จำคำหยาบ เด็กนี้จำได้ง่ายจริง ๆ อะไรมันประทับใจเด็กนี่เร็วทั้งนั้น ไม่ว่าเรื่องดีเรื่องเสีย ประทับเร็วมาก เราต้องระวังไม่ให้ภาพเสียประทับอยู่ในฟิล์มของเด็กเป็นอันขาด ไม่ให้เด็กจำภาพเหล่านั้นไว้ ต้องสำรวม ต้องระวัง เรียกว่าพ่อแม่นี่ต้องประพฤติธรรมอยู่ตลอดเวลา ต้องมีความซื่อสัตย์อยู่ตลอดเวลา ต่อพระรัตนตรัย ต้องมีการบังคับตัวเอง ควบคุมตัวเอง ต้องมีความอดทนเป็นพิเศษ แล้วก็ต้องมีความเสียสละในสิ่งที่ไม่จำเป็นแก่ชีวิต เพื่อให้เป็นตัวอย่างแก่ลูก ลูกเห็นพ่อแม่ทำอย่างนั้น มันก็ฝังลงไปในจิตใจ

การทำให้ดูนั่นแหละคือการสอนที่มีค่าที่สุด เราทำให้ดูบ่อย ๆ ก็เท่ากับว่าสอนให้เขาทำอย่างนั้น เมื่อสอนอยู่อย่างนั้นบ่อย ๆ เด็กเขาก็จำไป แล้วอะไรที่เด็กจำตั้งแต่เด็กนี่ถาวรมาก ติดไปจนแก่จนเฒ่า ไม่ลืมไม่เลือนหรอก สิ่งที่ใหม่ ๆ นี่มักจะลืมได้ แต่ของที่จำมาตั้งแต่เด็กนี่ไม่ลืมเป็นอันขาด นี่อันนี้ต้องระวัง

เดี๋ยวนี้เราไม่ค่อยระมัดระวัง ต่อหน้าลูกก็ไม่ระวัง บางทีพ่อแม่เถียงกันหน้าดำตาแดงให้ลูกเห็น มันไม่ได้ อย่างนั้นไม่ได้ ต้องเกรงใจลูกหน่อย เดี๋ยวมันจะติดไปเป็นนิสัย โกรธกันสักเท่าใด ก็เข็ดเขี้ยวเคี้ยวฟันแล้วก็อมอะไร ๆ ไว้ในปาก อมน้ำก็ได้ อมน้ำไว้ในปาก มันจะได้สบายใจ

เหมือนกับแม่หญิงคนหนึ่ง แกเป็นคนขี้บ่นขี้ว่ากับผัว ทีนี้ผัวก็มาบอกพระ บอกพระว่า "แหม ทำอย่างไรนะ จึงจะให้แม่บ้านของผมเป็นคนพูดน้อยสักหน่อย พอผมถึงบ้าน แหมพ่นใส่ไม่มีหยุดเชียว พ่นพิษใส่ทุกวัน ทุกเวลา"

พระท่านก็บอกว่าให้มาหาหน่อยสิ วันหลังจะได้ให้ของดีแก่เขา ทีนี้พระท่านฉลาด แต่ว่าฉลาดในอุบาย แม่หญิงคนนั้นก็มาหา มาหาท่านก็ถามว่า "เรานี่เป็นคนหึงสามีหรือเปล่า หึงหวงสามีหรือเปล่า"

ตอบว่า "เอ้า หึงหวงสิ ของดิฉันนี่ ก็ไม่อยากให้ใครมายุ่งหรอก"

"อ๋อ ถ้าอย่างนั้นมันต้องมีของดีไว้ประจำตัว สามีจะได้รัก จะได้ชอบ"

แม่หญิงคนนั้นแกก็ชอบใจซิ พอว่าอย่างนั้น "ทำอย่างไรคะ"

"ไม่ยากหรอก ฉันจะเสกน้ำให้สักขวดหนึ่งเอาไปไว้นะ"

ก็เสกน้ำให้เอาไปไว้ใช้ "แล้วใช้เวลาไหนละเจ้าคะ"

"พอเห็นสามีเข้าบ้านต้องอมน้ำไว้ อมน้ำเสีย พอสามีเข้าบ้านแล้วอมน้ำมนต์นี้ไว้ อมไว้"

ทีนี้เมื่ออมน้ำไว้จะไปด่าก็ไม่ได้ จะไปบ่นก็ไม่ได้ สามีก็ค่อยสบายใจ เพราะว่าได้ของดีคืออมน้ำไว้แล้วพูดไม่ออก อมยืนเฉย แม้จะโกรธจะเคืองก็ตาเขียว ๆ เท่านั้นแหละ แต่ว่าพูดไม่ได้ เพราะว่าพระท่านว่าอย่าพูดอะไรเด็ดขาด ต้องอมไว้ อมไว้สักครึ่งชั่วโมง มาถึงอย่าพึ่งไปคุยอะไรกัน อมไว้ก่อน แกก็ทำตาม แกก็ดีว่านอนสอนง่าย เชื่อพระอยู่ก็ได้ประโยชน์ อมน้ำหลาย ๆ วันเข้าก็ไม่พูดไม่จา ก็คลายไป นิสัยพูดอย่างนั้นมันก็คลายไป ทีหลังก็เรียบร้อย สามีมา ก็ไม่พูดหยาบต่อไป เพราะว่าแก้ด้วยอมน้ำมาตั้งเดือนแล้วนี่ น้ำกว่าจะหมดขวดนี่ก็นาน อมทีหนึ่งก็ไม่มากไม่ใช่กินนี่ เพียงแต่อมเฉย ๆ มันก็ไม่หมดสักที น้ำนั้น พอสามีเข้าบ้านอมทันที แล้วไปยืนยิ้มอยู่ที่หัวบันได ไม่พูดไม่จา สามีก็นึกขำอยู่ในใจว่า เออทำไมไม่พูด ก็รู้อยู่แล้วนี่ว่าลูกไม้ของตัวไปคิดกับพระไว้แล้ว เรื่องมันอย่างนั้นก็เลยยิ้ม ๆ ไป ผลที่สุดก็เรียบร้อย

นี่ก็คือพระท่านให้บังคับตัวเอง ให้อดทน ให้เสียสละนั่นเอง แต่ว่าให้ทำเฉย ๆ มันก็ลำบาก ต้องให้แบบมีอุบาย

หน่อย เลยให้อมน้ำไว้ เรื่องมันก็เรียบร้อย อย่างนี้เป็นตัวอย่าง

ฉะนั้นเมื่อเราอยู่ต่อหน้าลูก จะทำอะไรไม่เหมาะไม่ควรไม่ได้ เพราะลูกมันเปิดปากกล้องไว้ตลอดเวลา คอยถ่ายภาพคุณแม่ไว้

ลูกคือวีดีโอเทปธรรมชาติ คอยถ่ายคุณแม่บ้าง คุณพ่อบ้าง ถ่ายไว้เรื่อย ให้เราสังเกตซิ ลูกคนไหนชอบแม่มากเหมือนแม่ ชอบพ่อมากก็เหมือนพ่อ ตลอดกิริยาท่าทาง การพูดการจา การนั่งการเดิน เปี๊ยบ เหมือนทุกอย่าง เพราะเขาชอบ เขาชอบคุณพ่อเขาก็ทำเหมือนพ่อ ถ้าชอบคุณแม่ก็ทำเหมือนแม่ มันเป็นอย่างนั้น

เพราะฉะนั้นเราจะต้องแสดงภาพ ที่ไม่เสียหายแก่ลูกตลอดเวลา ให้ลูกจำแต่ภาพที่สวยสดงดงามไว้ในใจ ลูกก็จะไม่มีเรื่องเสียหาย อันนี้ก็เป็นเรื่องสำคัญ ที่เรียกว่าตัวอย่างในครอบครัว อาจจะเป็นเหตุให้ลูกจำไปได้ เสียผู้เสียคนได้

นอกจากตัวอย่างในครอบครัวแล้ว ตัวอย่างจากสิ่งแวดล้อม เด็กอยู่ในที่ไหน อยู่ในย่านที่เรียกว่า ย่านชุมนุมจอแจชุมนุมหนาแน่น เขาเรียกว่า ย่านชุมชนหนาแน่น เขาไม่เรียกว่าสลัมแล้วเวลานี้ เขาใช้ภาษาไทย ว่าย่านชุมชนหนาแน่น ชุมชนหนาแน่นนี่คนมันมาก แล้วในหมู่คนมาก ไม่ค่อยจะเรียบร้อย เรียบร้อยอยู่ไม่ได้ มันก็เหมือนกันไปหมดแหละ พูดดังเหมือนกัน กิริยาท่าทางปึงปังโผงผาง เด็กที่เกิดมาในย่านเช่นนั้น ก็ติดนิสัยของคนที่มันเห็นอยู่ตลอดเวลา ก็เป็นไปในสภาพ

เช่นนั้นเหมือนกัน

เราก็ต้องคอยเตือนคอยบอกลูกของเรา ว่าอย่าเอาอิริยาอย่างนั้น อย่าเอาตัวอย่างแบบนั้น แบบนั้นไม่ดี ไม่สวย ไม่เรียบร้อย ไม่อ่อนหวาน ไม่น่ารัก ไม่น่าเอ็นดู คอยแก้ไว้คอยค้านไว้ ไม่ให้ลูกรับสิ่งนั้น ให้เหตุให้ผลไว้ให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ ความเสียมีปริมาณมากเท่าใด เราต้องเอาความดีเข้าต้านทานให้สูงกว่านั้น เช่นเสีย ๕๐ ต้องเอาความดี ๘๐ เข้าไปข่มไว้ ถ้าดีน้อยมันข่มไม่ได้ เลยก็ลำบากเหมือนกัน ทำให้เกิดความเสียหาย เพราะฉะนั้นต้องเอาความดีใส่ไว้

ในการที่จะเอาความดีใส่ให้ลูกอย่างนี้ เราก็ต้องหมั่นอบรมบ่มนิสัย กลางคืนเราต้องสอน อบรม พูดจาทำความเข้าใจในข้อบกพร่องเล็ก ๆ น้อย ๆ ที่เด็กกระทำอยู่ตลอดเวลา เราต้องคอยสอนคอยเตือน คอยแก้ไข อย่าปล่อยให้นาน ปล่อยนานไม่ได้ เพราะถ้าปล่อยนานแล้วมันเสีย

เหมือนสนิมเหล็ก เกิดน้อย ๆ ขัดถูเสีย ทาน้ำมันเสีย เหล็กก็ไม่เสียหาย แต่ถ้าเราปล่อยไว้ เดือนหนึ่ง ๒ เดื[illegible] เดือน สนิมเจาะลึกลงไป เวลาเราขัดเอาสนิมออก เนื้อเหล็กมันพลอยถูกถูไปด้วย พลอยเสียไปด้วย ฉันใด

ควรอบรมเสียตั้งแต่ยังเล็ก

ในเรื่องคนเรานี้ก็เหมือนกัน ถ้าหากว่าเขากระทำความผิดแต่เราเฉย ๆ นึกว่านิดหน่อยไม่เป็นไร นิดหน่อยไม่เป็นไรนั้น

แหละ ต่อไปมันจะเป็นอะไรขึ้นมา เพราะเราไม่แก้เสียแต่หัวที เราไม่สอนไม่เตือน แล้วลูกก็อาจจะคิดว่า ไม่เห็นคุณแม่ว่าอะไร ไม่เห็นคุณพ่อว่าอะไร เราทำอย่างนี้ท่านก็ไม่ได้ดุไม่ได้ว่า เขาก็นึกว่าถูกต้องแล้ว แล้วเขาก็เลยทำเรื่อยไป ทำเรื่อยไปจนเป็นนิสัย พอเป็นนิสัยแล้วแก้ยาก ความจริงมันก็แก้ได้ แต่ว่าเราไม่มีความอดทนพอขยันพอที่จะแก้ไข แล้วเด็กก็ไม่มีความตั้งใจที่จะแก้ไข เพราะเขาไปอย่างนั้นเสียแล้ว เขาชอบใจอย่างนั้นเสียแล้ว ผลที่สุดก็เสียคน

เวลาลูกเสียไปนี่แม่มักจะมาบ่นให้ฟังว่า "ลูกมันไม่ดีค่ะ" มาบ่นกับอาตมาบ่อย ลูกไม่ดี อย่าไปว่าอย่างนั้น แม่มันไม่ดี ไม่ใช่ลูกไม่ดี เลยตอบไปว่า "ไม่ใช่ลูก แต่แม่ไม่ดี พ่อไม่ดีมันจึงเป็นอย่างนั้น"

วันหนึ่งมากัน ๒ คนผัวเมีย แม่บอกว่า "ลูกมันไม่ดีเจ้าค่ะ" พออาตมาบอกว่า แม่ไม่ดี "จริง จริง จริงเหมือนท่านว่า" เรียกว่าผสมโรงเลย พ่อบ้านผสมโรงว่าจริง ๆ เหมือนท่านว่า ทีนี้คุณแม่ก็ถลึงตา ถลึงตาเจ้าประคุณสามีเข้าให้ แหม พอได้ทียี่แพะไล่เลย มันเป็นเสียอย่างนั้น

คือว่า มันเสียที่คุณแม่ เสียอย่างไร...ตามใจมากไป คือรักนั่นเอง ไม่ใช่เรื่องอะไร รักเกินขอบเขต รักเขาจนมากไป จนไม่กล้าสอนไม่กล้าเตือน ไม่กล้าบอกอะไรทั้งนั้น กลัวลูกจะช้ำใจ นี่เป็นอย่างนี้

เรียกว่าลูกเปื้อนก็ไม่ขัดไม่ถู กลัวลูกจะเจ็บเนื้อ แล้ว

มันก็เปื้อนใหญ่ มันต้องขัดหน่อย ต้องตีหน่อย ถ้าสกปรกมาก ก็ต้องขัดแรง ๆ การขัดแรง ๆ มันก็ทำให้สะอาด เรียกว่า ขัดเกลา ทั้งขัดทั้งเกลา หรือขูดเกลา มันต้องเจ็บนิดหน่อย ไม่เจ็บอะไรหรอก คือว่ามันต้องหมั่นขูดหมั่นเกลา หมั่นขัดหมั่นขูด มันก็ค่อยดีขึ้น ส่วนมากไม่ได้ขัดขูด มักจะตามใจ

เดี๋ยวนี้มีข้อเสียอยู่อันกนึ่ง คือเราหลงใหลคำพูดคำหนึ่ง คือ **เสรีภาพ** "ให้เสรีภาพเขาบ้าง..."

สมัยนี้มันเป็นสมัยเสรีภาพ พ่อกับแม่...ส่วนมากแม่นะ ไม่ใช่พ่อ...แม่ให้เสรีภาพแก่ลูกมากไป ปล่อยให้ลูกทำอะไรตามใจตัว ตามใจอยาก จนเหลิง ปล่อยจนเสียผู้เสียคนไปเลย เพราะปล่อยมากเกินไป เมื่อลูกเป็นเด็กเราปล่อย พอเป็นหนุ่มเราก็ปล่อยอย่างนั้น ก็พูดไม่ฟังแล้ว เพราะว่านิสัยมันเป็นอย่างนั้นเสียแล้ว เราปล่อยมาก ปล่อยมากลูกก็อยากได้นั่นอยากได้นี่ แม่เคยให้ ถ้าไม่ให้ ลูกก็จะไม่กินข้าว จะนอนมันเสียเฉย ๆ ไม่ให้อย่างนั้นเรียกว่า ทำท่าเพื่อให้ได้ดังที่ต้องการ เรียกว่า ลองใจคุณแม่ ว่าจะแข็งขนาดไหน

ผลที่สุดแม่ก็อ่อน "กินข้าวเสียเถอะลูก ต้องการอะไรแม่ก็จะจัดให้" มันก็กินเสีย ๒ ชาม เพราะไม่ได้กินมา ๒ มื้อแล้ว กินใหญ่เลย พอกินเสร็จแล้วก็บอกว่า "แม่ ที่ว่าเมื่อตะกี้นี้เมื่อไหร่จะจ่าย" มันไปกระเซ้าอีก คุณแม่ก็ต้องให้ ให้แล้วก็พาไปซื้อข้าวซื้อของ ซื้ออะไรต่ออะไร

การอบรมดูแลของแม่

การบังคับควบคุมเด็กก็ไม่ใช่ว่าจะดุกันตลอดไป ไม่ใช่ว่า "อย่า...อย่างนั้น อย่า...อย่างนี้" ไม่ได้ นั่นมันมีแต่"**อย่า**" เด็กมันไม่รู้ว่า ทำไมต้องไม่ให้ทำ ทำไมจะต้องไม่ให้ทำ แล้วมันก็ดันละซีทีนี้ ยิ่งห้ามเหมือนกับยิ่งยุ เขาว่า มันดัน จะแกล้งคุณแม่ คุณแม่ห้ามต้องทำ คุณแม่ห้ามอย่างนั้นทำอย่างนี้ คุณแม่ห้ามอย่างนี้ทำอย่างนั้น อุดรูนี้ มันออกรู้นั้น ออกรูโน้นไปกันใหญ่ ไปกันใหญ่

นี่มันเป็นความผิดเพราะเราไปห้ามอย่างเดียว เราไม่ให้เหตุผล ไม่พูดให้เขาเข้าใจว่า อะไรเป็นอะไร **เด็กต้องการเหตุผล ต้องการความเข้าใจที่ถูกต้อง** เพราะฉะนั้นเราจะต้องมาพูด เวลาพูดต้องเรียกมานั่งใกล้ ๆ มีขนมก็ให้กินขนมเสียก่อน แล้วเราก็ลูบหน้าลูบหลัง หรือว่าเอามาหอมแก้มเสียสักทีหนึ่ง "โอ๋ แม่คิดถึงลูก" เด็กก็สบายใจว่า แม่รักลูก มันสบายใจ

พอสบายใจแล้วก็บอกว่า "แหม ! แม่อยากจะพูดอะไรกับลูกสักหน่อยวันนี้"

"อะไรคะแม่ แม่จะพูดอะไร" ถ้าเป็นลูกหญิงก็ทำอย่างนั้น

ถ้าเป็นลูกชายก็ "มีอะไรครับแม่ พูดเถอะ ผมยินดีรับฟังคุณแม่พูดเสมอ" ลูกมันรักแม่นะเพราะแม่แสดงความรักลูก

ทีนี้เราก็ค่อยพูดอธิบายเหตุผลให้เข้าใจ ว่าเรื่องนั้นเรื่องนี้เป็นอย่างไร อะไรควรอะไรไม่ควร อะไรเหมาะอะไรไม่เหมาะ

.อย่างนี้ต้องอธิบายให้เข้าใจ พูดแล้วก็ถามว่า "ลูกเข้าใจไหม ที่แม่พูดนี่" ถามอย่างนั้นก็ได้

เด็กก็บอกว่า "เข้าใจ" "เข้าใจแล้ว แม่ขอนะ วันหลังอย่าได้กระทำอย่างนี้ต่อไป อย่าทำให้แม่ต้องเสียใจ หนูรักแม่ไหม" พอพูดว่ารักแม่ไหม จูบเสียทีหนึ่ง หอมแก้มเสียทีหนึ่ง เด็กก็ชื่นใจ

ถ้าแม่ทำอย่างนั้นเด็กก็จะชื่นใจ แล้วก็จะบอกแม่ว่า "หนูจะไม่ทำ" มันสัญญาแล้ว คำว่า "หนูจะไม่ทำ" คือสัญญาแล้ว ถ้าเด็กทำอีก "อ้าว ลูกลืมเสียแล้วหรือที่สัญญาให้กับแม่"

ลูกผู้ชายก็ตาม ลูกผู้หญิงก็ตาม ต้องถือคำมั่นสัญญา คำมั่นสัญญาเป็นเรื่องสำคัญ เป็นเครื่องหมายของคนใจดีใจงาม ถ้าเราได้สัญญากับใครแล้ว ไม่ทำตามสัญญามันก็เสียหาย แต่ว่าสัญญานั้นต้องเป็นประโยชน์ด้วย ต้องดีด้วย

ไม่ใช่สัญญากับเพื่อน คืนนี้ไปเที่ยว ต้องไปตามสัญญา ถ้าไม่ไปเดี๋ยวเสียสัญญา อย่างนี้...ไม่ไปก็ได้ เพราะไปแล้วมันเสียหาย หรือว่าจะทำอะไรแต่มันไม่ถูก ไม่ชอบไม่ควร แม้เราจะขัดขืนก็ได้ แล้วค่อยอธิบายกับเพื่อนทีหลังว่า

"ที่ไม่ไปนั้นเพราะคิดได้ว่า ไม่ถูกต้อง คุณแม่ของอั๊วเคยสอนว่า ทำอะไรต้องทำแต่เรื่องถูกต้อง สัญญาต้องเป็นสัญญาที่ถูกต้อง ถ้าสัญญาที่ไม่ถูกต้อง เขาไม่ชื่อว่าเป็นสัญญาเป็นคำพูดที่ไม่ถูกต้องผิดหลักเกณฑ์ผิดคำสอนของพระพุทธเจ้า เราจะไม่ทำตาม เพราะฉะนั้นขอโทษที่ไม่ทำตาม แล้ววันหลัง

เพื่อนอย่ามาขอคำมั่นสัญญาจากเราต่อไปในเรื่องที่มันไม่ถูกต้อง เพราะฉันรักความถูกต้องตามที่คุณแม่สอนไว้ จะไม่ทำอะไรที่ไม่ถูกต้องเป็นอันขาด"

เพื่อนก็จะรู้นิสัยว่า อ้อ ! คนนี้เขารักแม่ เขาเคารพแม่ เขาทำสิ่งที่คุณแม่ต้องการให้ทำ ทำสิ่งที่คุณพ่อต้องการให้ทำ เพื่อนจะเกรงใจลูกของเรา เพราะลูกเรามีศีล มีสัจจะประจำจิตใจ แล้วอาจจะไปดึงเพื่อนมาให้เป็นคนดีได้อีก ถ้าเราสอนให้เขาเป็นคนดีอย่างนั้น เราต้องให้เหตุผลให้เขาเข้าใจ

เรื่องศาสนาก็เป็นเรื่องสำคัญที่เด็กจะต้องมี ให้มีตั้งแต่เล็กไปแล้วจะมั่นคง พอโตขึ้นชักจะรู้มาก เกิดรับไม่ได้แล้วมันก็ยุ่งทีนี้ เรื่องมันมาก พูดกันยาก เพราะฉะนั้นเราจะต้องสอนไปตั้งแต่เบื้องต้น วันละเล็กละน้อย หัดให้ไหว้พระสวดมนต์ ให้ท่องจำพุทธภาษิตบ้าง ถ้าจำได้แล้วก็ให้รางวัลเล็ก ๆ น้อย ๆ ในฐานะที่จำคำสอนของพระพุทธเจ้าได้

นี่คือการช่วยตะล่อมกล่อมเกลาเด็กของเราให้เข้าหา**ทางถูกทางชอบ ตามหน้าที่ของพ่อแม่ที่ทำที่บ้าน ส่วนโรงเรียนนั้นมอบให้ครูเขาไป ครูก็ยังไม่ค่อยจะเรียบร้อยกันเท่าใดเวลานี้ ยังจะต้องแก้ไข เวลาใดเขานิมนต์ไปเทศน์กับครู ก็ต้องว่ากันไปตามเรื่องตามราว ช่วยกันแก้ไขปรับปรุงกันต่อไป เพื่ออนาคตของครอบครัว ตลอดจนถึงประเทศชาติของเรา**

สำหรับวันนี้พูดมาก็สมควรแก่เวลา ขอยุติไว้แต่เพียงเท่านี้

แม่

ปรมัตถวิจารณ์เกี่ยวกับ

พระคุณของแม่

พุทธทาสภิกขุ

ท่านสาธุชนผู้มีความสนใจในธรรมทั้งหลาย

การบรรยายปาฐกถาธรรมในวันนี้ อาตมาจะบรรยายในหัวข้อว่า **"ปรมัตถวิจารณ์เกี่ยวกับพระคุณของแม่"** บางคนอาจจะนึกสงสัยว่า นี่เป็นการแทรกแซงของการบรรยายเกี่ยวกับ **"อิทัปปัจจยตา"**หรืออย่างไร อาตมารู้สึกว่าไม่เป็นการแทรกแซง เพราะว่าถ้ารู้จักปฏิบัติเกี่ยวกับ**แม่** ให้ถูกต้อง มันก็เป็นเรื่องที่เกี่ยวกับ **กฎของ "อิทัปปัจจยตา"** อยู่นั่นเอง แต่เนื่องจากมีผู้ขอร้องให้พูดเรื่องเกี่ยวกับ **แม่** อาตมาก็ต้องยอมรับ เรียกว่าเกรงใจก็ได้เพราะเรามันทำงานร่วมกัน

และคิดดูอีกทีหนึ่งก็รู้สึกว่า เราก็เป็นคนมี แม่ แม้จะ **เป็นเด็กหัวหงอกแล้วก็ยังมี** ใคร ๆ ก็ยัง**มีแม่** แม่ยังจำเป็นอยู่ แม้แต่เด็กหัวหงอกที่ต้องรับรู้ ขอให้นึกอย่างนี้กันทุกคน *ถ้าเป็นเด็กหัวหงอกแล้วยังสนองคุณของแม่ไม่ได้ก็ดูกระไรอยู่* จึงเป็น *สิ่งที่ต้องศึกษาสำหรับเป็นตัวอย่างแก่เด็กที่ยังไม่นุ่งผ้า*เลยทีเดียว

ทีนี้ เราก็ต้องพิจารณากันถึงคำว่า"**แม่**" สิ่งแรกที่สุดที่จะต้องพิจารณาก็คือว่า **ทำไมภาษาบาลีซึ่งใช้กันอยู่เป็นหลักนี่มีคำว่า "มาตาปิตา" คือแม่พ่อ ไม่เหมือนกับภาษาไทยที่พูดว่าพ่อแม่** ทั้งที่ประเทศอินเดียเป็นแม่แบบวัฒนธรรมของไทยเราทุกอย่างทุกประการ ภาษาอินเดียใช้คำว่า **"แม่พ่อ"** แต่เราก็ยังมาใช้กลับกันว่า **"พ่อแม่"** ข้อนี้ก็เป็นสิ่งที่ควรจะพิจารณาว่าทำไมภาษาบาลีโดยเฉพาะจึงใช้คำว่า **"แม่พ่อ"**

อาตมาเห็นว่า เพราะ"แม่"มาก่อน ถึงก่อน หรือ สอนก่อนแก่ลูกเล็ก ๆ นั้น ทำให้นึกถึง"แม่" ก่อน"พ่อ" หรือจะดูอีกทีว่าเด็กทารกเขาจะออกเสียงว่า "แม่" ได้ง่ายกว่า "พ่อ" คือออกเสียงคำว่า "ม่ะ" ได้ง่ายกว่า "ป้ะ" ออกเสียง ม. ง่ายกว่าออกเสียง ป. เด็กคงจะพูดคำว่า"แม่"ได้ดีกว่าคำว่า"พ่อ"ก็ได้ และเมื่อดูถึงพฤติการณ์ ทั่วไปแล้ว แม่มาก่อนพ่อ สรุปความแล้วก็อาจจะได้เป็นว่า **พ่อสร้างชีวิต แม่สร้างวิญญาณ** ข้อนี้ขอให้สนใจกันสักหน่อยว่า **"แม่" สร้างวิญญาณของลูกได้อย่างไร**

เราได้มรดกจากแม่ในเรื่องมรรยาทหรือการเป็นอยู่มากกว่าพ่อ จะขอยกตัวอย่างที่แม่ได้ทำหน้าที่ของ**แม่ในการสร้าง**

นิสัยอันละเอียดให้แก่ลูก เช่น ในความเรียบร้อย แม่กวดขันให้ล้างจานข้าวให้สะอาดให้เรียบร้อยและเก็บให้เรียบร้อย เสื้อผ้าต้องเรียบร้อย ปูที่นอนต้องเรียบร้อย ล้างมือล้างเท้าสะอาด

แม่สอนให้ประหยัด เกิดนิสัยประหยัดแม่บังคับให้ใช้น้ำล้างเท้าอย่างประหยัด ใช้น้ำอาบอย่างประหยัดใช้ฟืนอย่างประหยัด เชือกผูกของ กระดาษห่อของ เศษกระดาษที่พอจะทำเชื้อไฟได้สักนิดหนึ่งก็ยังต้องประหยัด

แม่สร้างนิสยอ่อนน้อมถ่อมตน แม่สอนว่ายอมแพ้นั้นไม่ถือว่าเป็นการเสียเกียรติ เพราะให้เรื่องมันระงับไป แต่ก็ไม่ต้องเสียหายอะไรเนื่องจากว่าต้องยอมแพ้ มันเป็นการปลอดภัยและใคร ๆ ก็รักคนที่ยอมแพ้ไม่ให้เรื่องเกิด

แม่สอนให้เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ แม่สอนว่าให้ลูกแมวได้กินข้าวก่อน แล้วคนจึงกิน สัตว์เดรัจฉานเป็นเพื่อนของเรา คนขอทานเป็นเพื่อนของเรา คนไร้ญาติขาดมิตรมาตายอยู่ตามท่าน้ำเราก็ต้องเอื้อเฟื้อ **ถ้าเรากินเองมันก็ถ่ายออกหมด ถ้าเราให้เพื่อนกินมันอยู่ในหัวใจของเขายาวนานนัก**

แม่อบรมนิสัยให้รักน้องให้รักเพื่อน แม่สอนว่าน้องเอาเปรียบพี่ได้ แต่พี่เอาเปรียบน้องไม่ได้ น้องโกงพี่ได้แต่พี่โกงน้องไม่ได้ อย่างนี้เป็นต้น

แม่สอนให้ดูว่า *ไก่ไม่มีเห็บเพราะมันช่วยจิกให้กันและกัน* ลูกไก่เล็ก ๆ ยังช่วยจิกเห็บให้ลูกไก่ตัวใหญ่ เห็บที่มันอยู่ตามหน้าตามหงอนซึ่งมันจิกเองไม่ได้ แต่ไก่ก็ไม่มีเห็บ เพราะ**มัน**

ปฏิบัติหน้าที่เพื่อนของกันและกัน *แม้แต่ลิงมันก็หาเหาให้แก่กันและกัน สุนัขมันก็ยังกัดหมัดให้แก่กันและกันตรงที่ที่มันกัดเองไม่ได้* เราจึงต้องมี เพื่อน

แม่อบรมนิสัยกตัญญูรู้คุณ ให้เด็กเล็ก ๆ ช่วยทำงานให้แม่บ้างทำอะไรไม่ได้มากก็เพียงแต่ช่วยตำน้ำพริกแกงให้ก็ยังดี เหยียบขาให้แม่หายเมื่อย เอาใจใส่แม่เมื่อเจ็บไข้ นี้ปฏิบัติกันมาจนเป็นนิสัย เคารพคนแก่คนเฒ่าพระเจ้าพระสงฆ์ประนมมืออยู่ตลอดเวลา

ให้ปลูกฝังคือว่าให้ใช้เวลาว่าง ปลูกพริก ปลูกมะเขือ ปลูกตะไคร้ ดอกมะลิ ดอกราตรี แม้แต่สับปะรด กล้วย ก็ยังสอนให้ปลูก แล้วยังสอน**คาถากันขโมย**ให้ด้วยว่า"**ถ้านกกินเป็นบุญ ถ้าคนกินเป็นทาน**" อาตมายังจำได้อยู่กระทั่งบัดนี้ ว่า*ถ้านกกินให้ถือว่าเราเอาบุญ ถ้าคนมันขโมยเอาไปก็ถือว่าให้ทาน แล้วมันก็จะไม่ถูกขโมยเลยจนตลอดชีวิตมันกลายเป็นให้ทานไปเสียทุกที* ถ้าสัตว์มากินก็เอาบุญ ก็ไม่ต้องฆ่าสัตว์ไม่ต้องยิงสัตว์

แม่อบรมนิสัยห้ามเล่นการพนัน แม้แต่หมากรุกก็ไม่ได้ เรื่องดนตรี เราชอบต้องแอบเล่น เรื่องชนไก่จับปลานั้นไม่ต้องพูด เรื่องเหล้า เรื่องบุหรี่ นี้มันเกลียดเอง แม่ไม่ต้องห้าม พ่อและอาก็ไม่เคยแตะต้องสิ่งเหล่านี้ เด็ก ๆ เป็นเด็ก ๆ เห็นคนสูบกัญชาสูบยาดองด้วยกล้องไม้ไผ่เสียงโคลก ๆ นั่น รู้สึกว่าเขาเป็นวีรบุรุษ แต่เราก็ไม่กล้าลอง

ทั้งหมดนี้ได้อุปนิสัยมาจากแม่ที่คอยจ้ำจี้จ้ำไช ว่ากล่าว

อยู่เสมอ นี่ดูเถอะว่า แม่สร้างอุปนิสัย สร้างดวงใจ พร้อม ๆ กับที่พ่อช่วยสร้างชีวิต โดยส่วนใหญ่หรือโดยส่วนรวม แม่อยู่วงในพ่ออยู่วงนอก

ควรดูต่อไปถึงปัญหาว่าเดี๋ยวนี้ในบ้านเมืองเรามีปัญหา **เด็ก ๆ ไม่เคารพ ไม่รัก ไม่เชื่อฟังพ่อแม่** ชวนกันเป็นอันธพาลมากขึ้น เพราะเขาไม่รู้เรื่องแม่ ปัญหากำลังขยายตัวเพราะ**เด็กไม่รู้ว่า "แม่" นั้นคืออะไร แม่บางคนเสียอีกก็ไม่รู้ว่าความเป็นแม่คืออะไร** นี้ก็มีอยู่เหมือนกัน เพราะเด็ก ๆ เหล่านี้ไม่รู้ว่า *การทำให้พ่อแม่ร้อนใจน้ำตาตกนั้นเป็นความเลวร้ายอย่างใหญ่หลวง* เขาจึงยังกระทำกันอยู่ ดังนั้นเราจะต้องสอนให้เขารู้ว่า "แม่" คืออะไร

แม่คืออะไร เป็นสิ่งที่ทุกคนควรรู้และรู้โดยปรมัตถ์ชั้นลึกซึ้ง ด้วยความลึกซึ้ง โดยปรมัตถ์แล้วเราต้องกล่าวว่า **แม่เป็นผู้สร้างโลก** โลกจะดีหรือเลวก็เพราะคนในโลกมันดีหรือเลว คนในโลกมันจะดีหรือเลวก็เพราะว่า **แม่ได้สร้างอุปนิสัยคนเหล่านั้นมาอย่างไร** ถ้าสร้างมาดี คนมันดี โลกนี้มันก็ดี ถ้าสร้างมาไม่ดีโลกนี้มันก็ไม่ดี จึงเห็นได้ว่า **"แม่" อยู่ในฐานะเป็นผู้สร้างโลกราวกับว่าเป็นพระเจ้า แม่เป็นผู้สร้างดวงวิญญาณของลูก**

แม่ต้องไม่ไปทำหน้าที่"พ่อ" ถ้าทำหน้าที่พ่อ พ่อก็จะว่างงานแล้วโลกก็จะเลวลง ไม่มีใครกล่อมเกลาดวงวิญญาณ บางพวกเขาแก้ตัวว่ารายได้ไม่พอ แม่ต้องไปช่วยทำงานหารายได้ นั่นมันหลับตาพูด เพราะมันไม่มองดุว่า มันเป็นการเสีย

หายมากกว่าได้ *ถ้าแม่จะต้องช่วยพ่อทำงานก็ต้องไม่ให้เสียหน้าที่ของแม่* คือทำงานชนิดที่ดูแลลูกไปพลางก็ยังได้ คนบางพวกเขายังเอาลูกสะพายหลังไปด้วย เพื่อว่าไม่อยู่ห่างจากลูก

แม่อบรมความเก่งในบ้าน พ่ออบรมความเก่งนอกบ้านในสังคมที่กว้างกว่า **แต่แล้วแม่ก็สร้างอุปนิสัยลูกมากกว่าพ่อ** *เราได้รับมรรยาทอุปนิสัยต่าง ๆ นานาติดเนื้อติดตัวมาจนถึงกระทั่งวันนี้* อุปนิสัยประหยัดก็ดี สุภาพก็ดี ขยันขันแข็งก็ดี มาจากแม่โดยตรง เรียกว่า**เป็นเนื้อเป็นตัวมาเพราะการอบรมของแม่**

เรายอมรับว่า พ่อช่วยให้เรามีอาหารกินให้ปลอดภัย แต่แม่ก็ยังคงช่วยสร้างดวงวิญญาณของเราอยู่ **พ่อรักเราอยู่วงนอก แต่แม่รักเราอยู่กับอก** ถึงกับว่ากินเลือดในอกแม่ กินนมของแม่ เรียกว่ามีการถ่ายพันธุ์ อุปนิสัยมากที่สุด นักเลงผสมไก่ ผสมปลากัดเขาบอกให้ฟังว่า การเลือกพันธุ์ผสมนั้นเขาเลือกตัวเมียมากกว่าตัวผู้ **เขาจะเลือกพันธุ์ตัวเมียที่ดีที่สุดมาเป็นแม่พันธุ์** พ่อพันธุ์ไม่ค่อยสำคัญนัก อย่างนี้ก็เป็นสิ่งที่น่าฟัง

ทีนี้ก็จะดูไปถึงการอบรม อบรมลูกบางคนสอนลูกไม่ให้ไหว้ใครเพราะว่ากลัวจะเป็นทาสความคิดความเห็นของใคร บางคนก็สอนให้ลูกไหว้ใครจนไม่ต้องดูอะไรเสียเลย อย่างนี้มันผิดทั้งสองอย่าง อาตมาคิดว่าเรา**ควรจะสอนลูกให้รู้จักเลือกไหว้ใคร**เสียดีกว่า ดีกว่าที่จะไหว้ไปตะพึด ดีกว่าที่จะไม่ไหว้เสียเลย ลูกจะรู้จักเลือกไหว้ จะรู้จักผิดชอบชั่วดีในการรู้จักเลือกไหว้ เป็นการดีกว่าที่จะไม่ให้ไหว้ใครเสียเลย

วันแรกของโรงเรียนอนุบาล เด็ก ๆ ควรจะเรียนกันแต่ว่า "แม่คือใคร" อย่างนี้ดีกว่าเรียนหนังสือ ไม่ต้องอุตริให้เรียนภาษาต่างประเทศไปตั้งแต่ชั้นอนุบาล โตแล้วก็ไม่รู้ว่าแม่นี้คืออะไร แม่มีบุญคุณอย่างไรก็ไม่รู้

แม่ควรจะอบรมนิสัยจิตใจ ให้ลูกมันมีความรู้สึกสูง แม่ควรจะพาลูกไปร้านอาหารที่อร่อย ๆ ของเล่นหรือของแต่งตัวที่มีราคาแพง แล้วก็บอกลูกว่า "ทั้งหมดนี้เขามีไว้สำหรับทำให้เราโง่" เด็ก ๆ จะรู้จักคิดไปตั้งแต่เล็ก ๆ ว่า ทั้งหมดนี้มันมีไว้สำหรับทำให้เราโง่อย่างไร ของแต่งตัวสวย ๆ ของกินอร่อย ๆ ของเล่นตุ๊กตาที่น่ารักอะไรก็ตาม ทั้งหมดนี้แม่จะบอกว่ามีไว้สำหรับทำให้เราโง่ แล้วลูกมันจะคิดอย่างไร มีเหตุมีผลอย่างไรก็ค่อยรู้กันเอง

สอนให้ลูกรู้ว่าเราจะต้องทำอย่างไรเราควรมีอะไร ควรกินอะไร ควรใช้อะไร ควรบูชาอะไร ควรทนุถนอมอะไร ถึงจะเป็นการถูกต้องที่สุด บอกให้ลูกรู้ว่า เรื่องกินก็ดี เรื่องกามก็ดี เรื่องเกียรติก็ดี มันมีลักษณะเหมือนกับดาบสองคม ใช้ไปทางหนึ่งก็วินาศ ใช้ไปทางหนึ่งก็เจริญ เด็ก ๆ ควรจะรู้ปรมัตถ์เรื่อง "ตัวกู-ของกู" ดีอย่างไร เสียหายอย่างไร ทีละเล็กทีละน้อยขึ้นมาตามสมควร ตามความเหมาะสม

เด็ก ๆ จะต้องรู้จักอดทน เสียสละเพื่อแม่ ให้สมกับความเจ็บปวดที่แม่ได้รับเมื่อคลอดเรามา ให้เด็ก ๆ เขารู้จักมีอะไร เพื่อจะได้ทำหน้าที่ถูกต้องเป็นผาสุก ไม่ใช่เพื่อยึดมั่นถือ

มั่น ลูกควรจะรู้ว่าเราเกิดมาเพื่ออะไร จะปฏิเสธความเกิดมานี้ไม่ได้ เพราะมันเกิดมาแล้ว มันมีแต่ว่าต่อไปต้องทำอะไร

ทีนี้จะดูถึงข้อที่ว่า แม่พ่อจะต้องส่งเสริมลูกอย่างไร คือส่งเสริมสัญชาตญาณอย่างไร **เด็ก ๆ ทารกมีสัญชาตญาณแห่งการรักดี** ดูเถิด พอเราบอกว่า"ดี-ดี" เขาก็ดีใจ ตบพุงแป๊ะ ๆ แป๊ะ ๆ เด็ก ๆ ก็ชอบทำงาน ชอบขอมาทำงาน บอกว่า นี่หนูทำเอง นี่หนูทำเอง ก็ต้องส่งเสริมสัญชาตญาณแห่งการชอบทำงานนี้ให้ยิ่งขึ้นไปตลอดชีวิต

เด็ก ๆ จะต้องรู้จักรักผู้อื่น รู้จักสังคมกับผู้อื่น เราจะต้องช่วยเพื่อน เราจะต้องมีเพื่อน ถ้าเราไม่ช่วยเพื่อน เราก็อยู่ไม่ได้ แล้วเราก็กลายเป็นคนมีนิสัยที่เลว เด็ก ๆ ทำงานให้สนุก รู้จักเป็นสุขเมื่อกำลังทำงาน ที่รู้สึกว่าเป็นการถูกต้อง เป็นสุขที่แท้จริง ไม่ต้องใช้เงิน เด็กนี้โตขึ้นก็จะรู้จักแสวงหาความสุขใจโดยไม่ต้องใช้เงิน ชีวิตกับการงานนั้ต้องสิ่งเดียวกันไปเสียเลย งานคือเกียรติยศสูงสุดของคน การทำงานให้สนุกนี้เป็นหลักสำคัญที่สุด คือการเดินทางถูกต้องตามกฎของ"อิทัปปัจจยตา" ใครทำงานสนุก คนนั้นเดินตามกฎ "อิทัปปัจจยตา"อย่างยิ่ง

ทีนี้ลูกโตแล้ว ลูกโตขึ้นมาเป็นหนุ่มเป็นสาวแล้ว ควรจะชี้ให้เห็นในส่วนที่ลึกขึ้นไป ในฐานะที่เป็นปรมัตถ์ ให้รู้ว่า **กามารมณ์กับการสืบพันธุ์นั้นเป็นคนละเรื่องกัน** กามารมณ์เป็นเรื่องของกิเลส มีผลคือบ้าลูกเดียว บ้าลูกเดียว เป็นเรื่องของกามารมณ์ อย่าไปหลงเป็นทาสมัน แต่เรื่องสืบพันธุ์นั้นเป็น

หน้าที่ของมนุษย์ ต้องประพฤติกระทำอย่างถูกต้อง เดี๋ยวนี้คนหนุ่มคนสาวเอาเรื่องกามารมณ์ไปปนกับเรื่องการสืบพันธุ์ แล้วปฏิบัติผิด ๆ ถ้าปฏิบัติผิด มันก็เสียทีที่เกิดมาเป็นมนุษย์ เพราะเกิดมาเป็นทาสของกามารมณ์ ใครเขาจะหลงใหลก็ตามใจเขาเราไม่เอา

ไม่ต้องแต่งงานสมรสเพราะกิเลสต้องการ แต่ต้องแต่งงานเพราะความรู้สึกผิดชอบชั่วดีว่าเราต้องมีหน้าที่สืบพันธุ์ไว้สืบพันธุ์มนุษย์ไว้ ให้มนุษย์เดินทางไปถึงนิพพานให้จงได้ ช่วงคนนี้ไปไม่ถึง ช่วงคนหน้าก็ไปให้ถึง การแต่งงานเพื่อแบ่งภาระกันให้มนุษย์ได้ทำหน้าที่ของมนุษย์สมบูรณ์ สะดวก โดยเร็ว และโดยง่าย การแต่งงานเพื่อเป็นคู่คิด เพื่อช่วยกันให้เกิดความง่ายในการก้าวไปข้างหน้า เพื่อความสมบูรณ์แห่งความเป็นมนุษย์ แม้จะพูดว่าเป็นเพื่อนเดินทางไปสู่นิพพานก็ไม่ผิด แต่คนเขาจะหัวเราะเยาะ นั่นมันคนโง่ ไม่ต้องไปสนใจ

การสมรสการแต่งงานเพื่อช่วยแบ่งเบาภาระความยากความลำบากของความเป็นมนุษย์ให้มันง่ายเข้า ไม่ใช่เพื่อมาหลงใหลในกามารมณ์ เหมือนที่เขาทำกันอยู่โดยมาก เสียสละทุกสิ่งทุกอย่างแพงมาก เพื่อการสมรสและแต่งงานแต่เพื่อกามารมณ์ไม่ได้เพื่อการก้าวหน้าไปของความเป็นมนุษย์ สู่จุดหมายปลายทางของความเป็นมนุษย์ ระวังให้ดี การพูดอย่างนี้มันถูกด่าทุกที มีผู้เอาไปพูด แต่ก็ยังไม่พ้นจากการถูกด่า แต่อาตมาก็ยังขอพูดอยู่อย่างนี้ แม่จะสอนให้ลูก ๆ ให้รู้ว่า ชีวิต

คืออะไร การสมรสคืออะไร ใครจะด่าก็ตามใจ เราจะทนทำไป เพื่อการบูชาคุณของแม่เองนั้นก็ยังได้

แม่ทั้งหลายล้วนแต่ต้องการให้ลูกรอด และต้องการให้ลูกไปได้ไกลกว่าพ่อแม่ด้วยกันทั้งนั้น

ทีนี้วันแม่ สรุปความวันนี้เป็น วันแม่ ต้องพูดกันถึงหน้าที่ของแม่ ต้องพูดกันถึง พระคุณแม่ ในแง่ที่เป็นปรมัตถ-วิจารณ์ คือพินิจพิจารณากันในส่วนลึกของความหมาย เรียกว่า ปรมัตถวิจารณ์ การพูดอย่างนี้ก็ยังคงอยู่ในชุดของการบรรยายเรื่องประมัตถธรรมกลับมา เพื่อเป็นรากฐานของศีลธรรม **การปฏิบัติให้ถูกต้องต่อแม่พ่อ หรือแม่พ่อปฏิบัติถูกต้องต่อลูกนี้ก็เป็นเรื่องศีลธรรมที่เว้นไม่ได้ ที่จำเป็นที่สุด** เพราะการที่จะปฏิบัติให้ถูกต้องโดยแท้จริงนั้น ต้องมีความรู้ในส่วนปรมัตถธรรม คือในส่วนลึกที่สุด ที่มองเห็นยาก

ต้องใช้สติปัญญาพิจารณาว่าความเป็นพ่อคืออะไร ความเป็นแม่คืออะไร ความเป็นลูกคืออะไรกระทั่งความเป็นหลานเหลนสืบ ๆ ไป คืออะไร เขาก็จะปฏิบัติได้ถึงความหมายในส่วนลึก จะได้รับประโยชน์ในส่วนลึก มิใช่สักว่า เกิดมาแล้วก็หลงไหลในกามารมณ์ อย่างดีก็สืบพันธุ์ในลักษณะเหมือนกับที่สัตว์เดรัจฉานสืบพันธุ์ ไม่มีความมุ่งหมายอะไรมากไปกว่านั้น นี่ก็เพราะว่า ไม่รู้ว่าแม่คืออะไร ไม่รู้ว่าแม่คือผู้สร้างดวงวิญญาณของลูก ตั้งแต่วันแรกที่ลูกเกิดมา

แม่ทำหน้าที่อย่างหนึ่ง พ่อทำหน้าที่อย่างหนึ่ง ถ้าแม่

ไปทำหน้าที่ของพ่อ โลกนี้ก็จะไม่มีแม่แล้วมันจะเป็นอย่างไร มันจะไม่มีสิ่งผูกพันอันลึกซึ้งในเรื่องความรักในเรื่องความกตัญญู มันไม่สมกับที่ว่าคำว่า "แม่" นี้มาก่อนคำว่า "พ่อ" ในภาษาธรรมะภาษาบาลีภาษาศาสนาจะพูดว่า "มาตาปิตา" ว่า "แม่ พ่อ" ไม่ได้พูดว่า"ปิตามาตา" ไม่เคยพบเลย เพราะ "แม่" มี ความสัมพันธ์ในส่วนที่ว่ามาก่อน ลูกจะเรียก "แม่" ชัดก่อนที่จะเรียก "พ่อ" คำว่า "แม่" ออกเสียงง่าย สำหรับลูกเด็กทารกอย่างนี้เป็นต้น

ขอให้สนใจว่า แม่จะนำหน้าในการสร้างอุปนิสัยชีวิตวิญญาณในด้านลึกของลูก เราจึงควรพิจารณากันในลักษณะที่ว่าเป็นปรมัตถวิจารณ์ ปรมัตถธรรมอย่างนี้มาแล้วศีลธรรมก็จะมีรากฐานที่จะมั่งคงจะก้าวหน้าถูกต้องและลึกซึ้ง มันเป็นกฎของอิทัปปัจจยตา "อย่างนี้เอง" ชีวิตทุกก้าวย่าง ต้องเดินตามกฎของอิทัปปัจจยตา ไม่ว่าจะอยู่เป็นชาวนา หรือว่าจะบรรลุนิพพานมันเป็นกฎที่เฉียบขาดว่า เราทุกคนจะต้องเดินให้ถูกต้องตามกฎของธรรมชาติอันเฉียบขาด เหมือนกับพระเป็นเจ้า

แม่ก็มีหน้าที่สร้างโลกเหมือนกับพระเป็นเจ้า เพราะเกิดมาก็สร้างอุปนิสัยของเด็กทุกคนในโลก จนโตขึ้นมาแล้วก็จะได้เป็นพลโลกที่ดี แม่ก็สร้างโลกนี้เหมือนกับพระเจ้าสร้างโลก และก็โดยกฎของพระเจ้าผู้สร้างโลก คือกฎอขงอิทัปปัจจยตานั่นเอง จะเดินตามกฎของอิทัปปัจจยตา ไม่ว่าจะอยู่เป็นชาวนาหรือว่าจะบรรลุนิพพานพูดอย่างนี้ก็หมายความว่าพูดให้มันหมดจดสิ้นเชิง

ถ้าจะอยู่กันในระดับต่ำเป็นชาวนาหาเลี้ยงปากเลี้ยงท้องมันก็ต้องเดินตามกฎของอิทัปปัจจยตา แม่ของชาวนาก็ต้องเป็นแม่ที่ถูกต้อง เป็นแม่ที่เป็นอาจารย์ของลูกที่ดี เป็นพระพรหมของลูกที่ดี เป็น"อาหุเนยยบุคคล" ของลูกที่ดี ไม่มีอะไรดีไปกว่าแม่ ในแง่นี้ของลูกแต่ละคน ๆ จึงว่าแม้จะอยู่เป็นชาวนาก็ต้องเดินตามกฎของอิทัปปัจจยตา

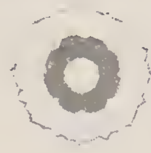
ทีนี้ถ้าจะ ก้าวหน้าหรือจะบรรลุนิพพานอันสูงสุด ก็ยิ่งต้องเดินตามกฎของอิทัปปัจจยตาให้ถูกต้องทุกกระเบียดนิ้วเป็นลำดับ ๆ ไป มันก็จะไม่เหลือวิสัยที่คนเราจะบรรลุนิพพาน คือ มีชีวิตอันเยือกเย็น ที่นี่และเดี๋ยวนี้ ไม่ต้องรอต่อตายแล้ว ถ้าปฏิบัติด้วยความเยือกเย็น ต้องได้ที่นี่และเดี๋ยวนี้ ตายแล้วก็ไม่ต้องสงสัย เรียกว่ามีชีวิตเยือกเย็นที่นี่และเดียวนี้ จะได้รับประโยชน์กว่า ถ้าที่นี่เดี๋ยวนี้ได้รับ ตายเล้วก็ไม่ต้องสงสัย ไม่ต้องเป็นห่วงต่อเรื่องตายแล้ว ขอแต่ให้ทำให้ถูกต้องที่นี่และเดี๋ยวนี้อย่างครบถ้วนสมบูรณ์ จะเป็นการรับประกันตลอดไป

นี่แม่จะต้องปลูกฝังความรู้อันนี้ให้แก่ลูก ลูกก็จะเดินถูกทาง มันก็เลยพร้อมที่จะเป็นแม่ที่ดีเป็นพ่อที่ดีสืบต่อ ๆ กันไปในอนาคต ทั้งหมดนี้เราเรียกว่า "ปรมัตถวิจารณ์เกี่ยวกับพระคุณของแม่" ดูพระคุณของแม่ในด้านลึก แล้วก็จะได้เคารพรักกตัญญูเชื่อฟังพ่อแม่กันอย่างสูงสุด เพื่อเตรียมตัวเป็นพ่อแม่ที่ดีสืบไปในเมื่อถึงรอบเวรของตนเข้า

ปรมัตถวิจารณ์นี้ ขอให้เป็นที่สนใจแก่บุคคลทั้งหลาย

ที่เป็นพ่อเป็นแม่ เป็นความรู้ที่ต้องใช้ทั้งแก่เด็กที่กำลังอมมือและแก่เด็กที่หัวหงอกแล้ว อย่าได้มีอะไรผิดพลาดในเรื่องหน้าที่ของแม่และลูกต่อไปอีกเลย หวังว่าพ่อแม่และลูกหลานทั้งหลายจะมีความรู้เรื่องนี้อย่างเพียงพอ ปฏิบัติแล้วไม่บกพร่องในหน้าที่ของตน ๆ จะได้ประสบความสุขในฐานะที่เป็นมนุษย์อยู่ทุกทิพาราตรีกาลเป็นแน่นอน

ขอให้ความหวังอันนี้จงสำเร็จสมควรปรารถนาเพราะว่าเรามีความเป็นพุทธบริษัทที่แท้จริง มีความเชื่อถูกต้องมีความพากเพียรถูกต้อง มีความกล้าหาญอย่างถูกต้อง แล้วเป็นอยู่ด้วยความถูกต้องนั้น เป็นสุขอยู่ทุกทิพาราตรีกาลเทอญ

รักใดเล่า รักแน่ เท่าแม่รัก
ผูกสมัคร ลูกมั่น มิหวั่นไหว
ห่วงใดเล่า เท่าห่วง ดังดวงใจ
ที่แม่ให้ กับลูก อยู่ทุกครา
ยามลูกขื่น แม่ขม ตรมหลายเท่า
ยามลูกเศร้า แม่โศก วิโยคกว่า
ยามลูกหาย แม่ห่วง คอยดวงตา
ยามลูกมา แม่หมด ลดห่วงใย

ค่าน้ำนม

แม่นี้มีบุญคุณอันใหญ่หลวง
แม่เฝ้าหวงห่วงลูกแต่หลังเมื่อยังนอนเปล
แม่เราเฝ้าโอละเห่ กล่อมลูกน้อยนอนเปล
ไม่ห่างหันเหไปจนไกล
แต่เล็กจนโตโอ้แม่ถนอม
แม่ผ่ายผอมย่อมเกิดจากรักลูกปักดวงใจ
เติบโตโอ้เล็กจนใหญ่ นี่แหละหนาอะไร
มิใช่ใดหนาเพราะค่าน้ำนม
ควรคิดพินิจให้ดี
ค่าน้ำนมแม่นี้จะมีอะไรเหมาะสม
โอ้ว่าแม่จ๋า ลูกคิดถึงค่าน้ำนม
เลือดในอกผสมกลั่นเป็นน้ำนมให้ลูกดื่มกิน
ค่าน้ำนมครวญชวนให้ลูกฝัง
แต่เมื่อหลังเปรียบดังผืนฟ้าหนักกว่าแผ่นดิน
บวชเรียนพากเพียรจนสิ้น เพียงหยดหนึ่งน้ำนมกิน
ทดแทนไม่สิ้นพระคุณแม่เอย

ไพบูลย์ บุตรขัน

แม่

พระคุณของแม่

พระธรรมเทศนาพิเศษโดย

พระดุษฎี เมธังกุโร สวนโมกขพลาราม

ขอความเจริญสุขสวัสดีจงมีแก่บรรดาสามเณร ตลอดจนญาติโยมผู้มีความสนใจใฝ่ธรรม ที่ได้มาฟังธรรมในค่ำคืนนี้

หลวงพี่มีความยินดีที่ได้มาบรรยายให้สามเณรฟังอีกครั้งหนึ่ง เมื่อครั้งที่แล้วได้พูดถึงการบวช ว่าเป็นสิ่งที่มีคุณประโยชน์อย่างไร ในครั้งนี้ก็จะพูดว่า *เราจะบวชให้ใครดี* เพราะชีวิตเรานั้นมีใครบางคนซึ่งเราควรจะคิดถึงให้มาก เพราะว่าเป็นคนที่สำคัญที่สุดในชีวิตของเรา ปราศจากบุคคลคนนี้แล้ว เราจะเกิดมาและมีชีวิตอยู่รอดถึงปัจจุบันนี้ไม่ได้เลย *พระคุณของ*

ท่านลึกล้ำยิ่งกว่ามหาสมุทรและสูงสุดยิ่งกว่าท้องฟ้า อันกว้างใหญ่ การบวชของเราจะทดแทนพระคุณของท่านได้สาสมกันหรือไม่ ขอให้รับฟังและนำไปนึกคิดพิจารณาดูด้วยตัวของเราเอง

แม่คือคนที่รักเราอย่างแท้จริง

คนที่เราจะพูดถึงนี้เป็นผู้หญิง และเป็นหญิงคนเดียวที่รักเราอย่างแท้จริงไม่เสื่อมคลาย ไม่ว่าเราจะดีหรือร้าย เราจะเป็นสุขหรือทุกข์ หญิงคนนี้ก็มีใจอยู่เคียงข้างเราเสมอ ในยามที่เราท้อแท้ ในยามที่เราเศร้า ก็คนนี้เองที่เป็นกำลังใจให้กับเรา ช่วยเหลือเราทุกอย่างอย่างสุดกำลังความสามารถ ในยามที่เรามีความสำเร็จและมีความก้าวหน้า ก็เป็นคนนี้แหละที่พลอยยินดีมีความสุขกับเราอย่างแท้จริง ไม่เคยนึกคิดริษยาปรารถนาร้ายกับเราเลย คนนั้นมิใช่ใครอื่น คือ "แม่" ของเราเอง

แม่คือคำที่ยิ่งใหญ่ที่สุด

คำว่า "แม่" เป็นคำที่ไพเราะที่สุดที่มนุษย์รู้จัก และเป็นคำแรกที่เราเอื้อนเอ่ยตั้งแต่ยังไม่เคยมีใครสอนและยังไม่รู้ประสา คำว่า "แม่" มีความหมายหลายอย่างแฝงอยู่ด้วย นับตั้งแต่ความรัก

ความอบอุ่น ความเอาใจใส่ ความไว้วางใจ ความเชื่อถือ ความศรัทธา ความปรารถนาดี ไมตรีจิต ความสุจริตและเสียสละอย่างไม่เห็นแก่ความสุขสบายของตัว แม่เป็นคนพิเศษและอเนก-ประสงค์ เป็นคนที่มีพระคุณและคุณค่า เป็นคนที่หาได้ยากที่สุดในโลกและชีวิตของเรา แม้แม่ของแต่ละคนจะมีนิสัยลักษณะส่วนตัวแตกต่างกันไป แต่ความเป็นแม่ในดวงใจแม่นั้น เป็นสากลเหมือนกันทั้งหมด ไม่ว่าโลกนี้หรือโลกไหน ๆ

ที่จริงแล้ว แม่มิใช่เพียงแต่จะเป็นชื่อเรียกบุคคลที่สำคัญที่สุดในชีวิตของลูกเท่านั้น สิ่งใดที่สำคัญ คนโบราณท่านก็เรียกว่า "แม่" ทั้งนั้น อย่างกระแสน้ำที่กว้างใหญ่ให้ความชุ่มชื่นหล่อเลี้ยงชีวิตเราก็เรียกว่า *"แม่น้ำ"* และมี *"พระแม่คงคา"* ดูแลรักษาอยู่ ผู้ดูแลรักษาผืนแผ่นดินก็เรียกว่า *"พระแม่ธรณี"* ข้าวในท้องนาท้องไร่ที่เป็นอาหารหล่อเลี้ยงชีวิตเราก็มี *"พระแม่-โพสพ"* คอยดูแลรักษา ที่หัวเรือซึ่งเป็นพาหนะเดินทางก็มี *"แม่ย่านาง"* คอยปกปักรักษา เป็นต้น บุคคลที่เป็นใหญ่ที่สุดในกองทัพเราเรียกว่า *"แม่ทัพ"* ผู้ดูแลหมู่คณะเรียกว่า *"แม่กอง"* หัวหน้าในการทำกิจการงานก็เรียกว่า *"แม่งาน"* บุคคลหรือสิ่งของที่มีบุญคุณกับเรา มีความสำคัญ มีความยิ่งใหญ่ เราก็ให้คำขนานนามนำหน้าว่า "แม่" ทั้งนั้น

ยิ่งถ้าเป็นแม่ผู้ให้กำเนิด ให้ชีวิตจิตใจและเลือดเนื้อแก่เรา

ด้วยแล้ว จะมีความสำคัญสักขนาดไหน ท่านไม่เพียงแต่ให้ชีวิต และปัจจัยหล่อเลี้ยงชีวิตทุกอย่างทุกประการ แต่ยังรักและทะนุถนอมเราดังแก้วตาและดวงใจของท่าน ท่านรักเราเท่ากับชีวิตของท่านเอง ดังพระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ ๒ ที่ว่า *"อันชนกชนนีนี้รักเจ้า เทียบเท่าชีวาก็ว่าได้"* และบางทีก็ยิ่งกว่าชีวิตของท่านเสียอีก อะไรที่เป็นความสุขความเกื้อกูลแก่ลูก ท่านก็ยินดีอดทนทำทุกอย่าง นับแต่อุ้มท้องด้วยความยากลำบาก ท่านก็พยายามประคับประคองให้เราอยู่สุขสบายในครรภ์ของท่าน ในยามที่ท่านคลอดเรา ท่านต้องเอาชีวิตเข้าเสี่ยง ท่านไม่เพียงแต่ยอมเสี่ยงชีวิตของท่าน ยอมยากลำบากแสนสาหัสเพื่อให้เราเกิดมา แม้น้ำนมมารดาซึ่งเสมือนเลือดในอกท่านกลั่นออกมาท่านก็ให้เราและทะนุถนอมเลี้ยงดูเรา ตั้งแต่ตีนเท่าฝาหอย และหัวเท่ากำปั้น จนกว่าเราจะเติบโตใหญ่ จะหาใครที่เสียสละและไม่เห็นแก่ตัวอย่างนี้และเพียงนี้ คงจะไม่มีแล้ว

แม่เป็นคนที่เราได้ใกล้ชิดและเรียนรู้ถึงความเสียสละอย่างแท้จริง แม่จึงเป็นแรงบันดาลใจอย่างสำคัญสำหรับพวกเรา ถ้าเราเข้าใจถึงความรักและคุณงามความดีของแม่ที่ท่านมีพระคุณต่อเราได้มากเพียงใด เราจะมีกำลังใจและความมุ่งมั่นในการทำความดี ให้ท่านชื่นใจมากเท่านั้น แล้วชีวิตของเราจะไม่มีวันตกต่ำ ตรงกันข้าม จะเจริญยั่งยืนด้วยอำนาจความกตัญญูกตเวทีอันเป็นเครื่องหมายบ่งบอกความดีอย่างแท้จริง

แม่คือเจ้าชีวิตของลูก

แม่ได้ชื่อว่า *"ชนนี"* เพราะเป็นผู้ที่ให้ชีวิตแก่เรา ได้ชื่อว่า *"มาตา"* หรือ *"มารดา"* เพราะปกปักรักษาถนอมกล่อมเลี้ยงดูเรามา เป็น *บุพพาจารย์* คือครูคนแรกที่แสดงโลกนี้ให้กับเรา สอนเราในสิ่งที่จำเป็น เพื่อให้เราสามารถมีชีวิตอยู่รอดปลอดภัยได้ด้วยตัวของเราเอง ท่านอบรมเลี้ยงดูและช่วยให้เราเติบโตและพึ่งตัวเองได้ ดังนั้น แม่จึงเป็นบุคคลสำคัญที่สุด เพราะให้ทั้งชีวิตร่างกาย และจิตใจ ตลอดทั้งอาหารกายและอาหารใจ ถ้าปราศจากแม่ เราไม่มีทางจะได้รู้จักโลกนี้และอยู่ในโลกนี้ได้เลย จึงควรเรียกได้ว่าท่านเป็นเจ้าพระคุณและเจ้าชีวิตของเราโดยแท้

แม่คือพระอรหันต์ของลูก

คุณความดีและสถานะของแม่นั้น พระพุทธองค์ทรงเปรียบเทียบไว้หลายอย่าง อย่างหนึ่งคือท่านเป็นบุคคลผู้ควรบูชา พูดภาษาชาวบ้านคือ แม่นี้เป็นพระอรหันต์ของลูก พระอรหันต์คือผู้ที่ไม่มีความเห็นแก่ตัว มีจิตบริสุทธิ์ ทำไมจึงยกย่องแม่เสมือนพระอรหันต์ เพราะแม่ไม่เห็นแก่ตัว ทำสิ่งต่าง ๆ ที่ทำได้โดยยากแก่ลูก ด้วยความรักและเสียสละ โดยไม่หวังผลตอบแทนไม่เหมือนคนอื่นทั่ว ๆ ไป ดังนั้นท่านจึงยกย่องแม่เป็นพระอรหันต์สำหรับลูกแต่ละคน ใครที่ยังมีแม่อยู่ให้รู้เถิดว่า เราโชคดีที่ยัง

มีโอกาสได้ปรนนิบัติรับใช้พระอรหันต์ในบ้านของเราเอง พระอื่นเราไม่รู้ว่าท่านเป็นพระอรหันต์จริงแท้หรือไม่ แต่แม่ของเราคือพระอรหันต์ประจำตัวลูกทุกคน

ในทางพระพุทธศาสนา การกระทำที่ถือว่าเป็นบาปร้ายแรงที่สุด เรียกว่า *อนันตริยกรรม* ได้แก่ การฆ่าแม่ (มาตุฆาต) ฆ่าพ่อ (ปิตุฆาต) ฆ่าพระอรหันต์ (อรหันตฆาต) ทำร้ายพระ-พุทธเจ้าให้บาดเจ็บถึงกับพระโลหิตห้อขึ้นไป (โลหิตุปบาท) และทำคณะสงฆ์ให้แตกกัน (สังฆเภท) ใครทำกรรม ๕ ประการนี้แล้ว บาปหนักมาก ให้ผลทันที ถึงกับห้ามมรรคผลนิพพาน ชีวิตจะไม่มีความเจริญก้าวหน้าเลย จะเห็นได้ว่า ท่านยกสถานะความสำคัญของแม่ไว้เหมือนกับพระอรหันต์ การฆ่าแม่ตายบาปหนักเหมือนกับฆ่าพระอรหันต์ เพราะแม่มีคุณธรรมความดี มีความบริสุทธิ์และความสำคัญถึงเพียงนั้น

มีเรื่องจริงอิงนิทานมาเล่าให้พวกเราฟัง ครั้งหนึ่งในเมืองจีน มีเด็กหนุ่มคนหนึ่งซึ่งแสวงหาพระอรหันต์ เด็กหนุ่มคนนี้เป็นลูกคนเดียว และพ่อก็ตายจากไป จึงอาศัยอยู่กับแม่ที่แก่แล้ว อยากจะไปหาพระอรหันต์เพื่อจะได้ศึกษาธรรมะ คิดว่าจะได้มีคุณวิเศษ แม่ห้ามด้วยความเป็นห่วงก็ไม่เชื่อ อยากจะไปตามอำเภอใจของตัวเอง วันหนึ่งก็ทิ้งแม่ไป เดินทางไปหาพระอรหันต์ที่ไหนก็ไม่พบ จนกระทั่งไปพบกับพระอาจารย์รูปหนึ่ง ท่านก็ให้

สติว่า เจ้าหนุ่มเอ๋ย เจ้าจะมัวเสียเวลามาเดินหาพระอรหันต์อยู่ทำไมให้ป่วยการ ในเมื่อที่บ้านของเจ้านั้นมีพระอรหันต์อยู่แล้วองค์หนึ่ง เด็กหนุ่มนั้นก็สงสัย เอ๊ะ! หรือว่าที่บ้านเรามีพระอรหันต์มาพักอยู่ แล้วเราจะรู้ได้อย่างไรว่า คนไหนเป็นพระอรหันต์เล่า พระอาจารย์ก็บอกเจ้าหนุ่มคนนั้นว่า เมื่อเจ้ากลับไปบ้านแล้วเห็นใครห่มผ้ากลับตะเข็บ และใส่รองเท้ากลับข้าง คนนั้นแหละคือพระอรหันต์

เด็กหนุ่มคนนั้นจึงเดินทางกลับบ้าน ระหว่างทางก็สังเกตดูมาโดยตลอดว่า ใครห่มผ้ากลับตะเข็บ และใส่รองเท้ากลับข้างบ้าง เพราะคนนั้นคือพระอรหันต์ที่เขาจะได้ไปกราบไหว้ เด็กหนุ่มสังเกตมาตลอดทาง ก็ไม่เห็นมีใครแต่งกายอย่างพระอรหันต์ สุดท้ายก็กลับถึงที่บ้านตามคำแนะนำของพระอาจารย์ เมื่อกลับถึงบ้านก็มืดค่ำมากแล้ว เคาะประตูเรียกแม่ ให้ช่วยเปิดประตูหน่อย แม่นั้นเป็นห่วงลูกเหลือเกิน ตลอดเวลาที่ลูกจากไป แม่ก็กินไม่ได้นอนไม่หลับ คอยรอลูกอยู่ตลอดเวลา เป็นห่วงว่าจะมีอันตรายอะไรหรือเปล่า พอได้ยินเสียงลูกเท่านั้นเอง มีความดีใจเหลือประมาณ รีบออกมาเปิดประตู แต่ด้วยความมืดและความรีบร้อน คว้าผ้ามาห่มโดยไม่ทันดูว่าห่มถูกหรือผิด แม้รองเท้าก็ไม่ได้ดูว่ากลับข้างหรือเปล่า พอแม่เปิดประตูออกมา ลูกจึงได้เห็นว่า แม่เรานี้เองที่ห่มผ้ากลับตะเข็บ ใส่รองเท้ากลับข้าง ก็

ตกตะลึง นึกถึงคำของพระอาจารย์ท่านนั้นขึ้นมาได้ ก็น้อมกายก้มลงกราบกรานที่เท้าแม่ เพราะรู้แน่แล้วว่า แม่นี่แหละคือพระอรหันต์ที่แท้จริงของเขา แล้วตั้งใจเฝ้าปรนนิบัติรับใช้และเชื่อฟังแม่ด้วยดี ตลอดชีวิตก็มีแต่ความสุขความเจริญ และก็ประจักษ์แก่ใจว่า สิ่งที่พระอาจารย์บอกมานั้นถูกต้องแล้ว เพราะมีแต่แม่เท่านั้นที่คิดถึงลูกทุกลมหายใจ ไม่สนใจห่วงใยตัวเองเลย ขอให้ลูกมีความสุขเท่านั้นแม่ก็พอใจ แม่เป็นคนไม่เห็นแก่ตัวเองเช่นนี้ ท่านจึงยกย่องแม่ว่าเป็นเหมือนพระอรหันต์ที่เราจะต้องเอาใจใส่

บางคนแสดงตนว่าเป็นคนมีธรรมะ สนใจธรรมะ บูรณะวัดวาอาราม ทำบุญกับพระสงฆ์มากมาย แต่ไม่สนใจคุณแม่และคุณพ่อของตนเอง อย่างนี้ก็เรียกว่ามองข้ามของดีของแท้ที่อยู่ใกล้ตัวไป และอาจจะต้องเสียใจภายหลัง ดังนั้นท่านจึงเตือนว่า แม่และพ่อนั้นคือพระอรหันต์ในบ้านของเราที่ควรเอาใจใส่อุปัฏฐากอุปถัมภ์รับใช้ อย่าได้ทอดทิ้งพระประจำตัวเรา

แม่คือพระพรหมของลูก

บางครั้งท่านก็เรียกว่าเป็นพระพรหมของลูก เพราะท่านเป็นผู้สร้างและผู้ให้โดยตลอด ชีวิตคือร่างกายและจิตใจของเราก็ได้มาจากท่าน ท่านจึงเปรียบเสมือนพระพรหมซึ่งเป็นเทพผู้สร้างอันสูงสุด พระพรหมสี่หน้าที่ศาลเจ้าที่พวกเราชอบไปอ้อนวอนขอร้องให้ช่วยเหลือนั้น เป็นพระพรหมภายนอก ช่วย

อะไรไม่ได้หรอก แต่พระพรหมที่แท้จริงคือพระพรหมภายใน ได้แก่ จิตใจที่ดีงาม มีความเกื้อกูลกรุณาและปรารถนาดี เหมือนจิตใจของแม่ทั้งหลายที่ปรารถนาดีกับลูกเสมอ แม่มีความ *เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา* ซึ่งเป็น *พรหมวิหารธรรม* ประจำอยู่ในใจเสมอ ท่านจึงเป็นพระพรหมที่แท้ในชีวิตของเรา

แม่ทุกคนมีความหวังดีต่อลูก อยากให้ลูกเป็นสุข ตั้งแต่ก่อนเกิดมาก็ปรารถนาให้ลูกเกิดดี มีสุขภาพสมบูรณ์ เฉลียวฉลาด อย่าได้พิกลพิการ เจ็บป่วย หรือขี้ริ้วขี้เหร่เลย แม่มีความปรารถนาดีและไมตรีจิตให้เรามากที่สุด พระพุทธองค์จึงทรงยกย่องว่า *"มารดาเป็นมิตรในเรือนตน"* และยังทรงแนะนำอีกว่ามารดามีจิตเมตตาปรารถนาดีต่อบุตรน้อยเพียงคนเดียวที่เกิดในครรภ์ของตนมากขนาดไหน ให้เราทั้งหลายมีใจปรารถนาดีและรักคนอื่นอย่างนั้นเหมือนกัน แสดงให้เห็นว่า ท่านตระหนักถึงความรักความเมตตาอย่างแท้จริงและมากมายที่แม่มีต่อลูก และยกย่องว่า แม่เป็นพรหมของลูก เพราะแม่เปี่ยมไปด้วยความ *เมตตา*

เมื่อลูกเจ็บป่วยมีทุกข์ แม่ก็กินไม่ได้นอนไม่หลับ เฝ้ารักษาพยาบาลลูก สงสารลูก อยากให้ลูกพ้นทุกข์ จิตใจที่อยากให้ลูกพ้นทุกข์นี้แม่มีมากที่สุด เป็นคุณธรรมเรียกว่า *กรุณา* เป็นพรหมวิหารอีกประการหนึ่ง

เมื่อลูกประสบความสำเร็จ เช่น จบการศึกษา ได้รับปริญญา

ประสบความสำเร็จในหน้าที่การงาน เป็นที่ยกย่องสรรเสริญ แม่จะมีความยินดีปรีดาปราโมทย์เหลือประมาณ จนกล่าวว่ามีความสุขมากที่สุดในชีวิตก็คงถูก ที่เห็นลูกเป็นสุข *มุทิตา* คือความพลอยยินดีในความสำเร็จของลูกนี้ แม่มีมากกว่าทุกคน ไม่เคยมีแม่คนไหนไม่อยากให้ลูกได้ดีเลย

และเมื่อลูกสามารถจะช่วยตัวเองได้ เช่นว่าลูกเรียนจบ ลูกทำงาน มีครอบครัวแล้ว แม่ก็ต้องรู้จักวางเฉย คอยดูอยู่ห่าง ๆ ไม่เข้ามาก้าวก่ายแทรกแซงในชีวิตของลูก นี้เรียกว่า *อุเบกขา* ซึ่งต้องอาศัยความมีปัญญาและวางใจเป็นกลางอย่างถูกต้องเที่ยงธรรม นับเป็นพรหมวิหารข้อสุดท้าย

เหตุเพราะแม่มีคุณธรรมทั้ง ๔ ประการนี้ คือรักและเอ็นดูลูก อยากให้ลูกเป็นสุข (เมตตา) เป็นห่วงลูก สงสารลูก อยากช่วยให้พ้นทุกข์ (กรุณา) มีความพลอยยินดี มีความสุขในความสำเร็จและเจริญก้าวหน้าของลูก (มุทิตา) และก็รู้จักวางใจเฉย ให้ลูกรับผิดชอบการกระทำของตัวเอง หลังจากที่แม่ได้ช่วยอย่างเต็มที่แล้ว เมื่อใดที่แม่ช่วยได้ก็ช่วย แต่เมื่อใดที่เราจะต้องทำเอง แม่ก็จะให้เราทำ (อุเบกขา) แม่ตั้งอยู่ในเมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขาอย่างนี้ คือ มีพรหมวิหารธรรม สมบูรณ์พร้อม ท่านจึงยกย่องว่าแม่เป็นพระพรหมของลูก ซึ่งมีคุณค่าและหาได้ยาก เราอาจจะมีเพื่อนฝูงมากมาย แต่คนที่จะห่วงใยผูกพันกับเราตลอดชีวิตอย่างนี้

คงไม่มี และเราก็มีแม่ได้คนเดียวเท่านั้นเอง ฉะนั้นถ้าใครยังมีแม่อยู่ให้รู้ตัวว่าโชคดี และให้ตระหนักถึงความสำคัญของแม่ให้มากๆ

แม่คือเทวดารักษาลูก

บางครั้งท่านก็เรียกแม่ว่าเป็นเทวดาของลูก เทวดาคือผู้คุ้มครองให้อยู่เย็นเป็นสุข แม่นอกจากเฝ้าทะนุถนอมกล่อมเกลี้ยงเลี้ยงดูเรา ชนิดริ้นไม่ให้ไต่ ไรไม่ให้ตอมแล้ว แม่ยังสอนให้เรามีเทวธรรม ๒ ประการ *เทวธรรม* คือธรรมะของเทวดา ได้แก่ *หิริ* คือ ความละอายต่อบาปและ *โอตตัปปะ* คือความเกรงกลัวบาป ใครที่มีความละอายใจและมีความเกรงกลัวบาปกรรมความชั่วทั้งหลาย ก็จะไม่ทำผิด ด้วยเหตุนี้จึงไม่ตกไปในความเสื่อม ความทุกข์ความเดือดร้อน ถ้าเราคิดถึงแม่ รักแม่ เราก็จะไม่ทำความผิดความชั่ว แม่ก็จะคอยกระซิบเตือนเราในจิตในใจอยู่เสมอ แม่จึงเป็นเทวดาที่คุ้มครองเราให้มีความสุข มีความปลอดภัย ท่านจึงยกย่องว่าแม่เป็นเทวดาของลูก

แม่คือครูคนแรกของลูก

นอกจากนั้นท่านยังยกย่องแม่เป็นบุพพาจารย์ คือครูคนแรกของลูก ลองคิดดูว่าจริงหรือไม่ แม่เป็นครูสอนอะไรบ้าง ตั้งแต่เราเกิดมา แม่ก็เป็น *ครูสอนสุขศึกษา* สอนให้เรารู้จักกินและดื่ม

ให้เรารู้จักถ่าย รู้จักอาบน้ำชำระกาย ให้เรารู้จักรักษาอนามัย เป็น *ครูสอนพลศึกษา* สอนให้รู้จักนั่ง ยืน เดิน นอนอย่างถูกต้อง เป็น *ครูสอนภาษา* ให้รู้จักพูดจา เป็น*ครูสอนศีลธรรมจรรยา* ให้รู้จักมารยาทและขนบประเพณีอันดีงาม เป็น *ครูสอนภูมิศาสตร์* สอนให้เรารู้จักสถานที่หนแห่งต่าง ๆ เป็น *ครูสอนประวัติศาสตร์* บอกให้เรารู้จักความเป็นมาของสถานที่ต่าง ๆ ตลอดจนความสำคัญของคนนั้นคนนี้ แม่เป็น*ครูสอนศิลปะ* หัดให้เราทำนั่นทำนี่ เป็น *ครูแนะแนว* เป็นที่ปรึกษาให้เราทุกเรื่อง เรามีปัญหาอะไรแม่ก็จะเกี่ยวข้อง ต้องเป็นธุระคอยช่วยเหลือเราตลอดเวลา เป็น *ครูสอนคณิตศาสตร์* แม่สอนให้เรารู้จักนับนิ้วรู้จักคิดเลข ครูคนแรกที่สุดที่สอนเราอย่างเอาใจใส่ที่สุดก็คือแม่ของเรานี่เอง ไม่ใช่ครูที่โรงเรียน ครูที่โรงเรียนเป็นครูคนที่ ๒ ที่ ๓ ที่ ๔ แล้ว แต่แม่เป็นครูคนแรกสุดของเรา และยังสอนเรามากมายหลายวิชาเหลือเกิน ล้วนแต่จำเป็นแก่การดำรงชีวิตทั้งนั้น

แม่เป็นได้ทุกสิ่งทุกอย่างสำหรับลูก

และว่าที่จริงแล้ว แม่ก็ยังเป็นอีกหลายอย่าง เป็น *นักร้อง* คอยเห่กล่อมเรา เสียงของแม่จะไพเราะหรือไม่ เพียงใด ใครจะว่าอย่างไรเราไม่รู้ แต่เรารู้ว่าเสียงของแม่นั้นให้ความอบอุ่นนุ่ม-นวลและอ่อนโยนต่อลูกเหลือเกิน อยากให้ลูกหลับไปด้วยความ

สุข ใครที่โตมากับเสียงกล่อมของแม่ก็จะเป็นคนที่มีจิตใจอ่อนโยน เด็กสมัยใหม่โชคไม่ดี โตมากับโทรทัศน์ หลับกับโทรทัศน์ ไม่ได้ยินเสียงของแม่ ซึ่งเป็นนักร้องประจำตัวของลูกเท่าที่ควร จิตใจจึงหยาบกระด้างและว้าเหว่วุ่นวาย

นอกจากนั้นแม่ยังเป็น *สาวใช้ประจำตัว* เราต้องการอะไร แม่ช่วยเหลือเราทุกอย่าง ลองคิดดูว่าจะมีคนใช้คนไหนที่บริการช่วยเหลือเอาใจใส่ดูแลเราดี ขนาดที่แม่เราทำให้เราบ้าง

แม่ยังเป็นเหมือนกับ *ธนาคาร* และดีกว่าธนาคารทั้งหมดในโลกนี้ เพราะเราต้องการเบิกเมื่อใดก็เบิกได้ แล้วไม่ต้องฝากแต่ถอน เบิกได้ทั้งวันหยุด ทั้งกลางวันและกลางคืน ตลอด ๒๔ ชั่วโมง แม่มีแต่ให้กับให้อย่างเดียว ไม่มีรับ ดูแล้วแม่นี้ช่างเหมือนกับเป็นลูกหนี้เรามาหรืออย่างไร เรามีแต่ทวงเอา ๆ อย่างเดียว ลูกที่ไม่มีหัวคิดก็นึกอย่างนั้น แต่ถ้าเรารู้จักคิดสักนิดหนึ่ง เราจะรู้สึกว่า ที่จริงเราเป็นหนี้แม่ตลอดเวลา ตลอดชีวิตเลย แล้วเราจะมีทางใช้คืนหรือ เพราะว่าเราเบิกมามากเหลือเกิน ทุกอย่างแม่ทำให้เหมือนกับแม่เป็นลูกหนี้ของเรา แต่ว่าที่แท้จริงแล้ว แม่เป็นเจ้าหนี้ เป็นเจ้าชีวิต เป็นเจ้าพระคุณของเราอย่างแท้จริง เพราะให้เราทุกอย่าง

เราไปไหนกับแม่จะสะดวกสบายทุกอย่าง บางทีก็ใช้แม่เป็น *พาหนะ* บางคนโตขึ้นมาด้วยการขี่คอแม่ ขี่หลังแม่ เหมือนแม่เป็น

ช้างพาหนะ เป็นทุกอย่างให้เราได้เล่น ให้เราสะดวกสบาย คอยปกปักรักษาเราดีกว่า *ยามระวังภัย* ทั้งหมด ในโลกนี้ไม่มีใครจะดูแลเราใกล้ชิดเหมือนกับแม่อีกแล้ว บางทีท่านเปรียบแม่เหมือนกับ *มุ้งทิพย์* เราอยู่ในมุ้งยุงไม่กัดฉันใด เรามีแม่คอยเฝ้าดูเรา ริ้นไม่ให้ไต่ ไรไม่ให้ตอมฉันนั้นเหมือนกัน

มีแต่แม่คนเดียวที่ทำอย่างนี้ได้กับลูกทุกคน แต่จะมีลูกสักกี่คนที่ทำอย่างนี้กับแม่ได้ เราดูแม่ไก่เลี้ยงลูก แม่ไก่ตัวเดียวในสวนโมกข์ เลี้ยงลูกได้เป็นสิบ ๆ ตัว แต่มีลูกไก่ตัวไหนเลี้ยงแม่ไก่ตอบแทนสักตัวหนึ่งบ้าง คนเราไม่เหมือนกับไก่ เราต้องดีกว่าไก่ ไม่ใช่แย่กว่าไก่ เพราะเราเป็นสัตว์ที่พัฒนามากกว่า

สัตว์พัฒนามากอย่างไรนั้นก็ดูที่ความใกล้ชิดกับแม่ ถ้าเป็นสัตว์ชั้นต่ำเกิดมา แม่มันก็ทิ้งไข่ไปเลย หรือฟักไข่แล้วก็ทิ้งลูกตัวเล็ก ๆ ให้หากินเอง ไม่มีความผูกพันห่วงใย แต่ถ้าเป็นสัตว์ที่สูงขึ้นมาเป็นสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม สูงกว่าสัตว์ไข่ มันจะอยู่กับแม่นานขึ้น พอแม่สอนให้หากินได้ ก็แยกจากกันไป แต่บางทีมันก็ลืมแม่ของมัน บางทีก็ทำให้แม่เกิดความทุกข์ลำบากเหมือนกัน ถ้าพัฒนาสูงขึ้นก็จะอยู่กับแม่นานขึ้น อย่างสัตว์เลี้ยงของเรา เช่น ช้าง ม้า วัว ควาย ก็อยู่กับแม่นานขึ้น จนกว่าจะโตขึ้นมา ยิ่งมนุษย์จะอยู่กับแม่นานที่สุดเป็น ๑๐ ปี ๑๕ ปี บางคน ๒๐ ปีกว่าจะแยกจากแม่ เพราะฉะนั้นความผูกพันห่วงใยจึงเกิดขึ้นในจิตใน

ใจ เป็นคุณธรรมและความรักขึ้นมา

แม่สอนให้รู้จักความรัก

แม่เป็นคนแรกที่สอนให้เรารู้จักความรัก เพราะแม่เป็นความรักที่เป็นรูปธรรมให้เราจับต้องได้ ความรักจะเป็นเพียงความคิดเท่านั้นเอง หากมันไม่ปรากฏเป็นความจริงในชีวิตจิตใจ คำพูดและการกระทำของเรา แม่มีความรักและเป็นผู้แสดงความรักให้เรารู้จัก ว่าความรักความอบอุ่นเป็นอย่างนี้ เพราะฉะนั้นธรรมชาติจึงกำหนดให้ทุกคนมีแม่ ให้ทุกคนได้เรียนรู้จักความรักจากแม่ แม่เป็นคนให้เรารู้สึก ให้เราสัมผัสว่าความรักเป็นอย่างไร ไม่เช่นนั้นแล้วเราจะไม่รู้จักความรักที่แท้จริง ถ้าชีวิตของเราไม่มีความรัก เราก็ไม่มีความสุข และไม่รู้จักความดีความงามต่าง ๆ

ยิ่งกว่านั้นแม่ก็ยังสอนให้เรารู้จักการแสดงออกซึ่งความรักความเมตตากับคนอื่น เช่น เพื่อนฝูงและญาติพี่น้องของเรา สอนให้เรามีความสามัคคีกลมเกลียวกับพี่น้อง ถ้าคนไหนไม่ยอมเสียเปรียบหรือเสียสละแม้กับคนใกล้ชิดก่อนละก็ คนนั้นจะสามารถยอมให้คนอื่นได้หรือ เมื่อเราได้รับความรักจากพ่อแม่ ต่อไปเราก็จะบำเพ็ญตนเป็นคนที่มีความรักและให้ความรักนี้แก่คนอื่นบ้าง บุคคลที่เราควรจะให้ความรักเป็นคนแรกก็คือพ่อแม่นั่นเอง เพราะพ่อแม่ทำความดีกับเรามาก ไม่เป็นการยากเลยที่เราจะรักท่านและรู้สึกอยากตอบแทนคุณงามความดีของท่านโดยธรรมชาติ

ท่านสอนให้เรารู้จักความรักและแสดงออกซึ่งความรักตอบแทน บุคคลแรกสุดก็คือพ่อแม่นั่นเอง ถ้าใครไม่รู้จักความรักของพ่อแม่และไม่ตอบแทนเสียแล้ว ก็ยากที่จะเป็นคนดีได้ ยากที่จะเข้าใจชีวิต หรือมีชีวิตที่เป็นสุขได้อย่างแท้จริง เพราะฉะนั้น ท่านจึงให้เราเริ่มต้นรักคนใกล้ตัวที่สุด คือพ่อแม่ของเรานั่นเอง ก่อนรักใครอื่น

ต้องตอบแทนพ่อแม่
โลกนี้จึงยุติธรรม

เรามาคิดดูอีกแง่หนึ่งว่า ตามธรรมดานั้น ถ้ามีใครคนหนึ่งทำความดี มีความเสียสละตลอดชีวิต แม้จะไม่หวังผลตอบแทนแก่ตน แต่แล้วก็ถูกทอดทิ้งให้ตกระกำลำบาก โลกนี้จะยุติธรรมไหม เราลองคิดดู ถ้าเราทำความดีมาตลอดชีวิต ทำมานาน หรือทำมากมาย แล้วไม่มีใครเห็นความดีของเราเลย ไม่มีใครพูดหรือทำให้เรารู้สึกชื่นใจเลย บางทีเราก็ท้อแท้ ไม่มีกำลังใจ รู้สึกว่าโลกนี้ไม่ยุติธรรม ถ้าเราคิดอย่างนี้ เราจะเห็นใจพ่อแม่ของเราที่ท่านเหนื่อยยากกายใจ ตั้งแต่เรายังไม่เกิด และทุกข์ลำบากเพื่อเรามาตลอดชีวิต จนกระทั่งพ่อแม่แก่ชราลง แล้วช่วยตัวเองไม่ได้ ถ้าหากไม่มีใครดูแลพ่อแม่ที่แก่ชรา โลกนี้จะมีความยุติธรรมเหลืออยู่หรือ ในเมื่อพ่อแม่ทำความดีมาตลอดชีวิต ไม่เห็นแก่

ความเหน็ดเหนื่อยและไม่หวังผลตอบแทน

ผู้รู้ท่านจึงสอนให้เรารักษาความยุติธรรม โดยให้เราตอบแทนความรักของพ่อแม่ให้ดีที่สุด และด้วยการกระทำอย่างนี้ เราจะรักษาธรรมะคือความถูกต้องยุติธรรมไว้ให้คงอยู่ในโลก ถ้าแม่ได้รับความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ได้รับความกตัญญู รู้คุณจากลูก แม่และพ่อก็จะมีความสุข ความชื่นใจ มีความดีใจและภูมิใจในชีวิตว่า โลกนี้มีความยุติธรรม ผู้ใดทำความดี พระธรรมก็ตอบแทน

พระธรรมนี้คือธรรมะในใจลูกนั่นเอง ซึ่งแสดงออกให้พ่อแม่เห็น แต่ถ้าลูกคนไหนไม่ตอบแทนพ่อแม่ ลูกคนนั้นไม่มีธรรมะ พ่อแม่ก็จะมีความทุกข์ เพราะไม่ได้รับความเป็นธรรมจากลูก ธรรมะนั้นก็คือหน้าที่และความถูกต้อง อย่าให้ท่านต้องทุกข์ร้อนเสียใจเพราะเราทั้งหลายซึ่งเป็นลูกเลย

ความทุกข์ความสุขของพ่อแม่
เพราะลูกเป็นเหตุ

ความทุกข์ของแม่มีตลอด พ่อแม่บางคนอยากมีลูกแล้วไม่มีลูกหรือมีไม่ได้ เพราะว่าปัญหาทางร่างกายหรืออะไรต่าง ๆ ไม่พร้อม ก็เป็นทุกข์ มีลูกแล้วลูกตายตั้งแต่ยังเด็กยังเล็ก พ่อแม่

ก็เป็นทุกข์เสียใจมาก ยิ่งกว่านั้น ถ้าหากมีลูกและเลี้ยงลูกจนลูกโต แต่ว่าลูกนั้นเกเร ไม่กตัญญูรู้คุณ ไม่ประพฤติตนเป็นคนดี พ่อแม่จะทุกข์มากที่สุด ทุกข์หนักกว่าตอนไม่มีลูก หรือทุกข์ยิ่งกว่าที่ลูกตายตั้งแต่ตอนเล็ก ๆ เสียอีก

แต่ถ้าหากว่าลูกคนนั้นมีความกตัญญูกตเวที พ่อแม่จะมีความดีใจ มีความสุขมากที่สุดในชีวิต เพราะฉะนั้นเราทุกคนที่เป็นลูก จึงควรจะทำหน้าที่ของลูกให้ดีที่สุด เพื่อให้พ่อและแม่มีความสุข มีความภูมิใจ ลูกที่ดีต้องทำให้พ่อแม่ชื่นบานสำราญใจ จึงจะสมกับได้ชื่อว่า *ลูก คือผู้ทำให้พ่อแม่ชื่นใจ* สบายใจ ไม่ทุกข์ร้อน

ทีนี้บางคนได้รับความรักจากแม่แล้ว แต่แม่ของตัวชิงด่วนจากไปเสียก่อนตั้งแต่ลูกยังเด็ก ยังไม่มีโอกาสตอบแทนท่านเลย จะทำอย่างไร เราก็ต้องตั้งใจประพฤติตนเป็นคนดี อย่างที่แม่หวังอยากให้เราเป็น แม่อยากให้เราทำความดีกับแม่อย่างไร เราก็ต้องทำความดีอย่างนั้นกับทุก ๆ คน ไม่จำกัดเฉพาะกับแม่ของเราคนเดียว ถ้าหากเรายังมีแม่อยู่ เราก็เป็นผู้ที่โชคดีมาก ที่ได้ทำความดีตอบแทนแม่

ทำดีกับแม่ของทุกคน เหมือนแม่ของเราเอง

แต่ถ้าเราไม่มีแม่ เราจะตอบแทนแม่ได้อย่างไร ก็โดยทำหน้าที่

ของเราให้ดี ให้สมกับที่แม่ตั้งใจให้เราเป็น ถ้าแม่หยั่งรู้ได้ ท่านจะต้องดีใจ พร้อมกันนั้นเราก็คิดว่าทุกคนเป็นแม่ของเรา แม่ของเพื่อน แม่ของใครก็ตาม ก็ล้วนแต่มีความเป็นแม่ทั้งนั้น เห็นหญิงชราอย่าดูดาย คุณยายนั้นท่านก็เป็นแม่ของใครบางคนเหมือนกัน แม้ว่าผู้หญิงบางคนจะไม่มีลูก เขาก็ยังมีความรัก มีความเป็นแม่แสดงออกกับคนอื่น เมื่อเขามีความรักมีความดีมีความเมตตา เราก็ต้องดูแลเขาเหมือนกัน

ทำความรู้สึกว่า ทุกคนเป็นแม่ของเรา ถ้าเราทำความรู้สึกอย่างนี้ เราก็จะมีความเป็นญาติเป็นมิตรกับทุก ๆ คนได้ สำหรับใครที่แม่ยังมีชีวิตให้เรารับใช้อยู่ นับว่าเป็นคนโชคดีมาก และก็ต้องดูแลแม่ให้ดี แล้วพร้อมกันนั้นก็ดูแลแม่ของคนอื่น ๆ ด้วย เพราะผู้หญิงอื่น ๆ ทุกคนในโลกนี้ล้วนแต่มีความเป็นแม่ทั้งนั้น ถ้าเรามีความรู้สึกอย่างนี้ โลกก็จะน่าอยู่ขึ้นมากทีเดียว

อุปการะที่แม่มีต่อลูก ๕ ประการ

แม่ของเราทั้งหลายท่านทำหน้าที่อะไรบ้าง ๑. เริ่มตั้งแต่คอยตักเตือนห้ามปรามเราไม่ให้ทำความชั่ว ไม่มีแม่คนไหนที่สอนให้ลูกทำความชั่ว ยกเว้นแต่แม่คนนั้นมีความหลงผิด มีความเห็นผิด มีความเห็นแก่ตัว เป็นแม่ที่ไม่มีธรรมะ ไม่มีสามัญสำนึก แต่ถ้าเป็นแม่โดยแท้จริงทั่วไปแล้ว แม่ทุกคนจะต้องห้ามปรามป้องกันลูกจากการทำความชั่ว ๒. อุดหนุนส่งเสริมให้กำลังใจ

และสอนลูกให้ทำแต่ความดี ๓. แม่ให้วิชาความรู้ซึ่งจะเป็นทรัพย์เลี้ยงตัวตลอดชีวิต เมื่อเราต้องการความช่วยเหลือ แม่ก็ให้เราทุกอย่าง ๔. เมื่อเราโตขึ้น แม่ก็ให้อนาคต ช่วยหาคู่ครองหรือหาครอบครัวที่อบอุ่นแก่เรา และ ๕. เมื่อถึงคราวอันสมควรท่านก็มอบทรัพย์มรดกให้อีก แม่ทำหน้าที่มากถึงขนาดนี้ เราก็ต้องทำหน้าที่ตอบแทนให้สมกัน

ลูกมีหน้าที่ปฏิการะ ๕ ประการ

หน้าที่ของลูกที่ตอบแทนแม่ก็มีอยู่ ๕ ประการ ตั้งใจฟังให้ดี

๑. ท่านเลี้ยงเรามา เราเลี้ยงท่านตอบ

การเลี้ยงก็มี ๒ อย่าง คือ *เลี้ยงกาย* กับ *เลี้ยงใจ* *เลี้ยงกาย* ก็คือการหาเลี้ยงด้วยอาหาร เสื้อผ้า ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรคให้กับท่าน ให้ท่านมีความสะดวกสบาย พ่อแม่มีความสำคัญถึงขนาดที่พระพุทธเจ้าอนุญาตว่า ภิกษุสามเณรบิณฑบาตเลี้ยงพ่อแม่ได้ แต่ไม่ให้เลี้ยงคนอื่น ถ้าตนเองยังไม่ได้ฉันเสียก่อน ทั้งนี้ก็เพื่อรักษาศรัทธาของญาติโยมที่มาทำบุญ คือญาติโยมเขาตั้งใจถวายพระถวายเณร เพื่อบำรุงพระศาสนา ถ้าเราให้กับคนอื่นกินก่อน เขาอาจจะเสียใจและเสื่อมศรัทธา แต่ว่าถ้าให้กับพ่อแม่ก่อนนี้ท่านอนุญาต แสดงว่าการเลี้ยงดูพ่อแม่นี้เป็นการกระทำที่ดีที่ท่านยกย่องและเห็นความสำคัญ

มีเรื่องเล่าในคัมภีร์ว่า ในครั้งพุทธกาลมีชายหนุ่มคนหนึ่งเป็นลูกคนเดียวของเศรษฐีชราตายาย เกิดความศรัทธาอยากจะไปบวช แต่พ่อแม่ซึ่งแก่แล้วก็ไม่อยากให้บวช เพราะว่าเป็นลูกชายคนเดียวที่จะสืบทอดสกุล เมื่อพ่อแม่ไม่อนุญาต ลูกชายก็อดข้าวอดน้ำประท้วงหมายใจจะให้พ่อแม่ทนไม่ได้ เมื่อพ่อแม่เห็นลูกลำบากเจียนจะตายเสียเปล่า ในที่สุดพ่อแม่ก็ต้องยอมอนุญาตให้ลูกบวช เมื่อบวชแล้วพระลูกชายก็ไปอยู่ที่ไกล เพื่อศึกษาและปฏิบัติธรรม พ่อแม่ซึ่งแก่แล้วไม่มีคนดูแลบ้านช่อง เมื่อคนหยิบฉวยขโมยเอาของไป พ่อแม่ที่ไม่สามารถปกป้องได้ และในที่สุดเศรษฐีทั้ง ๒ คนนี้ก็ยากจนลง จนต้องไปขอทานเขากิน

เวลาผ่านไปหลายปี ลูกซึ่งไปปฏิบัติธรรมแล้วยังไม่บรรลุธรรมเสียที คือทั้งไม่ได้ตอบแทนบุญคุณพ่อแม่แล้วก็ไม่บรรลุธรรมด้วย ครั้นเดินทางกลับไปที่บ้านเกิดเมืองนอน จึงพบว่าพ่อแม่ของท่านล้มละลายไปแล้ว มีคนช่วงชิงทรัพย์สมบัติไปหมด วันหนึ่งไปพบพ่อแม่ขณะบิณฑบาต ลูกนั้นจำพ่อแม่ไม่ค่อยได้ แต่แม่จำลูกได้ พระลูกชายได้รู้สำนึกเสียใจ ตั้งใจว่าต่อไปนี้บิณฑบาตมาก็มาเลี้ยงพ่อแม่ก่อน ตัวเองยอมอด อาหารก็หายาก ด้วยการทำอย่างนี้ท่านก็เลยผ่ายผอม คนที่ไม่รู้ก็ตำหนิว่า ทำไมท่านไม่ฉันเสียก่อนจึงให้คนอื่น ทั้งนี้ก็เพราะว่า ท่านมีความห่วงใยพ่อแม่ พ่อแม่ทุกข์ยากลำบากจึงต้องเลี้ยงพ่อแม่ก่อนเลี้ยงตัวเอง พระพุทธเจ้าจึงประทานอนุญาตพิเศษว่า พระภิกษุเลี้ยงดูพ่อแม่

ได้ ไม่ปรับอาบัติ

นี้เราจะเห็นได้ว่าพระพุทธเจ้าทรงยอมรับนับถือการกระ-ทำที่เป็นความกตัญญูรู้คุณพ่อแม่ และท่านยังสรรเสริญว่า มาตาปิตุ อุปฏฺฐานํ เอตมฺมงฺคลมุตฺตมํ แปลว่า การเลี้ยงดูมารดาบิดาเป็นคุณธรรมอันสูงส่ง เป็นมงคลอันสูงสุด ทำชีวิตให้ก้าวหน้าและเป็นสัปปุริสบัญญัติ คือเป็นเครื่องหมายกำหนดแสดงการกระทำของคนดี

นอกจากเลี้ยงกายแล้วเราก็ต้อง *เลี้ยงใจ* ท่านด้วย คือช่วยให้ท่านมีความสุขใจ อย่างสามเณรไม่มีเงินทองให้พ่อแม่ แต่ก็สามารถเลี้ยงใจของพ่อแม่ คือบำรุงน้ำใจของท่านให้ท่านมีความชื่นใจ มีความพอใจ มีความภูมิใจในตัวเรา การเป็นคนว่านอนสอนง่าย ก็ช่วยทำให้ท่านสบายใจ ไม่ต้องห่วง ไม่ต้องทุกข์ใจ นี้คือการเลี้ยงน้ำใจของท่าน เป็นการเลี้ยงดูตอบแทนท่านที่ท่านเหนื่อยยากในการเลี้ยงเรามา

๒. ช่วยทำกิจของท่าน

เรารู้ว่าพ่อแม่นั้นมีความหวังดีกับเรา ในตอนที่เราเป็นเด็ก ท่านก็อยากให้เราศึกษาให้ดี เราจะได้ช่วยตัวเองได้ในภายหน้า เราก็ต้องตั้งใจศึกษาเล่าเรียน อย่าทำให้ท่านผิดหวัง แต่เราจะเอาแต่เรียนอย่างเดียวอย่างสุขสบาย โดยไม่ช่วยทำงานแบ่งเบา

ภาระท่านเลย ก็ไม่ยุติธรรม เพราะฉะนั้นหน้าที่อย่างหนึ่งคือต้องช่วยงานท่านด้วย เราเป็นเด็ก เราก็ช่วยงานบางอย่างได้ เช่น ช่วยงานบ้าน เราอาจจะบอกว่าเรารักแม่ แต่เราก็ไปเที่ยว ไปเล่น ใช้เงินเปลือง อย่างนี้ก็ไม่ชื่อว่าเป็นคนที่รักท่านจริง ถ้าเรารักท่าน เราต้องช่วยทำงานบ้านบ้าง ให้ท่านเบาภาระลงไป แม้การที่เราช่วยประหยัดเงินก็เท่ากับเป็นการช่วยให้ท่านไม่ต้องเหน็ดเหนื่อยไปในตัว เพราะถ้าเราไม่ใช้เงินอย่างสุรุ่ยสุร่ายโดยไม่จำเป็น ท่านก็ไม่ต้องเหนื่อยหาเงินมาให้เราใช้ การมัธยัสถ์ประหยัดอดออมมีค่าเท่ากับการช่วยพ่อแม่หาเงิน ทำให้มีเงินเหลือเก็บมากขึ้น และถ้าเราสามารถจะช่วยเลี้ยงน้อง ช่วยทำงานบ้านได้ คุณธรรมความดีเหล่านี้ก็จะติดตัวเราไป ทำให้เราเป็นคนขยัน ไม่ดูดาย ถ้าเราเป็นคนมีความเพียร มีความรับผิดชอบตั้งแต่เด็ก โตขึ้นเราจะได้ดี เพราะเรามีนิสัยที่เราฝึกฝนมาดี ตั้งแต่อยู่ที่บ้านด้วยการแบ่งเบาภาระพ่อแม่อย่างนี้ เราก็จะมีชีวิตที่มีความสุขความเจริญมากขึ้น

ฉะนั้นให้เราพยายามช่วยตัวเองให้มาก ๆ ซักผ้าเอง กวาดบ้านถูบ้าน รดน้ำต้นไม้และช่วยงานอาชีพของท่านได้ เพื่อเราจะเบียดเบียนพ่อแม่น้อยลง ถ้าเรารู้จักพึ่งตัวเอง ช่วยตัวเองมากเท่าไร ทำให้เป็นภาระกับพ่อแม่น้อยลง แม้จะไม่ได้ช่วยโดยตรงแต่ก็เป็นการช่วยโดยอ้อม คือช่วยให้ท่านไม่ต้องเป็นเสียเวลาเสียเงินเสียทองกับเรา อันนี้ก็เป็นธรรมะที่เราปฏิบัติได้ ในฐานะ

ที่เราเป็นลูกและยังเป็นเด็กอยู่ คือตั้งใจศึกษาเล่าเรียนและช่วยท่านทำงาน

๓. ดำรงวงศ์สกุลของท่านไว้

คือเราต้องมีความรักสามัคคีในหมู่พี่น้อง กลมเกลียวกัน แล้ววงศ์สกุลจะดั้งมั่นแน่นแฟ้น เหมือนเชือกหลายเส้นฟั่นรวมกันก็เหนียวแน่นแข็งแรง และต้องรักษาเกียรติความภาคภูมิใจของท่านไว้ วงศ์สกุลของพ่อแม่จะมีสิ่งที่ภาคภูมิใจอยู่ พ่อแม่อาจจะไม่ใช่เป็นคนร่ำรวย อาจจะไม่ได้มีตระกูลสูง เป็นขุนนางหรือเจ้าฟ้าเจ้านายอะไร แต่ถ้าวงศ์สกุลของเรามีความซื่อสัตย์สุจริต มีความเสียสละ ทำประโยชน์ให้กับส่วนรวม ก็เป็นที่ยอมรับนับถือ เราก็ต้องรักษาเกียรติคุณของวงศ์สกุลของเราไว้ คือไม่ประพฤติตนให้เสื่อมเสีย อันนี้ก็เป็นทางหนึ่งที่เราจะสามารถช่วยให้วงศ์สกุลของท่านไว้ให้ดำรงมั่น ทั้งบริวาร ศักดิ์ศรีและเกียรติยศ

ยศนี้มีอยู่ ๓ อย่าง คือ ๑. ยศที่เกิดจากการแต่งตั้ง เพราะมีความรู้ความสามารถดี ทำหน้าที่สำเร็จ ผู้ใหญ่ควรไว้วางใจ เรียกว่า *อิสริยยศ* ๒. ยศที่เกิดจากการมีคุณธรรม เช่น มีความซื่อสัตย์ สุจริต และความเสียสละ เป็นที่ยกย่องปรากฏเรียกว่า *เกียรติยศ* และ ๓. ยศที่เกิดจากการที่เรามีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่

มีความสมัครสมานสามัคคี มีบริษัทบริวารเพื่อนบ้านเพื่อนฝูงดี เรียกว่า *บริวารยศ*

ที่กล่าวมาทั้งหมดนี้เป็นความดีของวงศ์สกุล เป็นสิ่งที่เราควรจะรักษาไว้ ลูกคนใดทำให้สกุลเจริญมากขึ้นท่านเรียกว่า *อภิชาตบุตร* ลูกคนใดรักษาวงศ์สกุลไว้ได้เสมอกับพ่อแม่ เป็น *อนุชาตบุตร* ส่วนลูกที่เสื่อมทรามต่ำลงมากกว่าพ่อแม่ เป็น *อวชาตบุตร* เราจะต้องทำให้สกุลเจริญมากขึ้นอย่างพระพุทธ-เจ้า เป็นต้น

๔. ประพฤติตนให้สมควรแก่การรับทรัพย์มรดก

คือ เราจะต้องประพฤติตนให้เป็นคนดี มีความรู้ความสามารถ มีความคิดความอ่าน ให้ท่านไว้วางใจว่า เราสามารถรักษาทรัพย์มรดกของท่านได้ เราก็ต้องเตรียมตัวฝึกฝนอบรมตน การมาบวชเณรนี้ก็เป็นขั้นตอนหนึ่งสำหรับการที่เราจะเป็นผู้ใหญ่ที่เหมาะสม ที่จะดูแลและรับทรัพย์มรดกของท่าน เราเป็นทายาท ถ้าเราไม่เตรียมตัวไว้ ก็จะรักษาทรัพย์มรดกที่ท่านหามาด้วยความเหนื่อยยากไม่ได้ และไม่เพียงแต่รักษาไว้เท่านั้น แต่เราต้องหมั่นทำให้เพิ่มพูนมากขึ้น ตลอดจนรู้จักใช้ทรัพย์นั้นให้เป็นประโยชน์กับส่วนรวม ทำให้ *โภคทรัพย์* คือทรัพย์ภายนอกกลายเป็น *อริยทรัพย์* คือทรัพย์ภายในที่ดีแท้ คือเป็นบุญกุศลซึ่งยังประโยชน์และความสุขที่ยิ่งขึ้นไปในทางธรรม

๕. ทำบุญกุศลอุทิศให้ เมื่อท่านล่วงลับไปแล้ว

ในประการสุดท้ายท่านจึงสอนว่า นอกจากที่เราพยายามตอบแทนท่านในขณะที่ท่านมีชีวิตอยู่ เช่น เลี้ยงดูท่านบ้าง ช่วยงานท่านบ้าง ทำให้ท่านชื่นใจ ภูมิใจในตัวของเรา ไว้วางใจเราว่าจะรักษาทรัพย์มรดกและปกครองสืบทอดวงศ์สกุลของท่านได้แล้ว เมื่อท่านล่วงลับดับไป เราก็ทำประโยชน์ ทำบุญกุศลอุทิศให้กับท่าน บุญกุศลที่เราอุทิศให้กับท่านนั้น ทำได้ตั้งแต่ตอนที่ท่านยังมีชีวิตอยู่ ซึ่งดีกว่ารอต่อท่านตายไปแล้วจึงทำ บางคนไปคิดได้เอาตอนที่ท่านจากไปแล้ว การทำบุญอย่างนั้นมีประโยชน์กับท่านน้อย แต่ถ้าเรารู้จักทำตั้งแต่ท่านยังไม่ตายจะดีกว่า เพราะนำความสุขใจให้กับท่าน ความสุขความสบายใจก็เป็นบุญกุศลในจิตใจของพ่อแม่ เพราะฉะนั้นให้เราพยายามทำให้ครบทุกขั้นตอนอย่างที่ว่านี้

ลูกทำความดีเป็นการประกาศ ความดีของพ่อแม่ด้วย

ถ้าหากว่าพ่อแม่เป็นผู้ที่มีความดี เราประกาศความดีของพ่อแม่ด้วยการทำตัวเป็นคนดี ด้วยการยกย่องท่าน หรือว่าทำประโยชน์ให้กับส่วนรวม การทำอย่างนี้ก็เป็นการประกาศความดี

ของท่านที่จากไป ในฐานะที่ท่านเสียสละเลี้ยงดูอุ้มชูเรามา แล้วเป็นการประกาศความดีของเราด้วย ว่าเป็นคนกตัญญูกตเวที ไม่ลืมพระคุณของท่าน และการกระทำนั้น ๆ ก็เป็นประโยชน์กับส่วนรวม

การมาบวชเณรบวชพระ ปฏิบัติขัดเกลาจิตใจตนเองนี้ ก็เป็นการทำความดีอย่างหนึ่ง เป็นประโยชน์กับตัวเณรเอง เป็นประโยชน์กับพ่อแม่ เป็นประโยชน์แก่สังคมประเทศชาติ และเป็นประโยชน์กับพระศาสนาด้วย ถือเป็นหน้าที่ที่ลูกทุกคนควรจะทบทวนตนเองดูว่า เราทำหน้าที่เหล่านี้ครบหรือยัง ถ้าเราทำครบเราก็จะมีความภาคภูมิใจ ว่าเราได้ทำประโยชน์แก่ทุกฝ่าย

การทำความดี
ต้องทำจริงและทำให้ตลอด

การตั้งใจศึกษาเล่าเรียนฝึกฝนอบรมนี้เป็นเรื่องสำคัญ มีนิทานจีนเล่าว่า แม่บางคนอยากให้ลูกได้ดี แต่ลูกไม่ค่อยเห็นความสำคัญของการศึกษา เรียน ๆ ขาด ๆ ไม่ตั้งใจทำให้ตลอดรอดฝั่ง แม่ทอผ้าไหมอยู่ ผ้าไหมนี้มีค่าราคาแพง และกว่าจะได้สักผืนต้องใช้เวลาและแรงงานมาก วันหนึ่งลูกไม่เชื่อคำแนะนำของแม่ แม่ต้องการสอนให้ลูกรู้สึกสำนึกตัว จึงต้องตัดใจเอามีดมาฟันผ้าที่ทอค้างอยู่ขาดกลาง ผ้าทอมาตั้งนานแม่ฟันขาดสะบั้นเลย

ใช้ประโยชน์อะไรไม่ได้ ไม่มีราคา ลูกเห็นก็ตกใจและสงสัย ถามแม่ว่าทำไมแม่ฟันผ้าทิ้งอย่างนั้น มันใช้ประโยชน์ไม่ได้ กว่าแม่จะปั่นด้ายขึ้นมา เสียเวลาเลี้ยงไหม แล้วทอมาตั้งเท่าไรไม่เสียดายหรือ แม่บอกว่าเสียเท่านี้ไม่เท่าไรหรอกลูก แต่ถ้าลูกไม่ตั้งใจเรียน ลูกจะเสียอนาคตตลอดชีวิตหรือตลอดชาติเลย การที่ลูกไม่ตั้งใจเรียน เรียนครึ่ง ๆ กลาง ๆ ทิ้ง ๆ ขว้าง ๆ ไม่ครบจบตลอด ก็เหมือนกับผ้าผืนนี้ มันทอไม่ตลอดรอดฝั่ง ไม่สำเร็จเสร็จสิ้น มันก็ไม่มีประโยชน์ ใช้การอะไรไม่ได้ ลูกก็สะเทือนใจได้คิดขึ้นมา ต่อจากนั้นก็ตั้งใจว่า จะศึกษาเล่าเรียนให้ดี แล้วในที่สุดลูกคนนี้ก็เป็นนักปราชญ์ผู้ยิ่งใหญ่คนหนึ่งของจีน ท่านมีชื่อว่า เม่งจื๊อ ชีวิตของท่านมีเกียรติคุณ มีชื่อเสียงมาก เป็นที่นับหน้าถือตาขึ้นมาได้นี้ก็เพราะแม่

อันนี้เป็นเพียงตัวอย่างหนึ่งของแม่ที่รักลูกและสอนลูกถูกวิธีจนลูกได้ดี เพราะมีความพากเพียรพยายาม ทำตามความปรารถนาดีของแม่ มีตัวอย่างเช่นนี้เล่าให้ฟังมากมาย

เช่น โจรองคุลีมาล ซึ่งถูกอาจารย์หลอกให้ฆ่าคนมากมาย เอานิ้วมือมาร้อยเป็นมาลัย พระราชาจะยกกองทัพมาปราบและฆ่าให้ตาย ฝ่ายแม่เมื่อได้ยินข่าวก็เป็นห่วงลูก กลัวจะถูกเขาเข่นฆ่าก็อุตส่าห์เสี่ยงตายมาเตือนภัยให้ลูกหนี ถ้าองคุลีมาลเจอแม่คงจำไม่ได้ และคงจะฆ่าแม่ตายเอานิ้วมือไปให้อาจารย์ แต่แม่ก็ไม่

กลัว พระพุทธเจ้าทรงเกรงว่าองคุลีมาลจะทำบาปหยาบช้าใหญ่หลวง คือฆ่าแม่ของตนเอง จึงเสด็จไปโปรดองคุลีมาลให้กลับใจและกลายเป็นพระอรหันต์ขึ้นมา นี่ก็เป็นเรื่องที่แสดงความรักห่วงใยของแม่ที่มีต่อลูก จนไม่คิดรักตัวกลัวตายอีกเรื่องหนึ่ง

ลูกยอดกตัญญู

ทีนี้มาดูตัวอย่างของลูกที่รักแม่บ้าง ลูกที่ดีมีความรักแม่และเป็นที่ซาบซึ้งใจผู้คนก็มีมากมายเป็นที่จดจารึกไว้ในประวัติศาสตร์สืบต่อกันมา คนจีนยกย่องคุณธรรมความกตัญญูมาก มีเรื่องเล่าอยู่ในหนังสือชื่อ *“ยี่จับสี่เห่า”* ซึ่งแปลเป็นไทยว่า *“๒๔ ยอดกตัญญู”* ซึ่งเด็ก ๆ ทุกคนควรจะไปหามาอ่าน จะได้แบบอย่างที่ดีที่น่าประทับใจมากมาย คนเหล่านี้แม้จะตายไปแล้ว แต่คุณงามความดีของเขายังสถิตอยู่ในใจของคนเป็นจำนวนมากตลอดไป คนทั้งหลายก็พูดถึงด้วยความชื่นชมยินดีว่า ลูกคนนี้เลี้ยงดูพ่อแม่ เอาใจใส่พ่อแม่ดีเหลือเกิน

มีอยู่คนหนึ่งแม่ไม่สบาย ตัวเองเป็นเด็กมีความกตัญญูและมีความคิดความอ่าน ยอมเสียสละถอดเสื้อที่ตัวเองใส่ไปห่มคลุมให้แม่ แม่จะได้ไม่หนาว และเพื่อไม่ให้ยุงไปกัดแม่ ลูกกตัญญูคนนั้นก็จึงไปนอนใกล้แม่ ตัวเองไม่ใส่เสื้อ แล้วพยายามอยู่นิ่ง ๆ ยอมให้ยุงกัด เพื่อว่าเมื่อยุงกินเลือดตัวเองจนอิ่มแล้ว จะได้ไม่กัดแม่อีก เด็กคนนี้รักแม่ขนาดนี้ ยอมให้ยุงกินเลือดให้อิ่ม จะได้

ไม่ไปกวนแม่ แม่จะได้หายไข้ไว ๆ นับเป็นเด็กดีมีความกตัญญูเป็นยอดเยี่ยมคนหนึ่งได้

อีกคนหนึ่งเขาก็ยกย่องมาก คนนี้ตอนที่ยังเรียนหนังสืออยู่ก็ยากจนมาก แต่ตอนหลังด้วยความตั้งใจเรียน และมีความเพียรพยายาม สามารถสอบไล่ได้ชั้นจอหงวน จึงได้เป็นขุนนาง เป็นเจ้าเมือง แม้เมื่อเป็นข้าราชการมีอำนาจวาสนาขึ้นมาแล้ว ก็ยังคงทำหน้าที่ปรนนิบัติรับใช้แม่ของตนอย่างดี ไม่ให้คนอื่นทำแทนเกรงว่าแม่จะไม่อบอุ่น วันหนึ่งแม่ป่วย หมอมาตรวจแม่ซึ่งแก่ชรามากแล้ว หมอบอกว่าอาการป่วยไข้ของแม่ไม่ค่อยดี วิธีตรวจของหมอโบราณคนนี้ เขาจะดูว่ากินอาหารอะไร กินแล้วถ่ายเป็นอย่างไร เขาบอกว่าต้องดูว่าอุจจาระขมหรือหวานหรือเปรี้ยว ถึงจะรู้ว่าอาหารข้างในเป็นอย่างไร จะได้รักษาถูก เจ้าเมืองคนนี้ซึ่งดูแลแม่ดีทุกอย่าง เอาข้าวมาป้อนแม่ ซักผ้าให้แม่เอง เมื่อได้ฟังดังนั้นก็ชิมอุจจาระของแม่โดยไม่รังเกียจ เพื่อว่าจะได้รายงานหมอได้ถูกต้อง ให้คนอื่นชิมนี่ยังไว้วางใจไม่ได้เหมือนเราที่เป็นลูกชิมเอง เพราะว่าคนอื่นไม่รักแม่เหมือนกับที่เรารัก ตัวเองก็ชิมแล้วก็บอกหมอ หมอก็ให้ยาถูก แม่ก็หายโดยเร็ว นี้ก็เป็นคนกตัญญูอีกคนหนึ่งที่ประวัติศาสตร์ยกย่องและบันทึกไว้

อีกคนหนึ่งก็น่าสนใจ เป็นลูกกำพร้า พ่อตายแล้วตัวเองก็อยู่สนิทชิดใกล้คอยเป็นเพื่อนแม่อย่างดี ไม่เพียงแต่เลี้ยงแม่ทาง

ร่างกาย แต่ยังเลี้ยงทางจิตใจ ปลอบขวัญให้กำลังใจแม่ตลอดเวลา ยามที่แม่มีชีวิตอยู่ แม่เป็นคนกลัวฟ้าร้องฟ้าผ่า เวลามีฝนฟ้าคะนองแม่จะตกใจมาก ลูกกตัญญูคนนี้ก็คอยอยู่เป็นเพื่อนแม่ตลอดเวลา ไปทำธุระที่ไหนไม่ยอมทิ้งบ้าน ต้องกลับไปเป็นเพื่อนแม่ แม่จะได้ไม่กลัว เป็นคนที่เลี้ยงน้ำใจแม่ดีมาก แม้เมื่อแม่ตายไปแล้วก็เอาศพแม่ไปฝังที่สุสาน เมื่อใดมีฝนฟ้าคะนองขึ้นมา ลูกคนนี้ก็จะไปนั่งที่หลุมศพเป็นเพื่อนแม่ แล้วก็บอกแม่ว่า แม่จ๋าไม่ต้องตกใจ ลูกมาอยู่เป็นเพื่อนแม่ที่นี่แล้ว คือแม้ว่าแม่จะตายจากไป ลูกก็ยังเป็นห่วงแม่ เกรงว่าแม่จะตกใจกลัวฝนฟ้าคะนอง ก็เลยไปอยู่เป็นเพื่อนแม่ ความรักความผูกพันเหล่านี้เป็นที่ประทับใจของคนโดยทั่วไป เขาจึงจารึกไว้ในประวัติศาสตร์ ตัวอย่างที่เล่ามานี้ก็มีในหนังสือ *"ยี่จับสี่เห่า"* ซึ่งพวกเราควรจะหามาอ่านกันเพื่อเตือนจิตสะกิดใจว่า ชีวิตของเราเป็นอย่างนั้นหรือไม่ และเราได้ทำหน้าที่ตอบแทนท่านดีพร้อมแล้วหรือยัง

ลูกที่เชื่อฟังคือลูกที่ประเสริฐที่สุด

พระพุทธเจ้าท่านสอนให้ลูกทั้งหลายมีความอ่อนน้อมถ่อมตน ว่านอนสอนง่าย มีความเชื่อฟังพ่อแม่ ท่านอาจารย์พุทธทาสท่านบอกว่า *"บุตรที่ประเสริฐที่สุดคือบุตรที่เชื่อฟัง"* พ่อแม่มีแต่ความหวังดีคอยแนะนำตักเตือนเราไม่ให้ผิดพลาด ถ้าเราเชื่อฟังพ่อแม่ ไม่เกเรเหลวไหล ไม่เอาแต่ใจตัวเอง ชีวิตของเรา

จะปลอดภัย แล้วก็จะมีแต่ความสุขความเจริญ พรที่เราเคยเจริญให้แก่ญาติโยมที่ถวายบิณฑบาตทุกวัน จำได้ไหม มีอยู่ตอนหนึ่ง *อภิวาทนสีลิสฺส นิจฺจํ วุฑฺฒาปจายิโน จตฺตาโร ธมฺมา วฑฺฒนฺติ อายุ วณฺโณ สุขํ พลํ* แปลว่า *พร ๔ ประการคือ อายุ วรรณะ สุขะ พละ ย่อมเจริญแก่ผู้ที่มีปกติอ่อนน้อม มีปกติไหว้กราบผู้ใหญ่อยู่เป็นนิจ*

คนที่เชื่อฟังผู้หลักผู้ใหญ่ เชื่อฟังพ่อแม่แล้วย่อมจะเจริญด้วย อายุ วรรณะ สุขะ พละ นั้นเพราะอะไร เพราะว่าคนที่ไม่ดื้อด้านนั้น ผู้ใหญ่ท่านเอ็นดูสั่งสอน จึงได้รับคำแนะนำที่ถูกต้อง พี่เลี้ยงก็ดี ครูบาอาจารย์ก็ดี พ่อแม่ก็ดี เป็นกัลยาณมิตรของเรา เป็นคนที่หวังดีคอยให้คำตักเตือนเรา เพราะฉะนั้นเราต้องเชื่อฟังและปฏิบัติ และผลดีนั้นจะเกิดขึ้นกับตัวเราเอง แล้วก็จะทำให้ท่านเบาใจ ทำให้ท่านชื่นใจและมีความสุขที่ความปรารถนาดีของท่านได้รับการตอบสนอง ท่านเห็นเรามีความสุขท่านก็มีความสุขด้วยทุกครั้งไป

เพราะฉะนั้น ถ้าหากเราทำในใจว่า เราจะเชื่อฟังพ่อแม่ อย่าให้พ่อแม่เสียใจ เราจะทำอะไร คิดถึงพ่อแม่อยู่เรื่อย ๆ ว่าทำแล้วท่านจะเสียใจหรือไม่ เราก็จะไม่ตกไปในความเสื่อม ไม่ตกไปในความทุกข์เดือดร้อน พ่อแม่ก็จะตามรักษาเรา เป็นเทวดาคอยคุ้มครองเราอย่างนี้ เป็นพระพรหมและเป็นพระอรหันต์ของ

เรา ตลอดจนเป็นครูที่คอยเตือนเรา คอยสอนเราในเรื่องที่จำเป็นกับชีวิต อะไรเป็นความดีท่านก็สอน อะไรเป็นความชั่วท่านก็ห้าม แต่ปัญหาคือเราไม่ค่อยฟัง บางทีเขาด่าว่าเป็นลูกพ่อแม่ไม่สั่งสอน อย่างนี้เป็นการด่าพ่อแม่เราอย่างร้ายแรง ที่จริงนั้นท่านสั่งสอนแล้วเราไม่จำ ก็เท่ากับว่าเราทำให้พ่อแม่ถูกด่า เราก็เป็นคนที่เลวร้ายไปหลายเท่า คือทำให้ท่านเสียใจด้วย ทำให้ท่านถูกตำหนิด้วย แล้วเราก็ไม่มีความสุขความเจริญ

เพราะฉะนั้น การที่เราตั้งใจว่าจะเป็นลูกที่ดีมีความเชื่อฟังท่าน จึงเป็นพรอันประเสริฐ เราให้พรแก่ญาติโยม ก็ต้องเตือนตัวเราอย่างนี้ว่า พ่อแม่นั้นเป็นผู้มีพระคุณ และเป็นคนที่หวังดีกับเรา ท่านจึงพยายามแนะนำสั่งสอนและตักเตือนเราเท่าที่ท่านจะสามารถให้ได้ เราจึงควรเป็นบุตรที่เชื่อฟัง ถ้าเราทำอย่างนี้ก็จะเป็นการตอบแทนบุญคุณของท่านในชั้นต้น

การมาบวชเป็นโอกาสให้พ่อแม่
ได้ใกล้ชิดธรรมะ

ยิ่งกว่านั้น ถ้าเราสามารถจะพัฒนาตนให้ดียิ่งขึ้นไปอีก เช่นว่าพวกเราตั้งใจมาบวชเป็นสามเณร เพื่อศึกษาฝึกฝนตนเอง ระหว่างเราอยู่ในผ้าเหลือง ท่านนึกคิดถึงเราบ่อย แม่บางคนนี้

รักลูกมาก เมื่อลูกไปบวช ๓ เดือนก็ตาม บวช ๑ เดือนก็ตาม ก็มีใจคิดถึงลูกที่อยู่วัด กลัวจะเงียบเหงาว้าเหว่ แม่ก็ตั้งใจถือศีลเป็นเพื่อนลูก ไม่กินข้าวเย็น ไปวัดฟังธรรมเป็นเพื่อนลูก ให้ลูกได้เห็นหน้าบ่อย ๆ ลูกจะได้มีกำลังใจ

อาศัยการที่เรามาบวชนี้แหละ ทำให้พ่อแม่ได้มาปฏิบัติธรรม ได้ทำบุญทำทาน เช่นได้ใส่บาตร เพราะรู้ว่าลูกสามเณรอยู่ได้เพราะมีคนทำบุญใส่บาตร ตัวเองก็ทำบุญใส่บาตรด้วย จะได้เป็นการบำรุงเลี้ยงลูกพระ ลูกเณร หรือบำรุงเลี้ยงพระศาสนาโดยทั่วไปก็ได้ ไม่ได้เจาะจงที่บุคคลใดบุคคลหนึ่ง พอเรามาบวชแม่ก็อยากใส่บาตร อยากทำบุญให้ทาน อยากจะรักษาศีลเป็นเพื่อนเรา พอเข้าวัดฟังธรรม ปฏิบัติธรรม เจริญภาวนาให้เกิดปัญญาขึ้นมา จิตใจก็สบาย

นี่ก็เพราะเรามาบวช จึงทำให้พ่อแม่ได้เข้าวัดมาเยี่ยมเรา เป็นเพื่อนเรา พอเราสึกไป ถ้าพ่อแม่ไม่มาวัดเสียเลยก็ไม่ค่อยดี เพราะตอนท่านมาวัด ท่านก็คุ้นเคยกับพระอาจารย์ที่วัดแล้ว พอท่านคุ้นเคย ท่านก็มาเยี่ยมพระอาจารย์ที่วัดได้บ่อย ๆ ในการที่เรามาบวชก็ทำให้ท่านเป็นญาติกับพระศาสนา เป็นทายกทายิกาคอยช่วยเหลือ และเป็นมิตรใกล้ชิดกับทางวัด กับพระอาจารย์ การบวชของเราจึงนับว่าเป็นคุณประโยชน์มาก คือทำให้พ่อแม่ได้ใกล้ชิดพระศาสนา ได้เจริญในทางธรรม

การทำให้พ่อแม่เข้าถึงธรรม
เป็นการตอบแทนคุณอย่างสูงสุด

ยิ่งถ้าหากว่าเราตั้งใจปฏิบัติพัฒนาตน จนกระทั่งมีความรู้ มีความสามารถไปแนะนำสั่งสอนท่านได้ด้วยแล้ว ลองคิดดูว่า ท่านจะชื่นใจมากขนาดไหน เมื่อลูกของท่านมีความรู้ความสามารถมาแนะนำท่านได้ ท่านก็ดีใจ เราก็เป็นผู้ที่ตอบแทนพระ-คุณของท่าน ทำให้ท่านซึ่งไม่มีศรัทธา ศีล จาคะและปัญญา ได้เกิดมีศรัทธา ศีล จาคะ และปัญญาขึ้นมา ท่านก็จะได้รับความสุขทางธรรมะ เพราะท่านได้มีฝึกฝนตนเองเช่นเดียวกับเราเหมือนกัน

เพราะฉะนั้น ใครที่มาบวชแล้ว ถ้าสามารถบวชตลอดไปได้จะเป็นสิ่งดีมาก แม่บางคนก่อนจะสิ้นใจได้ขอร้องลูกว่า ขอให้บวชตลอดชีวิต เพราะถ้าบวชแล้วแม่จะสบายใจ ไม่ต้องเป็นห่วงลูกคนนี้ และก็จะทำประโยชน์ได้มาก แม่ก็ได้บุญมาก อย่างท่านเจ้าคุณพระอุปัชฌาย์ของหลวงพี่ ท่านเป็นลูกคนเดียว และแม่ขอร้องไว้ก่อนตายว่า อย่าสึกเลย บวชตลอดไปดีกว่า ท่านก็บวชให้แม่ ท่านเป็นลูกคนเดียว พ่อถึงกับร้องไห้ อยากให้สึก แต่ท่านก็รักแม่มาก ท่านจึงยังอยู่ในพระศาสนามาจนกระทั่งปัจจุบัน เป็นเหตุทำประโยชน์ได้มากมาย ช่วยสร้างวัด พัฒนาท้องถิ่น ช่วยบริหารกิจการพระศาสนา ช่วยให้การอบรมสั่งสอนกุลบุตรกุลธิดาและประชาชนเป็นจำนวนมาก นี่เพราะท่านรักแม่ และ

แม่เป็นกำลังใจให้มั่นคงในพระพุทธศาสนา

ทีนี้ถ้าหากว่าใครจะต้องสึกไปทำหน้าที่ในบ้านในครอบครัว ก็ขอให้เราทำหน้าที่ให้ดี ในฐานะที่เราผ่านการอบรมสามเณรมาแล้ว เราเป็นลูกก็ทำหน้าที่ของลูกให้พร้อม เราเป็นพี่ก็ช่วยเลี้ยงน้อง เอื้อเฟื้อเกื้อกูลน้อง เพื่อแบ่งเบาภาระพ่อแม่ ถ้าเราเป็นน้องเราก็มีความสมัครสมานสามัคคีกลมเกลียว และเชื่อฟังพี่ เพื่อให้พ่อแม่สบายใจ

ลูกอกตัญญูสู้ไม้เท้าก็ไม่ได้

อย่าให้พ่อแม่มีความทุกข์ ถ้าใครทำให้พ่อแม่มีความทุกข์น้ำตาตก คนโบราณท่านว่าจะตกนรกชั้นอเวจี แต่พ่อแม่ท่านรักเรา แม้เราจะทำให้ท่านขมขื่น ท่านก็กล้ำกลืนให้อภัย พยายามจะไม่น้ำตาตก เพราะรู้ว่าถ้าน้ำตาตกแล้วลูกจะต้องทุกข์ร้อนอยู่ในนรก เพราะฉะนั้น ถ้าเรารักและเห็นใจพ่อแม่ เราก็ต้องทำให้พ่อแม่สบายใจ ไม่มีความทุกข์ความเดือดร้อน ถ้าลูกเป็นอย่างนี้ก็เป็นลูกที่ทำบุญกุศลแก่ท่านมาก แต่ถ้าลูกคนไหนทำให้พ่อแม่เดือดร้อนอยู่เรื่อย ๆ เกเรและเนรคุณ อย่างนี้มีค่าเท่าไม้เท้าสักอันก็ไม่ได้ ไม้เท้าดีกว่าลูกหลานที่อกตัญญูเป็นไหน ๆ เพราะมีลูกก็มีแต่เรื่องร้อนใจ จะพึ่งก็ไม่ได้ แต่ว่าไม้เท้านี้ยังพึ่งได้ในเวลาที่เดินทางไปไหนมาไหน และไม่ทำให้ท่านทุกข์ใจ

เพราะฉะนั้นชีวิตของเราเกิดมาแล้วชาติหนึ่ง ก็ต้องทำคุณทำค่าให้สมกับที่ได้เกิดเป็นมนุษย์ ได้พบพระพุทธศาสนา มีพ่อและแม่คอยสั่งสอนอบรมจิตใจ แต่ถ้าเราไม่ฝึกฝนตนเอง และไม่มีธรรมะ คุณค่าของเราก็จะด้อยน้อยกว่าสัตว์เลี้ยง น้อยกว่าสิ่งของต่าง ๆ เสียอีก เพราะสัตว์เลี้ยงและสิ่งของไม่เคยทำให้ท่านน้ำตาตก มีแต่จะเป็นประโยชน์แก่ท่าน นี้ก็เป็นข้อคิดที่อยากจะฝากให้พวกเราได้พิจารณากัน

บางครั้งแม่ปากร้าย แต่ใจแม่ดีเสมอ

ความหวังดีของแม่นี้มีมาก พรรณนาได้ไม่รู้จักจบสิ้น บางครั้งเราอาจจะรู้สึกว่าแม่ของเรานี่ดุ แม่ของเรานี่พูดไม่ดี ไม่เป็นที่พอใจเรา แต่ขอให้ดูลึกซึ้ง ว่าในใจแม่นั้นมีแต่ความรักเรา บางทีแม่ก็มีความทุกข์บีบคั้น ทำให้อารมณ์ไม่ดี เพราะว่าแม่มีปัญหาทำให้พูดจาไม่ดีบ้าง เราต้องเข้าใจสถานการณ์ของแม่ และถ้าเราเข้าใจ เราก็จะมีความรัก ความเห็นใจ และให้อภัยแม่ได้เหมือนอย่างที่แม่ให้อภัยเราเสมอมา

เคยมีเรื่องเล่าในคัมภีร์ว่า ลูกคนหนึ่งชอบหนีแม่ไปเที่ยวในป่า การไปในป่านี้มันอันตราย เพราะว่าอาจจะไปพบงู พบเสือ ซึ่งแม่ก็เป็นห่วงไม่อยากให้ไป แล้วถ้าหากลูกอยู่บ้านก็ได้ช่วยงาน

ได้ศึกษาเล่าเรียน การที่ลูกไปเที่ยวนี้ทำให้แม่ไม่สบายใจ แต่ห้ามปรามแล้ว ลูกก็ดื้อ ไม่เชื่อฟัง แม่ก็โกรธ (ที่จริงแม่ไม่ควรโกรธหรือไม่ต้องโกรธก็ได้) แต่ที่โกรธนี้ก็เพราะหวังดี ก็เลยบอกว่า *ถ้าเอ็งไปเที่ยวป่า ขอให้ไปเจอควายป่า* ทีนี้คนโบราณเขาถือว่า คนที่มีความดี มีศีลธรรมและมีวาจาสัจนั้นจะมีวาจาสิทธิ์ พูดอะไรก็ต้องเป็นอย่างนั้น เมื่อลูกคนนี้หนีไปเที่ยวป่าก็เลยเจอควายป่าตรงเข้ามาจะขวิด รู้สึกกลัวมาก แต่ก็นึกในใจว่า ควาย-ป่านี้คงจะมาเพราะแม่แช่งเราเมื่อตอนก่อนมาว่า ถ้ามาเที่ยวป่าให้ไปเจอควายป่า ก็เลยอธิษฐานจิตว่า ขอให้ทุกอย่างเป็นไปตามที่ในใจแท้จริงของแม่ปรารถนา ขออย่าให้เป็นไปตามที่แม่พูด แต่ให้เป็นไปอย่างที่แม่คิด อธิษฐานอย่างนี้ ควายป่าก็หายไป

นี้หมายความว่าอย่างไร หมายความว่า แม้บางครั้งแม่จะดุจะด่าเรา แต่ในใจแม่ไม่ได้คิดประทุษร้าย ไม่ได้เกลียดชังหรือจะทำอันตรายลูก ควายป่าที่เห็นเป็นควายป่าที่สอนลูกให้ตกใจได้บทเรียน ให้รู้ว่าการไม่เชื่อฟังแม่มีผลร้ายอย่างไร แกก็เลยได้คิด สำนึกผิดแล้วรีบกลับบ้าน แม่ก็ดีใจ พอรู้ว่าลูกเจออันตรายไปเจอควายป่าที่ตัวเองแท้ ๆ เป็นคนสั่งไปด้วยวาจาสิทธิ์ ก็เคืองแค้นควายป่าว่าจะมาทำอันตรายลูก เป็นอย่างนั้นไป แทนที่จะสาสมใจ นี่แสดงว่าความรักลูกของแม่เหนือสิ่งอื่นใด เพราะลูกเหมือนแก้วตาดวงใจของแม่นั่นเอง

รักแม่ต้องช่วยให้ท่านพ้นทุกข์

ความรักผูกพันห่วงใยของแม่นี้ บางทีถ้ามีมากเกินไปก็กลายเป็นปัญหาเหมือนกัน คือทำให้แม่เป็นทุกข์และต้องน้ำตาตก การทำให้พ่อแม่น้ำตาตกนี้มี ๒ อย่าง คืออย่างหนึ่งเพราะลูกเห็นแก่ตัวชั่วช้า อย่างนี้ไม่ควรกระทำ แต่บางกรณีที่ลูกหวังดี หวังประโยชน์อันยิ่งใหญ่ เพื่อช่วยให้ท่านได้สิ่งที่ดีกว่า อย่างเช่นเจ้าชายสิทธัตถะออกบวช ทั้งที่พระราชบิดาและพระประยูรญาติไพร่ฟ้ามีน้ำตานองหน้า แต่ท่านก็ออกแสวงหาสัจธรรมเพื่อมาช่วยคนเหล่านั้น และมวลมนุษยชาติให้พ้นทุกข์ อย่างนี้ไม่เหมือนกัน เพราะไม่ได้ตามใจกิเลสของตน จึงขอให้สามเณรเข้าใจให้ถูกต้อง การที่เรามาบวชฝึกฝนอบรมตน และทำประโยชน์แก่พระศาสนาและสังคมเป็นของดี ที่พ่อแม่ควรอนุโมทนาและพลอยยินดีกับทั้งช่วยเหลือเกื้อกูลให้ลูกไปในทางสุขทางเจริญยิ่ง ๆ ขึ้นไปให้มากที่สุดเท่าที่จะทำ

ในครั้งพุทธกาลมีเรื่องเล่าว่า พระกุมารกัสสป ซึ่งเป็นพระอรหันต์รูปหนึ่ง ท่านเห็นแม่มีความผูกพันห่วงใยท่านมากเกินไป แม้แม่จะมาบวชเป็นภิกษุณีก็ไม่ได้ปฏิบัติธรรมให้พ้นทุกข์ ท่านจึงพูดถ้อยคำกระทบใจ ให้แม่เกิดมุมานะปฏิบัติธรรม ตัดรอนน้ำใจห่วงใยผูกพันลูกเสีย มิให้เสียทีที่อุตส่าห์มาบวช พอแม่หักใจได้ว่า ลูกไม่ไยดีตนแล้วเท่านั้น ก็ขวนขวายปฏิบัติธรรม ในที่สุด

ก็บรรลุพระอรหัตตผลได้ นี่เป็นกรณีที่ลูกมีความหวังดีอย่างแท้จริงกับแม่ และจำเป็นต้องช่วยให้แม่ตัดใจไม่ผูกพันกังวลห่วงใยจนเกินไป เพื่อให้ท่านได้สิ่งที่ดีกว่าคือความสะอาด สว่าง สงบ ประกอบด้วยธรรมคือ ศรัทธา ศีล จาคะ และปัญญา อันเป็นที่พึ่งที่แท้จริงเกิดขึ้นในตน

พระพุทธองค์ทรงเป็น
แบบอย่างที่ดีที่สุด

ขอให้สามเณรดูพระจริยาวัตรของพระพุทธเจ้าเป็นตัวอย่างของลูกที่ดี คือท่านออกแสวงหาสัจธรรมเพื่อความพ้นทุกข์ ประสบความสำเร็จแล้วก็กลับมาสอนพระพุทธบิดา คือพระเจ้าสุทโธทนะ ให้บรรลุธรรมเป็นพระอรหันต์ทั้งยังเป็นฆราวาสอยู่ แล้วยังได้เทศนาพระอภิธรรมโปรดพระนางสิริมหามายา พระพุทธมารดาที่แม้จะล่วงลับไปแล้ว ส่วนพระน้านางที่ทรงเลี้ยงดูพระองค์มา คือพระนางมหาปชาบดี ในภายหลังก็ได้มาบวชเป็นภิกษุณีองค์แรก และได้บรรลุธรรมเป็นพระอรหันต์ จึงนับว่าได้ทรงตอบแทนพระคุณน้ำนมอันเป็นเลือดในอกที่ทรงเลี้ยงดูมาอย่างสมควร คือทำให้ได้รับโลกุตตรสุขจากการบวชและปฏิบัติธรรมนั่นเอง

พระพุทธองค์ทรงเป็นอภิชาตบุตร ทำให้ศากยวงศ์เป็นที่รู้จัก

และยกย่องแม้จนบัดนี้ สามเณรทั้งหลายล้วนได้ชื่อว่าเป็นเชื้อสายของพระพุทธเจ้า เป็นเหล่ากอของสมณะผู้สงบกาย วาจา ใจ จึงขอให้สามเณรพากันรักษาสมญานี้ไว้ และตั้งใจประพฤติตนให้มีคุณธรรม คุณสมบัติครบถ้วนทุกประการ ก็เป็นอันได้ช่วยสืบอายุพระพุทธศาสนา ได้ทดแทนพระคุณมารดาบิดา และได้ประโยชน์แก่ตนเองและสังคมบริบูรณ์พร้อม

ที่เรามาบวชทำความดีกันทุกวันนี้ ก็ขอให้อุทิศพลีแก่คุณแม่คุณพ่อที่มีพระคุณต่อเราอย่างสูงสุด รวมทั้งอุปัชฌาย์อาจารย์ที่ท่านเหน็ดเหนื่อยเพื่อเรา ขอให้พวกเรามีน้ำใจกตัญญูกตเวทีอย่างเช่นที่พระสารีบุตรท่านมีต่ออาจารย์และมารดาของท่าน ถึงเวลานอน ท่านจะหันศีรษะไปทางพระอัสสชิ ผู้เป็นพระอาจารย์ทุกครั้ง และก่อนที่ท่านจะดับขันธ์ไปนั้น ก็ได้เทศน์โปรดโยมมารดาของท่านจนบรรลุธรรมก่อน แล้วท่านก็ดับขันธปรินิพพานในห้องที่ท่านถือกำเนิดเกิดมาจากมารดานั้นเอง หากสามเณรทั้งหลายนำปฏิปทาจริยาเหล่านี้ไปประพฤติกระทำ ก็จะนำความสุขสวัสดีและความก้าวหน้าในธรรมให้เกิดขึ้นอยู่เนืองนิตย์ ไม่สูญชีวิตเปล่า ในเมื่อเกิดมาเป็นมนุษย์และได้พบพระพุทธศาสนาตลอดจนมีมารดาบิดาที่มีคุณธรรม สัมมาทิฏฐิ ที่อุดหนุนส่งเสริมให้เราได้รับสิ่งที่ดีที่สุด คือการบวชฝึกหัดขัดเกลาตัวเองดังนี้

ต่อแต่นี้ไป พระอาจารย์วิสุทธิ์จะได้เปิดเพลง *“ค่าน้ำนม”*

ให้สามเณรฟัง เพื่อรำลึกพระคุณของแม่ตามเป็นจริง แต่ว่าข้อความตอนท้ายเพลงที่กล่าวว่า *"บวชเรียนพากเพียรจนสิ้น หยดหนึ่งน้ำนมกิน ทดแทนไม่สิ้นพระคุณแม่เอย"* นั้น ขอให้สามเณรไตร่ตรองดูว่าเป็นความจริงหรือไม่ เพียงไร หากเราบวชจริง เรียนจริง ปฏิบัติจริง และได้รับผลจริง ทั้งยังชักนำให้มารดาบิดาได้รับความสุขจากธรรมนั้น ๆ ตามกำลังความสามารถ ย่อมชื่อได้ว่าได้สนองคุณของท่านอย่างดีที่สุด ดังพุทธจริยาที่ได้แสดงมา ก็เห็นว่าพอสมควรแก่เวลา

ขอให้สามเณรทั้งหลายตั้งใจศึกษาและปฏิบัติ ฝึกหัดและพัฒนาตน เพื่อบุญกุศลที่จะบังเกิดแก่แม่และพ่อสืบต่อไป

